

**EVLI ÖĞRETMENLERİN
BAĞLANMA STİLİ, DENETİM ODAĞI VE BAZI NİTELİKLERİ AÇISINDAN
EVLİLİK UYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Eyüp ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. A. Aykut CEYHAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2009

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ
EVLİ ÖĞRETMENLERİN
BAĞLANMA STİLİ, DENETİM ODAĞI VE BAZI NİTELİKLERİ AÇISINDAN
EVLİLİK UYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Eyüp ÇELİK

Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2009

Danışman: Doç. Dr. A. Aykut CEYHAN

Bu araştırmada, evli öğretmenlerin evlilik uyumlarının çeşitli değişkenler açısından araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikler (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) açısından evlilik uyum düzeyi incelenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul'un Gaziosmanpaşa, Üsküdar, Küçükçekmece, Bağcılar, Bayrampaşa ilçelerindeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan 390 öğretmenden oluşmuştur. Öğretmenlerin evlilik uyumu ile ilgili veriler “Evlilik Uyum Ölçeği” (Tutarel-Kışlak, 1999), bağlanma stili değişkeni ile ilgili veriler “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri” (Sümer, 2006), denetim odağı ile ilgili veriler “Denetim Odağı Ölçeği” (Dağ, 2002) ile toplanmıştır. Bazı niteliklere (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) ilişkin verilerin toplanması için ise araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Anketi” kullanılmıştır.

Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen verilerin çözümlenmesi “SPSS for 16.0 Windows” paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sırasında, betimleyici istatistiklerin yanı sıra bağlanma stiline göre evlilik uyumunun farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Welch testi uygulanmış ve sonuçta çıkan anlamlı farklılığın hangi bağlanma stillerinden kaynaklandığının tespiti

ise Tamhane's T2 testi sonuçlarına göre yapılmıştır. Denetim odağı, cinsiyet, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı, evlilik biçimi ve eşin çalışma durumu değişkenlerine göre evlilik uyumunun önemli bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı ise bağımsız gruplar arası t-testi ile belirlenmiştir. Ayrıca denetim odağı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpım korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Evlilik süresi ve çocuk sayısına göre evlilik uyum düzeyinin önemli bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı ise Tek Yönlü Varyans Analizi ve sonrasında Tukey-HSD testi ile Pearson Momentler Çarpım korelasyon katsayısı kullanılarak ortaya konmuştur. Etki büyüklüğünün belirlenmesi için de Eta Squared (μ^2) değerleri dikkate alınmıştır.

Araştırmada evlilik uyumunun bağlanma stiline göre önemli bir biçimde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Saplantılı bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerin diğer bağlanma stillerine (güvenli, korkulu, kayıtsız) göre evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, korkulu bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerin güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olanlara göre evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evli öğretmenlerin evlenme biçimine, evlilik süresine ve çocuk sayısına göre de evlilik uyum düzeylerinin önemli bir biçimde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada evlenme biçimine göre anlaşarak evlenenlerin evlilik uyum düzeylerinin görücü usulü ile evlenenlere göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Evlilik süresi arttıkça da evlilik uyum düzeyinin düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Evlilik süresi "0-2 yıl arası" olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri evlilik süresi "10+ ile 15 yıl arası" ve evlilik süresi "15+ ve yukarısı" olanların evlilik uyum düzeylerinden önemli bir biçimde daha yüksek bulunmuştur. Çocuk sahibi olmayan evli öğretmenlerin bir çocuk sahibi ve iki ve daha fazla çocuk sahibi olanlara göre evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmada evli öğretmenlerin denetim odağı (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı), cinsiyet, eşin çalışma durumu (eşi çalışan evli öğretmenler ve eşi çalışmayan evli öğretmenler) ve yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması değişkenlerine göre evlilik uyum düzeyinin önemli bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur.

MASTER THESIS ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF MARITAL ADJUSTMENT LEVELS OF MARRIED TEACHERS THROUGH ATTACHMENT STYLES, LOCUS OF CONTROL, AND SOME CHARACTERISTICS

Eyüp ÇELİK

Department of Educational Sciences (Psychological Counselling and Guidance)

Anadolu University Educational Sciences Institute, May 2009

Supervisor: Assoc. Prof. A. Aykut CEYHAN

The present study aimed to investigate the marital adjustments of married teachers through various variables. During the study, the marital adjustment level was examined in terms of attachment style, locus of control, and some characteristics (gender, style of marriage, duration of marriage, number of children, whether the family lived together with other relatives, and the partner's status of work).

The sample of the present study included 390 teachers that worked in the education terms of 2007-2008, at the primary or secondary schools under The Ministry of National Education, that were in Gaziosmanpaşa, Üsküdar, Küçükçekmece, Bağcılar, and Bayrampaşa, the districts of İstanbul. The teachers' levels of marital adjustment were assessed by using "Marital Adjustment Test" (Tutarel-Kışlak, 1999), data related to the attachment style variable was collected through "Experiences in Close Relationships Inventory" (Sümer, 2006), and the data corresponding to locus of control were collected by using "Locus of Control Scale" (Dağ, 2002). Finally, other characteristics (gender, style of marriage, duration of marriage, number of children, whether the family lived together with other relatives, and the partner's status of work) were assessed through "The Personal Information Questionnaire", prepared by the author.

The statistical analyses of the data collected through the assessment tools were conducted on the computer environment, by using "SPSS for Windows, version 16.0" package program. During the data analyses, besides descriptive statistics, Welch test was conducted in order to determine whether marital adjustment differed according to the attachment style, and Tamhane's T2 test was utilized in order to understand which

attachment styles played role in the resulted significant difference. Moreover, whether the marital adjustment significantly differed in terms of locus of control, gender, whether the family lived together with other relatives and the partner's status of work was examined via independent samples t-test. Furthermore, Pearson Product-Moment Correlation Coefficient was used in order to investigate the relationship between locus of control and marital adjustment. Besides, in order to investigate whether marital adjustment level significantly differentiated due to duration of marriage and number of children, One-Way Analysis of Variance, and subsequent Tukey-HSD test and Pearson Product-Moment Correlation Coefficient were utilized. Finally, effect size was determined via Eta Squared (μ^2) values.

The results of the present study revealed that marital adjustment significantly differed due to attachment style. Accordingly, married teachers who had preoccupied attachment style reported higher marital adjustment levels as compared to teachers who had other attachment styles (secure, fearful, and dismissing). Moreover, married teachers who had fearful attachment style reported higher marital adjustment levels as compared to those who had secure or dismissing attachment styles. The results further revealed that the marital adjustment levels of the teachers significantly differed due to their style of marriage, duration of marriage, and number of children. Regarding the style of marriage, participants who reported that they got married through commitment reported higher levels of marital adjustment as compared to the participants who indicated that they got married via family-initiated marriage. Furthermore the results indicated that as the duration of marriage increased, marital adjustment level tended to decrease. Teachers who were married for "0-2 years" were observed to have higher levels of marital adjustment as compared to teachers who had "10-15 years" and "more than 15 years" of marriage. Regarding number of children, teachers who did not have any children reported higher levels of marital adjustment than the teachers who had at least one child. Finally, marital adjustment levels of the married teachers were not observed to be significantly differentiating depending on locus of control (internal locus of control and external locus of control), gender, partner's status of work (married teachers whose partners were working vs. married teachers whose partners were not working) and whether the family lived together with other relatives.

ÖNSÖZ

Toplumun varlığı ve insanların toplum içinde yaşamını devam ettirebilmesi toplumun temel taşı olan ailenin varlığına bağlıdır. Ailenin oluşması ve varlığının devam ettirilmesi için de evlilik ilişkisinin kurulması ve sürdürülmesi gerekmektedir. Ancak günümüz koşullarında evlilikler ve ilişkiler gittikçe daha fazla zorlanmaya ve bozulmaya başlamaktadır. Zaman içinde artan huzursuzluklar ve yaşanan sorunlardan dolayı bazı evlilikler boşanma ile sonlanmaktadır. Her ne kadar evliliklerde sorunların yaşanması yeni bir olgu olmasa da değişen toplumsal yapı bu sorunlara çare aranmasını oldukça önemli hale getirmiştir.

Evlilikte yaşanan çoğu sorunların kaynağı evli bireyler arasındaki uyumsuzluğun varlığıdır. Evli çiftler arasında uyumun sağlanması için öncelikli olarak uyumsuzluğa neden olan faktörlerin araştırılıp ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bireylerin uyumsuzluğa sebep olan faktörlerin farkında olmaları, hem eş seçimi sürecinde olan bireylerin eş seçiminde sağlıklı karar almalarına yardımcı olabilecek hem de evli olan çiftlerin evlilik ilişkisini olumsuz etkileyen çatışmaları çözmelerine katkı sağlayacaktır.

Evli kişilerin birbirlerinden farklı özelliklere sahip olmaları evlilik ilişkisinde uyumsuzluk yaşamalarına neden olabilmektedir. Çünkü bireyler evlilik yaşantısına farklı bağlanma stili, denetim odağı ve diğer kişilik özellikleri, sosyo-kültürel özellikleri ve de öğrenme yaşantılarıyla birlikte girmekte ve bu farklılıkların doğurduğu pek çok sorunla yüz yüze kalabilmektedir. Bu çalışma ile, evli öğretmenlerin bağlanma stiline, denetim odağının ve bazı niteliklerinin (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) evlilik uyum düzeyleriyle nasıl ilişkisinin olduğu ortaya konulmuştur. Araştırma, evli bireylerin sağlıklı ve dengeli bir ilişki sürdürebilmeleri, çatışmalarını yapıcı ve etkin olarak çözebilmeleri için gerekli olan şartların sağlanması konusunda bilgilendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın planlanmasından raporlaştırılmasına kadar her aşamada bana derin bilgi ve deneyimlerinden yararlanma fırsatı veren, doğru çalışma ile doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yolunu bulmam konusunda bana yardımcı olan sevgili hocam sayın Doç. Dr. A. Aykut CEYHAN'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, alanla ilgili yeterlilikleri ile mesleki gelişimime, sıcak ve kabullenici tutumlarıyla da bireysel gelişimime katkıda bulunan hocalarım sayın Prof. Dr. Gürhan CAN, Doç. Dr. Sibel TÜRKÜM, Doç. Dr. Esra CEYHAN, Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar ERASLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin her aşamasında bana destekçi olan, özellikle araştırmanın uygulama aşamasında bana yardımcı olan dostum Andaç HELVACI'ya, manevi desteğini eksik etmeyen Ali ARABASÜREN arkadaşşıma ve diğer arkadaşlarıma teşekkür ederim. Tezimi hazırlama sürecinde işyerimdeki sorumluluklarımı yerine getirmeme yardımcı olan sayın kurum müdürüm Ali Osman ŞENGÜL, müdür yardımcıları Mahmut BAŞ, Kenan OSMANLI ve diğer müdür yardımcılara teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bana her konuda destekçi olan aileme ve özellikle sabırlı bir şekilde bana katlanan ablam Müzeyyen UĞUR ve eşi Abdullah UĞUR'a çok teşekkür ederim.

Eyüp ÇELİK

Eskişehir, 2009

ÖZGEÇMİŞ

Eyüp ÇELİK

Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	2005 Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü
Lise	2001 Ordu İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi

İş

2005	Rehber Öğretmen, Cebeci Sultançiftliği İlköğretim Okulu, İstanbul/Gaziosmanpaşa
------	---

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Ordu/Ulubey, 28 Ekim 1983, Cinsiyet: Erkek

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	9
1.2.1. Alt Amaçlar.....	9
1.2.1.1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Düzeyi.....	9
1.2.1.2. Bağlanma Stiline İlişkin Alt Amaç.....	9
1.2.1.3. Denetim Odağına İlişkin Alt Amaç.....	10
1.2.1.4. Bazı Kişisel Niteliklere İlişkin Alt Amaç.....	10
1.3. Önem.....	10
1.4. Sınırlılıklar.....	12
1.5. Tanımlar.....	12
2. İLGİLİ YAYINLAR.....	15
2.1. Evlilik Uyumu.....	15
2.1.1. Aile ve Evlilik.....	15
2.1.2. Evlilikle İlgili Kuramlar	17

2.1.2.1. Psikoanalitik Yaklaşım.....	17
2.1.2.2. Davranışçı Yaklaşım.....	18
2.1.2.3. Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım.....	19
2.1.2.4. Sosyal Değişim Kuramı.....	20
2.1.3. Evlilik Uyumu.....	21
2.1.4. Evlilik Uyumu İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	24
2.2. Bağlanma.....	30
2.2.1. Bağlanma İlişkilerinin Gelişimi.....	31
2.2.2. Bağlanma Kuramı	32
2.2.2.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramının Temel Varsayımları.....	33
2.2.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri.....	35
2.2.3.1. Güvenli Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri.....	36
2.2.3.2. Korkulu Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri.....	37
2.2.3.3. Kayıtsız Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri.....	37
2.2.3.4. Saplantılı Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri....	38
2.2.4. Bağlanma ve Evlilik.....	39
2.2.5. Bağlanma İle İlgili Araştırmalar.....	40
2.3. Denetim Odağı.....	43
2.3.1 İçten Denetim Odağı ve Dıştan Denetim Odağı.....	44
2.3.2. Denetim Odağının Gelişimi.....	46
2.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	47
2.3.4. Yükleme Kuramı.....	49
2.3.5. Denetim Odağı İle İlgili Araştırmalar.....	50

3. YÖNTEM.....	53
3.1. Araştırma Modeli.....	53
3.2. Çalışma Grubu.....	53
3.3. Veri Toplama Araçları.....	54
3.3.1. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ).....	54
3.3.1.1. Evlilik Uyum Ölçeğinin Geçerliliği.....	55
3.3.1.2. Evlilik Uyum Ölçeğinin Güvenirliği.....	56
3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE).....	56
3.3.2.1. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinin Geçerliliği.....	57
3.3.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinin Güvenirliği.....	58
3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ).....	59
3.3.3.1. Kontrol Odağı Ölçeğinin Geçerliliği.....	59
3.3.3.2. Kontrol Odağı Ölçeğinin Güvenirliği.....	60
3.3.4. Kişisel Bilgi Anketi.....	60
3.4. Verilerin Toplanması.....	61
3.5. Verilerin Çözümlemesi	62
4. BULGULAR VE YORUM.....	63
4.1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Puanların Dağılımı.....	63
4.2. Bağlanma Stiline İlişkin Bulgular ve Yorum.....	64
4.2.1. Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stiline Göre Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	64

4.3. Denetim Odağına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
4.3.1. Evli Öğretmenlerin Denetim Odağına Göre Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
4.4. Bazı Kişisel Niteliklere İlişkin Bulgular ve Yorum.....	75
4.4.1. Evli Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	75
4.4.2. Evli Öğretmenlerin Evlenme Biçimine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	77
4.4.3. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	79
4.4.4. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	84
4.4.5. Evli Öğretmenlerin Yaşadıkları Evde Kendileri ile Birlikte Yaşayan Akrabalarının Olup Olmamasına Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	89
4.4.6. Evli Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	91
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
5.1. Sonuç.....	94
5.2. Öneriler.....	100
EKLER.....	103
KAYNAKÇA.....	109

TABLolar

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Ölçeği Puanlarına İlişkin Dağılım.....	63
Tablo 2. Farklı Bağlanma Stiline Sahip Olan Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	64
Tablo 3. Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stiline Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin Tamhane's T2 Testinin Sonuçları.....	65
Tablo 4. Evli Öğretmenlerin Denetim Odağına Göre Evlilik Uyum Ölçeği Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri.....	70
Tablo 5. Evli Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	75
Tablo 6. Evli Öğretmenlerin Evlenme Biçimine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	77
Tablo 7. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	80

Tablo 8. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	80
Tablo 9. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Tukey-HSD Testi Sonuçları.....	81
Tablo 10. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	84
Tablo 11. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 12. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Tukey-HSD Testi Sonuçları.....	85
Tablo 13. Evli Öğretmenlerin Yaşadıkları Evde Kendileri ile Birlikte Yaşayan Akrabalarının Olup Olmamasına Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	89
Tablo 14. Evli Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri...	91

Birinci Bölüm

GİRİŞ

Bu bölümde önce araştırmanın problemi ele alınmış daha sonra sırasıyla araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmanın temel kavramlarına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

1.1. Problem

Toplum kadın, erkek ve çocuklardan oluşan örgütlenmiş bir sistemdir. Toplumdaki her kurum gibi aile de belli bir toplumsal düzenin parçasıdır. Bir bütün olarak toplum düzeni tarihsel süreç içinde nasıl köklü nitel değişimlerden geçmiş ise, aile kurumu da ona bağlı olarak nitel değişimlerden geçmiştir. Bu değişimleri belirleyici etken, toplumsal-ekonomik düzen ile bir bütün olarak toplumsal ilişkilerin niteliğidir. Toplumsal ilişkilerin niteliğini de aile içinde yetişen bireylerin sahip olduğu nitelikler ve bu bireylerin aile içinde kurmuş oldukları ilişkilerin niteliği belirlemektedir. Çünkü toplumdaki bireyler aile içinde gelişimini sürdürmekte ve olgunlaşmaktadırlar. Aile içinde bireyler kendilerini nasıl geliştirirlerse, toplumun gelişmesine ya da gerilemesine katkıda bulunacak ilişkileride o biçimde kurmakta ve geliştirmektedirler.

Aile, toplumun düzenini, sürekliliğini ve kültürünün gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan en önemli kurumdur (Ertuğrul, 2001; Yalom, 2006). Bu kurumun toplumsal açıdan çok çeşitli işlevleri vardır. Bu işlevler; üremek, ekonomik gereksinimleri karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumalarını sağlamak, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak ve cinsel doyum sağlamak gibi işlevler olarak belirtilebilir (Özgüven, 2001'den Akt. Yavuzer, 2004).

Bireyin sosyalleşmesini sağlamak da ailenin işlevlerinden biridir. Aile kurumu sosyalleşme sürecinin kaynağı durumundadır. Bireyin topluluk halinde yaşama alışkanlığı ve ilişki kurma becerisi önce aile içinde kazanılır ve geliştirilir. İnsanın kazandığı duygu, düşünce, inanç ve davranışların kökleri bu kurumdadır. Değişen sosyal ve kültürel şartlar içinde aile, hem bireyleri sosyalleştirerek topluma kazandırmakta hem de nesillerin devamını sağlamaktadır (Kuzgun, 2003; Nirun, 1994).

Aile kurumunun işlevlerinden bir diğeri ise bireyin kimlik gelişimine yardımcı olmaktır. Bireyin, hem ev işini paylaştığı ve sosyalleştiği ailede, hem de ev dışında yer alan eğitim sürecinde, toplumsal iş bölümünde, pazar ilişkilerinde, ayrıca politik ilişkilerin yaşandığı kamu alanında kazandığı becerilere ve kurallara göre kişiliği biçimlenmektedir. Öte yandan kadınların, erkeklerin, gençlerin ve çocukların aile içinde gelişen kimlik örüntüsü de ailedeki ve kamu alanındaki yaşamın kaynağını teşkil etmektedir. Çünkü bireylerin karar ve tutumlarına göre katıldıkları kolektif çabalar, toplumsal değişimin ve gelişimin koşullarını hazırlamaktadır (Berkem, 1993).

Birey, aile grubunun bir üyesi olarak gelişir. Diğer insanlarla kurulan ve uyum becerilerini gerektiren ilişki deneyimleri, kişinin yaşamının erken dönemlerinde aile içinde başlar ve yetişkinlik döneminde kendi evinde devam eder. Birey kendi ailesi içinde diğer kişilik özelliklerini geliştirdiği gibi uyum örüntülerini de geliştirir ve bunlar onun geniş sosyal etkileşiminin temelini oluşturur (Crow, 1967). Bu yüzden aile yapısı, bireyin uyum sağlamaya yönelik kişilik özelliklerini, olumlu alışkanlıklarını ve tutumlarını geliştirebileceği bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Bu çerçevede yakın ve içten ilişkilerin kurulduğu sağlıklı aile yaşamında bireysel doğruların ve sorumlulukların kazanıldığı belirtilebilir.

Sağlıklı ailelerde yetişkinler kendi özelliklerini korurlar, şefkatli, sempatik, sıcak ve sorumluluk sahibidirler. Kendi bedenlerini beğenirler, şimdiki zamanda ve genel duygularını yaşarlar. Yaratıcı, üretken, gerçekçidirler ve başarılarından dolayı kendilerinden hoşnuturlar. Psikolojik olarak sağlıklı aile üyeleri özerk bir benlik geliştirirler ve ego sınırlarını geliştirme kapasitesine sahiptirler. Sağlıklı aile üyeleri

birbirlerine karşı dürüst, güvenilir ve sevgi ile yaklaşırlar. Başkalarının özerkliğini bozmadan etkileşim kurarlar ve böylece kendi problemlerini diğer aile üyelerine sıkıntı vermeden çözebilirler (Nazlı, 2001).

Sonuç olarak, toplum ve bireyin var olabilmesi ve gelişimini sürdürebilmesi için toplumun temelini oluşturan, devamlılığını sağlayan ve gelişmesine katkıda bulunan ailenin öncelikle sağlıklı olması gerekir. Böyle ailelerde sağlıklı, mutlu, toplum içindeki sosyal hayatında uyumlu ve mesleğinde başarılı bireyler yetiştirilebilir. Ayrıca, bireyler ailenin temel sosyal sistemi içinden geçerek toplumsal veya sosyal grup hayatına başlayabilirler.

İnsanların duygusal hayatlarının beslenmesi, terbiye edilmesi, kişilik özelliklerinin gelişmesi ailede gerçekleştirilir. Bireyin aile içinde geliştirdiği bu kişilik özellikleri toplum içinde gösterdiği mesleki ve diğer alanlardaki etkinliklerinde ortaya çıkar ve çevreyi etkiler (Nirun, 1994). Böylece aile kurumu toplumun bünyesini ve karakterini belirleyen rolünü gerçekleştirmiş olur.

Birey çoğu kişilik özelliğini aileden kazanabilir. Bu nedenle kişinin toplum içinde, mesleki çevresinde ve diğer çevrelerdeki ilişkilerinde göstermiş olduğu davranışları, kendi yetiştiği aile ortamının özelliğini yansıtabilir. Bireyin meslek sahibi olabilmesi ve mesleğini icra edebilmesi toplumun gelişmesi ve devamı için önemli olduğu kadar evlilik ilişkisini sürdürebilmesi ve kendi kurmuş olduğu aile kurumunun devamını sağlayabilmesi için de önemli olabilir.

Evlilik hayatını birinci dereceden etkileyecek unsurların başında evli eşlerin sahip oldukları mesleğin özellikleri ve bireye sağladığı imkanları olduğu belirtilmektedir. Ayrıca mesleğin kişiliğin bir parçasını oluşturduğu, toplumda aile için önemli olan statüyü sağladığı ve evlilik sürecinde bireylerin yaşam tarzını belirlediği ifade edilmektedir (Hocaoğulları, 2007). Bu nedenle meslek, evliliği ve aileyi derinden etkileyecek bir değişken olabilir. Mesleğin evliliği ve aileyi etkilemesinin en önemli

nedeni “zaman” olabilir. Çünkü meslek, kişinin kendini bıraktığı, bırakmak istediği “zaman” akışında dalıp gittiği düşlerden biridir. Eşlerin evlilik süreci içinde birbirlerine vakit ayırmaları önemlidir ve eşlerin birbirlerine ayırabilecekleri sürenin miktarı sahip oldukları mesleğin özelliklerine bağlı olabilir.

Sonuç olarak evli olan bireylerin mesleği, yapılan işin gereklerini yerine getirirken harcadıkları zaman, mesleğin bireye katmış olduğu özellikler o bireyin evlilik hayatını ve eşiyle olan ilişkisinin niteliğini etkileyebilir. Aynı zamanda bireylerin evlilik hayatı ve eşleriyle olan ilişkileri de mesleki hayatlarındaki performanslarını etkileyerek mesleki doyum düzeylerini belirleyebilir. Çünkü evlilik ve aile içindeki ilişkilerin olumsuz olması bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir ve bu da mesleki başarılarının düşmesine sebep olabilir.

Aile ve evlilik kavramları birbirleriyle ilgili kavramlar olarak görülsede birbirinden farklı özellikleri olan kavramlardır. Yavuzer (2004)’e göre aile bir grup ya da örgüt, evlilik ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantılarını paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, kadınla erkeği karı-koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan ve toplumsal yönden üzerinde devletin kontrol, hak ve yetki iddiası bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Ayrıca bu ilişki biçiminde eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri yasalarla olduğu kadar, toplumsal kurallar, gelenekler ve inançlarla da belirlenmiştir.

Hocaoğulları (2007)’e göre ise evliliğin bir ihtiyaç olduğu fakat, ailenin ise evlilik sonucu gerçekleşen bir kazanım olduğu belirtilmektedir. Aile kurmak, hayata yeni bir erkek veya kız çocuk dünyaya getirmek değil, bu çocuğa nasıl bir dünya bırakıldığı ile ilgilidir. Bu da evli çiftlerin sadece birbirlerine değil, topluma karşı da sorumluluğunun olduğunu gösterir. Dolayısıyla evlilik bir yuva kurma, bir eşleme, bir soy devamı ve karşı cinsin varlığı ile karşılayabileceğimiz ihtiyaçların giderilmesi için kurulan bir bağ olabilir.

Evlilik, eş seçiminde ve ilişkide özgürlüğün, cinsellikte eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerin arandığı resmi, duygusal, davranışsal ve biyolojik yönleri olan bir sosyal sistemdir (Kışlak, 1999). Günay (2000)'e göre ise evlilik kavramı, iki farklı cinsten insanın kurumsal olarak birleşmesinin yanı sıra, düşüncelerinin, inançlarının, kültür seviyelerinin, görüşlerinin, zeka ve akıllarının, yaşam görüşlerinin, beklentilerinin de birleşmesini içerir. Bu yüzden evlilik, bireysellikten toplumsallığa geçişi sembolize etmektedir. Dokur ve Profeta (2006) ise evliliği, iki yabancıların bir araya gelerek kendilerini yeniden tanımladıkları ve karşı cinsle kurdukları bu ilişki ile güven ihtiyaçlarını karşıladıkları bir süreç olarak ifade etmektedirler. Ayrıca kişinin bu ilişki sürecinde sürekli başkalaştığını ve değiştiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda bakıldığında, evlilik, ilişki enstitüsü olarak görülebilir.

İnsanlar evliliğe çeşitli nedenlerle karar verebilmektedirler. Bu nedenlerden biri kadın ve erkeğin beraberliklerinin daha kabul gören ve toplum tarafından onaylanan bir hale gelmesi için, ilişkilerini evlilik kurallarıyla onaylatmalarıdır. Ayrıca, evliliği toplumsal yaşamın bir gereği olarak düşünerek, bu tür bir beraberliğin çok doğal ve gerekli olduğunu kabul ederek evlenenler de vardır. Bunun dışında başka nedenlerle evlenenlerin de olduğu belirtilmektedir. Bunlar: Yalnızlıktan kurtulmak, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak, çocuk sahibi olabilmek, cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek gibi amaçlarına ulaşmak için bireylerin evlilik ilişkisini kurdukları belirtilmektedir (Crow, 1967; Çaplı, 1992). Evlilik ilişkisi hangi amaçla ve nasıl kurulursa kurulsun sonuçta bireyin mutlu olabileceği, topluma sağlıklı, uyumlu ve faydalı bireyler yetiştirebileceği bir aile ortamının oluşturulabileceği, başarılı bir evlilik ilişkisinin sürdürülebileceği bir ilişkinin kurulması oldukça önemlidir.

Başarılı bir evliliğin kurulması ve sürdürülmesi de çeşitli faktörlere bağlıdır. Crow (1967)' ye göre sosyal ilgiler, kültürel altyapı, inanç ve zihinsel özellikler açısından bireylerin benzer özelliklere sahip olması başarılı bir evlilik ilişkisinin kurulması ve sürdürülmesi için gerekmektedir. Modern kültürlerde bunların yanında cinsel yaşam ve romantik aşkında başarılı evlilikte etkili olduğu belirtilmektedir. Duygusal faktör eş seçiminde önemlidir. Ama eşlerin, evlilik ilişkilerinin başarılı, sürekli ve uyumlu

olabilmesinin evlilik sorumluluklarının yerine getirilmesiyle mümkün olabileceğini kabul etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, bireylerin kendi ailelerindeki geçirmiş oldukları yaşam deneyimleri ve geliştirdikleri davranış örüntülerinin de onun eş seçimindeki tutumunu ve evlilik ilişkisindeki başarılarını belirlemektedir. Bu nedenle eş seçiminde benzer kişilik özelliklerine sahip olma, ekonomik statü ve sosyal sınıf etkili olmaktadır (Crow, 1967).

Öte yandan evlilik yaşamının başarılı olup olmaması, söz konusu evliliğin mevcut ölçütlere uygun olup olmamasıyla da ilgili olduğu belirtilmektedir. Bu ölçütler, ailenin, içinde oluşup geliştiği kültüre, coğrafi özelliklere ve evlilik kurumu üyelerinin kişilik özelliklerine göre biçimlenmektedir. Bu yüzden evlilikte kesin bir başarı ölçütünün düşünülmemeyeceği de ileri sürülmektedir (Bilen, 1996'den akt. Yavuzer, 2004). Özetle evlilik başarısının ve evlilik uyumunun bireylerin, ailenin ve çevrenin sahip olduğu özelliklerine göre değişebilen göreceli bir yargı olduğu sonucuna ulaşılabılır.

İki insan birlikte olmaya başladıkları andan itibaren, daha önceki veya bireysel yaşam biçimlerini değiştirmeye ve yeni etkileşim biçimleri denemeye başlarlar. Ancak bunların "tutması" oranında, bir çift, iki kişilik bir psikolojik sistem oluşturur (Gülerce, 1996). Bradbury ve Karney (2004)'e göre de eşlerin evliliklerine getirdikleri bireysel güçlülükler ile evlenir evlenmez karşılaştıkları stresli olaylar ve evlilikteki kişilerarası ilişkinin niteliği, evlilik kalitesinin çizdiği yörüngeyi etkileme ihtimali olan faktörlerdir.

Evlilik sürecinde bireylerin kendi üstlerine düşen rolün gereklerini yerine getirirken bilincinde ve farkında olmadıkları duygu ve ihtiyaçları olabilir. Kişinin geçmiş deneyimlerinden ve toplumsal yaşamın oluşturduğu bir yapıdan kaynaklanan bu duygu ve ihtiyaçlarını eşine karşı açık bir şekilde ifade edebilmesi evlilik uyumu için önemlidir. Başka bir deyişle eşlerin evlilik ilişkisinde yaşadıkları bir olayın perde arkasında yer alan kendileriyle ilgili duygu ve düşüncelerini karşı tarafa dürüstçe anlatabilmelerinin ilişkilerinin ahenk içerisinde devam etmesini sağladığı düşünülebilir.

Evlilik uyumunun tam olarak sağlanabilmesi için her iki tarafında ilişkinin “gerçekten yaşanan” yönlerini görmesi gerekir. Bir taraf duyguları ile davranarak eşi ile ilgili bazı yönleri görmezden geldiğinde, zamanla uyumsuzluk ortaya çıkmaya başlar. Bu yüzden, evliliklerin ilk yıllarında eşlerin iyimserlik eğilimleri “gerçeklerin” görülmesini engeller. Önemli olan ilişkilerin en başında eksik parçaların dürüstçe karşı tarafa aktarılması ve “gerçek” olan bütünü tamamlanmasıdır (Günay, 2000).

Araştırmacılar evlilikle ilgili son zamanlarda yapılan çalışmaların daha çok boşanma üzerinde yoğunlaştığını ve boşanmanın evliliğin ilk yıllarında daha fazla gerçekleştiğini belirtmektedirler (Schramm, 2003). Alanyazın incelendiğinde boşanmanın akademik ilerlemedeki olumsuzluklardan, psikolojik uyumsuzluktan, benlik saygısı ve sosyal ilişkilerden, kişilik özelliklerinden, iletişim tarzları ve davranış biçimlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada evliliğin devamı ve eşlerin mutlu bir evlilik yaşantısı sürdürmelerinde önemli bir boyut olan eşler arasındaki uyum ve uyumu belirleyen faktörler araştırılmıştır.

Uyum, gerilimden kurtulup ferahlamayı ifade eder. Bütün yaşam gerilim içerir. Bu gerilimlerin bazıları tamamen asla giderilemez. Ancak bazı gerilim durumları giderilebilir. Evlilikte de daima bazı gerilimler vardır. Çünkü evlilikte karşı cinsten iki kişinin ilişkisi söz konusudur. Bu nedenle, bazı gerilim yaratan durumların evliliğe ve uyuma olumlu katkıları olduğu gibi uyumsuzluğa ve hoşnutsuzluğa da sebep olduğu belirtilmektedir (Crow, (1967). Spanier (1976) eşler arasında sorun yaratan farklılıkların, kişilerarası gerilim ve kaygıların, eşler arasındaki bağlılık ve önem arz eden konulardaki görüş birliğinin, eşler arasındaki uyumun ya da uyumsuzluğun belirleyicisi olduğunu ifade etmektedir.

İnsan yaşamının pek çok yönünü etkileyen evlilik, uyum sorunlarını, mutluluğu, sıkıntıları, sevinçleri ve üzüntüleri beraberinde getirirse de insanların büyük bir çoğunluğu için ulaşılması istenen bir amaçtır. Yaşamın her alanında farklı sorunlar yaşayan birey, evlilik alanında da sorunlarla karşılaşabilmekte, bu sorunlarını çözmede farklı başa çıkma yöntemleri kullanabilmektedir. Kimi zaman bu sorunlardan dolayı

ilgisini tamamen kendisine çevirmekte ve kendisini suçlamaktadır. Kimi zaman da çatışmaların artmasına sebep olacak davranışlar sergilemekte veya soruna ilgisiz kalmaktadır. Bu durum, evlilik ilişkisinde uyumsuzluğa neden olarak ilişkinin bozulmasına ve boşanmalara sebep olabilir.

Evlilik uyumu ile ilgili alanyazın incelendiğinde evlilik sürecinde eşler arasındaki ilişkinin niteliğini konu alan psikoloji alanındaki araştırmaların geç başladığı görülmektedir. İekli ilişkiler özellikle 1970’li yıllardan itibaren psikoloji araştırmalarının en önemli konularından biri olmuştur. Bu araştırmalar incelendiğinde, daha çok eşlerin ev içinde paylaştıklarına ve ilişkilerinde yaşadıklarına odaklanıldığı görülmektedir. Bradbury ve Karney (2004) evlilik ilişkisinin araştırılması ile ilgili olarak evliliklerin içine yerleştiği bağlamaları ve ekolojik mekanlara dikkat çekerek; eşlerin ve çiftin gelişimsel dönemleri, durumları, olayları ve kronik koşulları içeren bir bakış açısı ile ilişkilerin araştırılması gerektiğini savunmaktadır. Kabakçı ve ark. (1993)’e göre ise evlilik ilişkilerinin değerlendirilmesi, her iki eşin kişilik özelliklerinin, eşlerin birbirlerine karşı tutumlarının ve eşler arasındaki etkileşimin araştırılmasını içermektedir.

Yapılan araştırmalarda ilişkilerle ilgili şu soruların cevaplarının arandığı görülmektedir: Olası bir ilişkiyi eşler için istenir yapan şey nedir? Bir ilişki nasıl biçimlenir ve nasıl gelişir? İlişkiler nasıl korunur ya da sürdürülür, onları doyurucu ve kalıcı kılan şey nedir? İlişkiler niçin ve nasıl üzülüp koparlar? İlişkilerin bozulmasına tepkiler neler olabilir? (Hazan ve Shaver, 2000). Bu çerçevede, alanyazında evlilik ilişkisinde yaşanan problemleri eşlerin çözme yöntemlerinin, evlilik kalitesinin, evlilik doyumunun ve evlilik uyumunun araştırıldığı görülmektedir. Bu araştırmada ise evlilik ilişkisininin devamı ve bireylerin bu ilişki sürecinde mutlu olabilmesi için önemli olan evlilik uyumu araştırılmaktadır. Çünkü toplumun devamı, bireylerin ruh sağlığının iyi olabilmesi ve sağlıklı çocukların yetiştirilebilmesi için ailenin yapısı ve aile içindeki bireylerin uyumu önemlidir. Eşler arasındaki uyum ne kadar iyi olursa evli olan bireylerin evlilikten almış oldukları doyum ve mutluluk o kadar yüksek olacaktır. Bu yüzden bu araştırmada eşlerin uyumunu arttırmaya yönelik yardım çalışmalarına katkı

sağlayabilmek amacıyla eşler arasındaki uyum ile ilişkili olabilecek bazı faktörler belirlenmeye çalışılmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmada evli öğretmenlerin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı kişisel nitelikleri (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabasının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) açısından evlilik uyum düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

Araştırmanın temel amacı kapsamında ele alınan değişkenlere göre belirlenen alt amaçlar başlıklar halinde aşağıda verilmiştir:

1.2.1.1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Düzeyi

1.2.1.1.1. Evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri nasıldır?

1.2.1.2. Bağlanma Stiline İlişkin Alt Amaç

1.2.1.2.1. Evli öğretmenlerin bağlanma stiline (güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı) göre evlilik uyum düzeyleri önemli bir biçimde farklılık göstermekte midir?

1.2.1.3. Denetim Odağına İlişkin Alt Amaç

1.2.1.3.1. Evli öğretmenlerin denetim odağına (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) göre evlilik uyum düzeyleri önemli bir biçimde farklılık göstermekte midir?

1.2.1.4. Bazı Kişisel Niteliklere İlişkin Alt Amaç

1.2.1.4.1. Evli öğretmenlerin cinsiyetlerine, evlenme biçimine, evlilik süresine, çocuk sayısına, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmamasına ve eşlerinin çalışma durumuna göre evlilik uyum düzeyleri önemli bir biçimde farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Evli bireylerin ruh sağlığının iyi olması ve evlilik ilişkisinden doyum alabilmesi için evlilik uyumunun önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Hem çocukların yetiştirilmesi, hem de toplumsal kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında temel araç durumunda olan evlilik kurumu, gelecek kuşakların sağlıklı yetiştirilmesinde yaşamsal öneme sahip olduğu görülmektedir. Gelecek kuşağın sağlıklı olabilmesi ve başarılı bir evlilik ilişkisi kurabilmesinin öğretmenlerin öğrencilerine aktarmış olduğu bilgilere, evlilik ilişkisi konusunda gösterdiği örnek tutum ve davranışlarına bağlı olduğu düşünülebilir. Bu da öğretmenlerin mesleğini ne ölçüde başarılı bir şekilde yürütebildiği ile ilgilidir. Evli öğretmenlerin mesleki görev ve sorumluluklarını yeteri kadar yerine getirebilmeleri yetiştirdikleri öğrencilerin gelecekte kuracakları evlilik ilişkilerinin niteliği etkileyebilir. Evlilik ilişkisinde çatışma ve uyumsuzluk yaşayan evli bir öğretmen zamanını ve enerjisini öğrencilerine eğitim-öğretim olanakları sunmak yerine kendi evlilik ilişkisinde yaşadığı sorunları çözmeye harcayacaktır. Bu nedenle öğrenciler için verimli bir çalışma yapması güçleşecektir. Bu araştırma evli öğretmenlerin evlilik ilişkisinde yaşadıkları sorunların onların öğretmenlik mesleğinin gereklerini yerine getirmelerini nasıl etkilediği ve öğrencilerin başarılı ve mutlu bir evlilik ilişkisi sürdürebilmeyi

öğrenmelerinde nasıl bir role sahip oldukları konusunda bilinçlenmelerini sağlayacağı için oldukça önemlidir.

Öğretmenlerin yaptığı işi daha başarılı bir şekilde yapabilmesi, diğer öğretmenlerle işbirliği yaparak öğrencilere daha faydalı olabilmesi için çalıştığı okul ve sınıf ortamına kendisinin evlilik ilişkisi ile ilgili yaşadığı sorunları getirmemesi gerekir. Getirdiği takdirde bir eş olarak hem öğrencilere kötü bir örnek olur hem de sürekli kendi sorunları ile meşgul olduğu için öğrencilerin karşısında bunalımlı bir insan görünümü oluşturabilir. Ayrıca mesleğinin gereklerini yerine getiremeyerek öğrencilerin kendilerini geliştirmelerini engellemiş olur. Bu araştırma öğretmenlerin dikkatinin bu durum üzerine odaklanmasını sağlayarak evlilik uyumu hakkında bilgi sahibi olmalarını, evlilik ilişkisinde yaşadıkları sorunların ve çatışmaların olumsuz etkilerini öğrencilere yansıtılmak için çözüm arayışlarına yönelmelerini sağlaması ve bu sorunları çözebilmeleri için kaynak teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu araştırma evlilik ilişkisinde uyumsuzluğa ve mutsuzluğa sebep olan çatışmaların çözümüne yönelik öğretmenlere ve diğer evli bireylere yönelik yardım çalışmalarını içeren programların geliştirilmesine ve eğitim-öğretim programlarında evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik konulara yer verilmesinin önemine dikkat çekeceği için de önemlidir.

Bu çalışmada öğretmenlerin denetim odağının, bağlanma stilinin evlilik uyum düzeyi ile ilişkisi konusunda elde edilecek bulguların Türkiye'deki evlilik ve aile danışmanlığı hizmetlerine yönelik bilimsel düşünme ve araştırma olanaklarının yaratılmasına, evlilik konusuna ek bilgi sağlanmasına, evlilik ilişkisinde yaşanabilecek sorunları önleme çalışmalarının daha etkili yapılmasına, ve evlilik yaşantılarının daha sağlıklı olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilecek bulgular, çeşitli özel ve resmi psikolojik danışmanlık merkezlerinde, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ve hastanelerde aile danışmanlığı alanında hazırlanan evlilik ilişkisini geliştirme programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma evlilik ilişkisini geliştirme programlarında eşlerin uyum becerilerini geliştirmelerine yönelik çalışmalara da yer verilmesine dikkat çekeceği için büyük bir öneme sahiptir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma verileri, İstanbul'un Gaziosmanpaşa, Küçükçekmece, Bayrampaşa, Üsküdar ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında 2007-2008 eğitim-öğretim yılında çalışan evli öğretmenlerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramlara ilişkin tanımlar aşağıda verilmiştir.

Evlilik: Evlilik, eş seçiminde ve ilişkide özgürlüğün, cinsellikte eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerin arandığı resmi, duygusal, davranışsal ve biyolojik yönleri olan bir sosyal sistemdir (Tutarel-Kışlak, 1999).

Evlilik Uyumu: Evlilik uyumu, eşlerin birbirlerinin ilgilerini, amaçlarını, değerlerini ve yaşama bakış açılarını paylaşmalarını ve evlilik ilişkisinden aldıkları doyum düzeyine ilişkin öznel değerlendirmelerini işaret eder (Yeşilyaprak, 2003).

Bağlanma: İnsanların kendileri için önemli gördükleri diğerlerine karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlardır (Sümer-Güngör, 1999).

Bağlanma Stili: Bireyin yaşamının ilk yıllarında bakıcısı ile kurmuş olduğu ilişkilerinin etkisiyle şekillenmeye başlayarak zamanla gelişen, kendisi ve başkaları hakkındaki genel inançlarını yansıtan kronik kişiler arası stillerdir (Bartholomew ve Horowitz (1991; Feeney-Collins, 2001). Bartholomew ve Horowitz (1991), Hazan ve Shaver (1987)'in üçlü modelindeki kendilik ve başkaları modellerine olumluluk ve olumsuzluk boyutlarını eklemişler ve böylelikle dört farklı bağlanma stili ortaya koymuşlardır. Bunlar; güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilidir.

Güvenli Bağlanma Stili: Benlik ve başkalarına ilişkin modellerin olumlu olduğu stildir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler, olumlu bir benlik imgesi için başkalarının onayına düşük düzeyde gereksinim duyan, bu konuda daha düşük düzeyde kaygı yaşayan ve başkalarıyla yakınlaşmaktan çekinmeyen, kendisinin sevmeye değer olduğunu ve başkalarının da genel olarak kabul edici ve destekleyici olduklarını düşünen bireylerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Korkulu Bağlanma Stili: Hem benlik modelinin hem de başkaları modelinin olumsuz olduğu bağlanma stildir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler değersizlik duyguları içinde kendilerini başkalarının sevgisine ve desteğine layık görmezler; başkalarını da reddedici ve güvenilmez olarak görürler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız Bağlanma Stili: Benlik modelinin olumlu olduğu ancak başkaları modelinin olumsuz olduğu bağlanma stildir. Kayıtsız stile sahip kişilerin yakın ilişkilere girmeyerek kendilerini olası bir hayal kırıklığından korudukları, böylece olumlu, bağımsız ve incinmez bir benlik imgesini sürdürdükleri ileri sürülmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı Bağlanma Stili: Kendileri hakkında olumsuz bir benlik şemasına sahip, başkalarının onay ve görüşüne bağımlı olan bireylerin sahip olduğu stildir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Denetim Odağı: Rotter (1966), denetim odağını bireylerin geçmişlerindeki pekiştirici yaşantılarına dayalı olarak davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine veya kendi dışlarındaki odakların (örn; şans, kader, Tanrı vb.) kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özellik olarak tanımlamıştır (Akt. Dağ, 1992).

İçten Denetim Odağı: İnsanlar bir olayı kendi davranışının sonucu veya kendi göreceli, sürekli karakteristikleri olarak algılasa, yani başka bir deyişle kendi içlerinde en azından bir miktar kontrolün bulunduğuna inanıyorlarsa bu inanç “içsel denetimlilik” olarak tanımlanmaktadır (Nowicki ve Strickland 1973).

Dıştan Denetim Odağı: Bireylerin eylemlerinin sonuçlarında elde ettikleri pekiştirme, bireyin kendi hareketini takip eder fakat kendi hareketinin sonucu olarak tanımlanmayıp şans, talih, kader ve güçlü kişiler olarak algılanması inancı “dışsal denetimlilik” olarak tanımlanmaktadır (Nowicki ve Strickland 1973).

İkinci Bölüm

İLGİLİ YAYINLAR

Bu bölümde sırasıyla evlilik uyumu, bağlanma stilleri ve denetim odağına ilişkin kuramsal bilgilere ve bunlarla ilgili alanyazında yer alan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. EVLİLİK UYUMU

2.1.1. Aile ve Evlilik

Toplumsal yaşamın devamı ve insanların hayatını sürdürebilmesi için ailenin sürekliliğinin önemi büyüktür. Bireyler, beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını aile içinde karşılar. Bu temel ihtiyaçların karşılanmasının yanında aile ortamında kurulan ilişkiler, bireyin sosyal becerilerinin ve kişiliğinin gelişmesini sağlayarak topluma hazırlanması ve uyum sağlamasını gerçekleştirmektedir.

Ailenin temelini evlilik oluşturur. Evlilik, toplumsal yapıyı da birçok yönden etkileyen temel birim olarak kabul edilen kültürel bir olgudur ve resmi, duygusal, davranışsal, biyolojik yönleri olan bir sosyal sistemdir (Tutarel-Kışlak, 1999). Bu çerçevede, evli bireylerin sahip oldukları benzer ya da farklı özellikler eşler arasındaki ilişkiyi birçok yönden etkiler. Bu nedenle insanların çoğu çatışmanın yaşanmadığı mutlu bir ilişkinin sürdürülebilmesi için sosyal ve kültürel açısından kendilerine benzer özelliklere sahip olan bireylerle evlenme eğilimi içindedirler. Çünkü benzer özelliklere sahip olan eşlerin değer ve ilgi alanlarını paylaşma ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama başarılarının daha yüksek olduğu aynı zamanda çatışmanın daha az yaşandığı belirtilmektedir (Crow, 1967; Goodstein ve Lanyon, 1975).

Evli olan her birey bir gelişim sürecindedir; ancak bu gelişim sürecinde karşılaşılan bazı başarısızlıklar bireylerde hayal kırıklığı yaratabilir. Dolayısıyla, evlilik ilişkisi, yetişkin hayatında zor ve karmaşık süreçlerden biridir ve bazı özelliklerinden dolayı diğer bireylerle kurulan ilişkilerden farklıdır. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz: Birincisi, evlilik ilişkisi süreç içinde gelişen, isteyerek yürütülen ve esnek olunması gereken bir ilişkidir. İkincisi, evli olmak, farklı değerler ve dünya görüşünden oluşan iki bakış açısının ve geçmişin birbiriyle birleşmesi demektir. Böylece ilişkide her bir konu üzerinde konuşulup uzlaşılabilir. Üçüncüsü, evlilik ilişkisinde “geçmiş”, “şimdi” ve “gelecek” vardır. Evli bireyler “geçmiş” hikayeleriyle “geleceğe” bağlanırken ilişkinin “şimdi” ayakta kalması için geleceğe yönelik planlar yaparlar. Dördüncüsü, evlilik ilişkisinde destek alışverişi vardır. Her eş, kendi gereksinimi kadar diğer kişinin gereksinimini de göz önüne alır, birbirine destek olur. Beşinci özellik ise, evli kişilerin her birinin bireyselliği söz konusudur; evlilik ilişkisinde bireylerin bireyselliğine saygı duyulur ve destek verilir (Bubenzer ve West 1993, s. 3).

Evlilik ilişkisi, bireylere fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını giderme olanağı sağlamaktadır. Bu nedenle böyle bir ilişkinin, her iki eş içinde duygusallığı, yaşanan durumlarla ilgili farkındalığı, karşılıklı çekiciliği, iletişim becerisini ve yaşanan kişilerarası sorunları çözme yeteneğini gerektirdiği belirtilmektedir (Goodstein ve Lanyon, 1975). Feldman (1989, s. 360-363) evlilik ilişkisini bir süreç olarak ele almış ve bu sürecin, evliliğin ilk yılları, çocuklu aile, çocukların evden ayrılması gibi üç aşamaya ayrıldığını belirtmiştir. Birinci aşamada, eşler evliliğin getirdiği sorumluluklar ve sorunlarla yüzleşmektedir. Bu aşamada evli bireyler daha çok ev ile ilgili sorumlulukların paylaşımı ile ilgili konularda çatışma yaşamaktadırlar. İkinci aşamada, evli eşler çocuk sahibi olup olmama konusunda karar verirler, çocuğun sağlıklı bir şekilde büyütülmesi ile ilgili sorumlulukları yerine getirirler. Üçüncü aşama ise çocukların evden ayrıldığı ve eşlerin yalnız kaldığı aşamadır. Bu aşamada bireyler eşleriyle birlikte daha fazla zaman geçirmekte ve değişimlerle daha çok mücadele etmektedirler.

Sonuç olarak toplumsal yaşamın devamı için gerekli olan ailenin korunmasının evlilik ilişkisinin sağlam temeller üzerine kurulmasına bağlı olduğu söylenebilir. Bireylerin sahip oldukları benzer ve farklı özelliklerinin evlilik ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmeleri için önemli olduğu görülmektedir. Çünkü evlilik ilişkisinin diğer ilişkilerden farklı bir ilişkidir ve bireylerin sahip oldukları farklı özellikleri eşleriyle çatışma yaşamalarına yol açabilir. Evlilik ilişkisi bir süreci kapsamakta ve bu süreç içinde evli bireyler çeşitli zorluklarla baş etmek zorunda kalabilmektedir. Ayrıca evlilik ilişkisinde yaşanan sorunlar toplumu etkilediği gibi, toplumsal yaşamda meydana gelen değişme ve gelişmelerde evlilik ilişkisini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Çünkü, toplumda meydana gelen değişmeler bireylerin yaşam koşullarını değiştirmektedir. Bireylerin yaşam koşullarının değişmesi ve gelişmesine paralel olarak kadın ve erkeğin evlilik ilişkisindeki rolleri değişmektedir. Bunun da evliliğin beraberinde getirmiş olduğu ve bireyler arasında çatışmaya neden olan sorumlulukların paylaşımını etkilediği söylenebilir.

2.1.2. Evlilikle İlgili Kuramlar

Psikoloji alanında geliştirilen ve evlilik alanında da çeşitli görüşlerini açıklayan kuramlar bulunmaktadır. Bunlar Psikoanalitik Yaklaşım, Davranışçı Yaklaşım, Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım, Sosyal Değişim (sosyal değişim ve sosyal öğrenme ilkelerini içerir), yaklaşımıdır.

2.1.2.1. Psikoanalitik Yaklaşım

Psikoanalitik evlilik yaklaşımı obje ilişkileri teorisi üzerine kurulmuştur. Her birey gerçek ilişki gibi obje ilişkileri hayallerini sürdürür ve hayali ilişkisini tamamlamak için eşine kısmen ya da tamamen rol dağıtımını yapabilir. Hayalindeki eş ilişkisine ulaşamadığı zaman evlilik üzüntüsü artabilir. Bu hayaller daha önceki obje ilişkilerinin tamamen yerine geçmez fakat, onlara sözleşmeler sunabilir. Ayrıca bir kişi bastırıldığı

benliğinin özelliklerini sergileyen biri ile karşılaştığı zaman onun cazibesine kapılabilir. Ve yine bu nedenden dolayı bu kişi bilinçsiz nefret edilen, istenmeyen olabilir.

Psikoanalitik evlilik yaklaşımı, evlilik ilişkisinin küçük yaşlardan itibaren bireyin geliştirdiği obje ilişkilerine göre şekillendiğini belirtmekte ve transferansın evlilik ilişkisi üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Meissner (1978) egonun obje ilişkileri açısından evliliğe yöneldiğini ve iki insan arasındaki gerçek etkileşimin evlilik ilişkisinde ortaya çıktığını belirtmektedir. Kurama göre iyi ve kötü içsel objelerin bütünleşme derecesinin bir kişinin hem yakın ilişkiden memnuniyet kazanma hem de bu ortaklığa katılma yeteneği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Akt. Sperling ve Berman, 1994).

2.1.2.2. Davranışçı Yaklaşım

1960'lı yılların sonunda ortaya çıkan davranışçı evlilik yaklaşımı, çiftlerin sıkıntıları ve mutsuzluklarına yönelik teoriler geliştirmiştir. Davranışçı evlilik yaklaşımında eşlerin problemlerini çözmelerine yardımcı olmak amacıyla davranış değiştirme prensipleri uygulanarak evlilik ilişkileri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Davranışçı yaklaşım, bireyin davranışlarının dış dünyadan gelen ödül ve cezalarla veya acı-ağrı-zevk üreten şeylerle belirlendiğini öne sürmektedir. Yaklaşımına göre doğrudan deneyimler dışında çevrede gözlenen cezanın ve ödüllerin etkisiyle öğrenilen beklentilerle de davranışlar yönlendirilebilmektedir. Bu yaklaşım, kişinin yakın çevresinde yaşanmış olan ödül ve cezayı içeren örnekleri bilinçaltında depolayarak koşullu öğrenmeler yaptığını belirtir (Uzunoğlu, 2006). Bu nedenle kurama göre kişiler birbirlerinin davranışlarını pekiştirirler prensibi ile olumsuz davranışların olumlu davranışlarla değiştirilerek, eşlere sağlıklı iletişim ve sorun çözme yöntemleri öğretilerek ve evlilik ilişkisinde ödül ve ceza kullanılarak evlilik ilişkisindeki çatışmalar önlenabilir (Velidedeoğlu Kavuncu, 2006).

Christensen ve ark. (1995)'e göre davranışçı yaklaşıma göre evlilik uyumunu etkileyen faktörler şu şekilde özetlenebilir: Evliliğin başlangıcında heyecan veren ve sempatik gelen bazı davranışların tekrarlanmasına zamanla alışılır ve bunların etkisi zamanla azalır. Bu nedenle evli bireyler sürekli farklı davranışlar geliştirerek ilişkiyi güncel tutmaları gerekir. Evli bireyler arasında yaşanan çatışmaların her iki tarafıda hoşnut edecek şekilde çözülmesinin ilişkinin devamı için önemli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca eşlerden biri evlilik ilişkisi dışında yaşayacağı bir olaydan etkilenebilir. Başka bir deyişle eşlerin evlilik dışında verdikleri kararlar veya yaşadıkları deneyimler, çoğu zaman eşlerden birine ceza diğereine de ödül niteliğinde doyurucu sonuçlar getirebilir. Bu çerçevede davranışçı yaklaşıma göre ödül ve cezalar evlilik uyumunu etkileyebilir. Örneğin, birbiriyle iyi anlaşılan eşlerden biri kariyerinde yükselme yaşayabilir ve bu değişiklikten dolayı bir anda eşine işinden daha az yakınlık göstermesi söz konusu olabilir.

Davranışçı yaklaşımda evlilikle ilgili üç temel ilke bulunmaktadır: Birincisi; eşler arasındaki uyumsuz davranışların öğrenilmiş olduğu ve bu davranışların ailenin diğer üyelerini de etkileyerek sağlıksız bir aile ortaya çıkardığıdır. İkincisi de; geçmişte problem yaratan davranışlarla değil yeni uyumsuz davranışlarla ilgilenmenin önemli olduğu, Üçüncüsü ise; evlilikteki veya ailedeki sorunu çözmek için eşlerle görüşme veya ailenin uyumsuz davranışa sahip üyesiyle görüşme yapmak ve bu şekilde problemi ortadan kaldırmaktır. Üç ilkenin içeriğini oluşturan uyumsuz davranışlar, uyum sağlayıcı davranışlar ile değişmektedir ve değişim sonucu eşler evliliklerinde mutluluk yaşamaktadırlar (Gladding, 2002'den akt. Çelik M, 2006).

2.1.2.3. Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşımın devamı niteliğinde görülen bilişsel-davranışçı evlilik yaklaşımı, temelini davranışçı evlilik yaklaşımından almaktadır. Bilişsel-davranışçı yaklaşıma göre çiftler genelde kendi bilişlerinin uygunluğunu değerlendirmede başarısızdırlar. İlişkide iç ve dış olayları kendi öznel düşüncelerine, bilinçlerine ve otomatik düşüncelerine göre yorumlarlar. Bu yaklaşımda bireylerin otomatik bilişlerinden irrasyonel olanların,

rasyonel olanlara çevrildiğinde duygu ve davranışlarda olumlu değişikliklerin meydana geleceği ve bu değişikliklerin evlilik ilişkisine olumlu etkilerinin olacağı savunulmaktadır (Baucom ve Ark., 2002).

Evlilikte bilişsel süreçler, bireyin kendisi, eşi ve evlilik hakkındaki atıfları, inançları, beklentileri evlilik ilişkisinde etkilidir. Kişinin inançları bir durumda nasıl tepki göstereceğini etkiler ve bu inançların bazıları evlilikte işlevsel olmamaya yol açabilir. Davranış ve evlilik için atıflar evlilik ilişkisinde memnuniyeti önemli şekilde etkiler. Eş ne kadar içsel, evrensel ve değişmez özelliklerinde negatif davranışlara atıfta bulunursa o kadar fazla evlilikte memnuniyetsiz olacaktır. Tersine ne kadar dışsal, özel, değişebilir özelliklerinde negatif davranışlara atıfta bulunursa o kadar fazla evlilikte memnuniyet yaşayacaktır (Sperling ve Berman, 1994).

2.1.2.4. Sosyal Değişim Kuramı

Evlilik ilişkisine uygulanmış kuramlardan biri de Sosyal Değişim kuramıdır. Bu kuram Thibaut ve Kelley (1959) tarafından evlilik ilişkilerine uygulanmış ve geliştirilmiştir. Kuram, ilişkilerin oluşumu, sürdürülmesi ve bozulmasına yönelik görüşleri ortaya koymuştur. Kurama göre ödül ve cezalar, sosyal uygunluk ve onay eşler tarafından kontrol edilir. Yakın bir ilişkide birey eşi tarafından sağlanan desteğin niteliğini değerlendirir. Alternatif ilişkilerde algıladıkları destek ile karşılaştırma yaparak ilişkiyi sürdürüp sürdürmeyeceğine karar verir. Ayrıca kuramda üzüntülü çiftlere karşı olarak mutlu çiftlerde farklı destekleme stillerinin varlığından söz edilmektedir (Sperling ve Berman, 1994).

Sosyal değişim kuramına göre, bir mübadele sürecinin sonucu olarak ilişkiler, büyür, gelişir, bozulmaya yüz tutar ve çözülür. Bu yaklaşıma göre evlilikteki başarı ve başarısızlık, ilişkilerdeki ödüller (duygusal güvenlik, olumlu cinsel yaşantı, sosyal statü gibi), ayrılma yönündeki engeller (sosyal ve dinsel yapı, maddi durum), ilişki dışındaki alternatiflerin varlığı (tercih edilebilen başka bir kişinin varlığı, ilişkiden kaçış gibi)

olarak tanımlanmaktadır. Kurama göre, evlilik ilişkisinin tipolojisi, evlilik doyumu ve evlilikteki istikrarlılık faktörlerine bağlı olarak yapılır. Buna göre evlilik doyumlu ve istikrarlı; doyumlu ve istikrarsız; doyumsuz fakat istikrarlı ve hem doyumsuz hem de istikrarsız olabilir. Dolayısıyla kuram çiftlerin özelliklerini tanımlamak için bu dört kadranı kullanır (Karney ve Bradbury, 1995).

2.1.3. Evlilik Uyumu

Bir bireyin duygu, düşünce ve davranış tarzı onun kişiliğinin belirleyicisidir. Bir ilişkiye başlama, ilişkiyi sürdürme, ilişki sürecinde sorunlarla baş edebilme, uyum gösterme, ilişki sürecinden zevk alma ve sorunlara çözüm bulabilme kişilikle ilgili davranış şekilleridir. Bireyler bir ilişkiye başlarken kişisel tutumlarını, dürtülerini, beklenti ve isteklerini bilinçli veya bilinçsiz biçimde kişilik özellikleri doğrultusunda belirleyerek hareket ederler (Yavuzer, 2004). Bu nedenle evlilik ilişkinin seyrini ve bireylerin evlilik ilişkisinde mutlu olma düzeylerini, bireylerin kişilik özellikleri belirler.

Evlilik ilişkisi üzerinde etkili olan kişilik özelliklerinden biri de uyum'dur. Calhoun (1990)'a göre uyum, bireylerin kendisiyle, diğer insanlarla ve dış dünya ile kurduğu etkileşimi olarak tanımlamakta ve bu etkileşimin sürekli devam ettiğini ve bireyi etkilediğini belirtmektedir. Guthrie (1968) ise uyumu bir bireyin ilişki içinde olduğu diğer bireyin istenmeyen bir davranışında ya da kendi davranışında uzlaşma yoluyla bir değişmeyi gerçekleştirmesi şeklinde tanımlamaktadır. Özetle uyum bireylerin ilişki kurduğu kişilerle ilişkisini sürdürebilmesi ve davranışlarında karşılıklı istendik yönde değişiklikleri yapabilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Birey uyum sağlama sürecinde diğer insanlardan etkilendiği gibi çevresindeki insanları da etkilemektedir. Birey çevresindeki bireylerle uyum sağlayamadığında sorunlar artmakta ve bireyin ilişkileri bozulmaktadır. Uyumlu insanlar, uyumsuzlara göre daha hoş sosyal ilişkiler kurabilmekte ve daha az tartışma yaşamaktadır (Berry ve Hansen, 2000; Cote ve Moskowitz, 1998; Jensen-Campbell ve Graziano, 2001). Sosyal bir çevre

içinde yaşayan bireyin yaşamını sürdürebilmesi için diğer insanlarla uyum içinde olması gerektiği gibi eşyle kurduğu evlilik ilişkisinde mutlu olabilmesi için de evlilik ilişkisinin uyumlu olması gerekmektedir.

Araştırmacılar evlilik uyumunu değişik şekillerde tanımlamışlardır. Evlilik uyumu, eşlerin birbirlerinin ilgilerini, amaçlarını, değerlerini, yaşama bakış açılarını paylaşımları ve ilişkiden aldıkları doyum düzeylerine ilişkin öznel değerlendirmeleridir (Yeşilyaprak, 2003). Bir başka tanıma göre ise evlilik uyumu dinamiktir, durağan değildir. Bir kişinin diğerine uyumunu kapsamak yerine her iki bireyinde birbiriyle aynı amaç için özel bilgi ve becerisini ustaca kullanarak ilişkide bir dengeye ulaşmaya çabalamasıdır (Crow, 1967). Sabatelli (1988) ise evlilik uyumunu bir süreç olarak ele almış ve uyumlu evliliği, eşlerin birbirleriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli alanlarında yaşanan anlaşmazlıkların her ikisinin de memnun olacağı şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlamaktadır (Akt. Gürsoy, 2004).

Evli bireylerin ilişkilerini uyumlu bir şekilde sürdürebilmeleri için dikkat etmeleri gereken çeşitli faktörler vardır. Bu faktörler çerçevesinde bireyler, evlilik ilişkisi öncesinde ve evlilik süresince birbirlerinin ihtiyaçlarını iyi bilmeli ve evlilikle ilgili konular hakkında konuşup anlaşabilmelidirler. Bu konuşulması gereken konular ise şunlardır; cinsel ilişki konusundaki tutumlar, bir aileye sahip olma isteği, dinsel inançlar, bütçenin düzenlenmesi, sosyal ve eğlendirici ilgi alanları, boş zaman aktivitelerini birlikte veya yalnız yapma, eşin dışında başka bir sosyal arkadaşına sahip olma, evlilik öncesi yürütülen sosyal faaliyetleri devam ettirip ettirmeme gibi konulardır. Evlilik uyumunun gerçekleşebilmesi için bunlar hakkında konuşulup eşler arasında anlaşmanın sağlanabilmesi gerekmektedir. İlişki içinde bireyler bu konularla ilgili konuşurken; bireyselliğin kaybedilmesi ya da eleştirilme korkusu olmaksızın, bireysel çıkarların pekiştiği, karşılıklı uyum gösterme isteğinde olabilmelidirler (Crow, 1967; Dokur ve Profeta, 2006).

Guthrie (1968, s. 342) evlilik uyumunun şu durumların varlığında gerçekleşebileceğini belirtmektedir:

1. Bireyler eşlerinin beklentileri yönünde tutum ve davranışlarında değişiklik yapabildiklerinde ve bu değişim eşinin davranışıyla uyumlu olduğunda,
2. Eşlerden her biri değişime uyum sağlayabilmelidir. Eşlerden biri bir dereceye kadar davranışlarını değiştirebilir ve bu değişim eşin beklediği düzeyde olduğunda evlilik uyumu gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle, gösterilen davranışlar ile beklenen davranışların ölçüsü aynı düzeyde olduğunda,
3. Bireylerin değiştiremediği bazı özelliklerinin eşleri tarafından değiştirilmeksizin kabul edildiğinde evlilik uyumunun gerçekleştiği belirtilmektedir.

Evli bireylerin birbirleri ile iletişim biçimleri de evlilik uyumunda önemli bir faktördür. Araştırmacılar evli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin, iletişim tarzlarının evlilik sürecinde ilişkiye olumlu katkıları olduğunu ve eşler arasındaki uyumsuzluğa neden olan çatışmaları çözmeye etkili olduğunu belirtmektedir (Akt. Tutarel-Kışlak, 2002). Örneğin bastırıcı iletişim biçimi kullanan eşler aralarındaki sorunun farkında olsalar bile yaşadıkları çatışmayı etkili bir şekilde çözememektedirler. Bunun tersine eşler arasında açık iletişimin olması aralarındaki çatışmaların çözülmesi için daha etkilidir. Açık iletişim kuran eşler, birbirlerinin duygu ve düşüncelerine saygı duyarlar, kendilerini karşısındaki kişinin yerine koyar ve karşılıklı duygu ve düşüncelerini paylaşarak çatışma durumlarında problemleri çözmeye çalışırlar (Feldman, 1989; Markowski ve Greenwood, 1984; Okanlı ve Ekinci, 2008).

Eşler arasında uyumsuzluğa sebep olan çok çeşitli durumlar olabilir. Bu çerçevede; iki ayrı aile ortamında yetişen bireylerin evlilik birliğine getirecekleri birtakım alışkanlıklar ve manevi değerlerin farklı olması nedeniyle eşlerin birlikteliklerindeki uyumla ilgili amaçları belirlerken ortak bir noktada anlaşamamaları, yaşantılarına ayrı görüş açılarından bakmaları, evlilik beklentilerinin değişik olması, aralarında sorunların yaşanmasına ve uyumsuzluğun ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca, eşlerin birbirlerine yeteri kadar zaman ayırmamalarının, kararları ortak almamalarının, eşlerin

ailelerinin kendi evlilik ilişkilerine karışmalarının, eşler arasında güç elde etme çabası ve eşlerden birinin ilişkide baskın olmaya çalışmasının evlilik ilişkisinin seyrini olumsuz etkilediği ve evlilik uyumunun düşmesine neden olduğu da belirtilmektedir. (Crow, 1967; Velidedeoğlu Kavuncu, 2006; Yeşilyaprak, 2003). Eşler arasında uyumsuzluğa sebep olan faktörlerden biride eşler tarafından olumsuz duygusal ifadelerin (hor gören, kavgacı ve savunmacı ifadeler) kullanılma sıklığı ve yüksek duygu dışı vurumunun evlilik ilişkisi içinde kullanılmasıdır. Bu aile içi iletişimin bozuk olmasına sebep olmakta ve eşler arasındaki ilişkiye zarar vermektedir (Gottman ve Krokof, 1989).

Sonuç olarak, bireylerin, evliliğe ve birbirlerine uyum sağlamaları, atlatılması zor aşamaları olan bir süreç olarak ifade edilebilir. Bu süreç içinde bireylerin evlilik ilişkisinde uyum ve uyumsuzluğa sebep olan faktörlerin farkına varmaları ve ilişkiyi olumsuz etkileyen etmenleri başarılı bir şekilde ortadan kaldırmaları evlilik uyumuna olumlu yönde katkı sağlayabilir. Yaşanan çatışmaları başarılı bir şekilde çözebilen, ilişkisinde mutlu olabilen, ihtiyaçlarını sorun yaşamadan giderebilen bireylerin evlilik uyumunun yüksek olduğu ifade edilebilir. Çatışmaları ya da problemleri çözümleyemeyen kişilerin evliliklerinin ise uyumsuz olduğu söylenebilir.

2.1.4. Evlilik Uyumu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Evlilikte yaşanan mutluluk bireylerin ruh sağlığı için önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Evlilikte yaşanan sorunlar, bireylerin psikolojik yardım istemelerinde temel problem olarak görülmekte ve sorunların yıkıcı etkileri fiziksel ve psikolojik sağlık üzerinde son derece önemli olmaktadır. Bu etkiler nedeniyle evliliğe yönelik araştırmalarda evliliklerde mutluluk, uyum ve doyum gibi kavramların neler olduğu incelenmiştir.

Rollin ve Feldman (1970) evlilik uyumunu Duvall'ın sekiz evre sınıflamasını kullanarak araştırmışlardır. 799 orta sınıf ailedeki kadın ve erkeklerle yapılan araştırma

sonucunda, aile yaşam döngüsüne göre cinsiyet açısından evlilik uyumunun farklılaştığı bulunmuştur. Erkek eşlere göre, kadınların evlilik uyumlarının aile yaşam evreleriyle uyumlu olduğu görülmüştür. Kadınların ilk evrelerde uyumlarının yüksek olduğu ve kademeli olarak genç dönem, boş yuva evrelerinde azaldığı, emeklilikte arttığı bulunmuştur. Erkeklerde ise yine ilk evrelerde uyum yüksek iken, ayrılma evresinde azaldığı, boş yuva ve emeklilikte arttığı görülmüştür (Akt. Demiray, 2006). Benzer şekilde Lucas (2003) tarafından Washington eyaletinde 24 bin bireyle mutluluk ve evlilik arasındaki ilişkiyi incelemek için çalışma yapılmıştır. Araştırmada, evlilikle birlikte yaşam doyumunun arttığı fakat kısa bir süre sonra bireylerin evlenmeden önceki mutluluk düzeylerine geri döndükleri, insanların evlendikten sonra daha mutlu olmadıkları bulgusu elde edilmiştir.

Demiray (2006) evli çiftler arasındaki evlilik uyumunun bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile ziyaretleri, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi) ile ilişkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmada eşlerin yaşları, evlilik süreleri ve aile ziyaretlerinin, evlilik uyumuyla ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Ünsaldı (2004)'ün yaptığı evlilik uyumunun ve çeşitli demografik değişkenlerin menopoza ilişkin belirtilerle ilişkisinin incelendiği araştırmada ise, evlilik uyumu, çalışma durumu, yaş ve eğitim düzeyi değişkenleri ile menopoz döneminde ortaya çıktığı öne sürülen belirtiler ve bu belirtilere ilişkin faktörler arasında ters yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulunmuştur. Ayrıca sözü edilen belirtiler ile birlikte çocuk sayısı değişkeni arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu araştırmalara benzer şekilde Gürsoy (2004) evli bireylerin kaygı, yaş, iş, eğitim, evlilik yılı, çocuk, evlenmeden önceki tanışıklık süresi ve evlilik biçimlerinin evlilik uyumunu yordayıp yordamadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda kadınların evlilik uyumunu yordayan değişkenlerin kaygı ve eğitim olduğu erkeklerin ise evlilik uyumunu yordayan değişkenlerin kaygı ve eşin çalışma durumu olduğu görülmüştür.

Kudiaki (2002) tarafından cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ve cinsel doyumun yordanmasında rol oynayan çeşitli değişkenleri belirlemek amacıyla yapılmış

olan araştırmada evlilik uyumu “yüksek” ve “düşük” olarak belirlenen iki grubun puanları karşılaştırılmış ve evlilik uyumu yüksek olan grubun cinsel doyumunun yüksek olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada cinsel doyumun yordanmasında evlilik süresi ve eğitim değişkenlerinin de rolünün olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada da diğer demografik değişkenlerle ilgili yapılan araştırmalara (Demiray, 2006; Kudiaki, 2002) benzer şekilde evlilik süresinin evlilik ilişkisi üzerinde önemli etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Storaasli ve Markman (1990)’ın 131 evli eşle yaptığı boylamsal çalışmada ise erken evlilik, erken ebeveynlik, evlilik öncesi periyotların uyumlu ve problemle ilişkisini araştırmışlardır. Para, cinsel yaşam, iletişim, akraba ilişkisi, çocuk yetiştirme, kıskançlık, alkol-ilaç alımı gibi alanların problem oluşturduğunu belirterek kadın ve erkek için her durumdaki evlilik ilişkisi ve problem yoğunluğu arasında orta güçte bir bağlantı olduğunu açıklamıştır. Uyum ilişkisi ve kişisel problem alanları arasındaki ilişki incelenmiş, iletişim ve cinselliğin güçlü bağ oluşturduğu görülmüştür. Kıskançlığın evlilik uyumuyla ilişkisinin güçlü olduğu, fakat erkeklerin uyumlarıyla her durumda zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak kıskançlık, din, cinsellik, iletişim, alanlarındaki problem yoğunluğunun durumlar arasında önemli ölçüde değiştiği, evlilik öncesi ve evliliğin ilk zamanlarında din ve kıskançlık alanlarındaki problem yoğunluğunun azaldığı, cinsel problemin arttığı, parasal sorunlarında azalma eğiliminde olduğu dikkat çekmiştir.

Alanyazında evlilik uyumu ile kişilik özelliklerinin ilişkisinin incelendiği araştırma bulgularına da rastlanmaktadır. Bouchard (1999) kişiliğin beş faktör modeli ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, nevrotizm, dışadönüklük, açıklık, hoşgörölük ve vicdan gibi kişiliğin beş özelliğinin, evlilikteki uyum düzeyini etkilediğini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonucuna göre, nevroitik kişilik özelliğinin, uyumu negatif yönde etkilediği ve çiftlerin evlilik uyumlarını düşürdüğu görülmüştür. Buna karşılık, kişilik özelliklerinden açıklık, hoşgörölük ve vicdan değişkenlerinin evlilik uyumu ile pozitif yönde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca, sadece

dışadönüklük özelliğinin evlilik uyumu üzerinde önemli düzeyde etkisinin olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır (Akt. Gürsoy, 2004).

Uğurlu (2003) ise evli çiftlerde çelişik duygulu cinsiyetçiliğın iki alt boyutu olan düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ile çiftlerin yaşadıkları sorunları çözerken kullanabilecekleri farklı çatışma çözüme biçimleri (olumlu-aktif, olumlu-pasif, Olumsuz-aktif, olumsuz-pasif) ve buna bağılı olarak mutluluk, bağılılık, ortak kararlılık ve duygusal ifadeyi kapsayan değışkenler ile çiftlerin evlilikte uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda erkeklerde olumsuz-aktif çatışma yönetimi biçimi için, kadınlarda ise olumsuz-pasif çatışma yönetimi biçimi için anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Benzer şekilde Gökmen (2001) tarafından yapılan bir çalışmada da kadınlarda eşe ilişkin bağımlılık ve kontrolçülük algılarının evlilik uyumunu etkilemediğı; erkeklerde ise bu algıların uyumu etkilediğı bulgusu elde edilmiştir. Erkeklerde eşlerini kontrolcü algılama evlilik uyumunu artırırken bağımlı olarak algılama evlilik uyumunu azaltmaktadır. Bununla beraber erkeklerin evlilik uyumlarının kadınların uyumundan anlamlı derecede yüksek olduğı gözlenmiştir.

Kişilik özellikleriyle evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka araştırma da Tuncay (2006) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada evlilik uyumu ile mükemmeliyetçiliğın kişilerarası bağlamda ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, kadınların başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik boyutundaki yüksek puanları, depresyon ve sürekli kaygısındaki yüksek puanları ile çocuğunun olması, evlilik uyumundaki düşük puanlar ile ilişkili olduğı görülmektedir. Ayrıca, eğer kadın, eşinin ona karşı eleştirel olduğı algısına sahipse, evlilik uyumu puanları düşmekte olduğı bulunmuştur. Bunların yanısıra, erkeklerin başkalarınınca belirlenen mükemmeliyetçilik ve depresyon puanları yükseldikçe, evlilik uyumu puanları düşmekte olduğı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, eğer erkek eşine karşı eleştirel olduğı algısına sahipse, evlilik uyumunun azalmakta olduğı bulunmuştur.

Alanyazında Tuncay (2006)'nın depresyon ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediğı araştırmasına benzer araştırmalarda bulunmaktadır. Bunlar; Crowther (1985),

Işıloğlu (2006) ve Kastro (1998)'in yaptığı araştırmalardır. Crowther (1985), depresif olan ve olmayan hasta grupları üzerinde yaptığı araştırmada, depresyon ve evliliklerinde uyumla ilgili araştırma grubundaki bireylerin kendi raporları ile terapist değerlendirmeleri arası korelasyonlara bakmıştır. Depresif grubun, evlilikleri konusunda diğer gruplardan daha uyumsuz olduğu bulunmuştur. Çalışmada, depresif gruptaki kadınlar, erkeklerden daha depresif bulunmamış olmalarına karşın, depresif erkeklere göre evliliklerini, daha uyumsuz göstermekte oldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde Kastro (1998)'in evlilik içi uyum ve depresyon ilişkisini araştırdığı çalışmasında, kadın ya da erkeğin depresyonu olan çiftlerle hiç depresyonu olmayan çiftleri karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda evlilik uyumu ile depresyon arasındaki ilişkinin varlığını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır.

Işıloğlu (2006), ise anksiyete ve depresyon tanısıyla poliklinikten izlenen evli kadınların evlilik yaşantılarında şiddetin varlığı, hastaların sosyo-demografik özellikleri, eş uyumu ve hastalıklarının şiddetini karşılaştırmak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Aile içi şiddet ile ilgili olarak, ekonomik durum dşüklüğu, ikinci dereceden akraba yanında yetişme, yetişme ortamında fiziksel ve sözel şiddete maruz kalma, sosyal yaşamdan memnun olmama, evlilik öncesi flört etmeme, aile baskısı ile kişiye tanımadan evlenme, eşinin ailesi ile sorun yaşama, eşinin alkol ve madde bağımlısı olması, eşinin psikiyatrik öyküsünün olması, evliliğinden memnun olmama şiddeti arttıran faktörler olarak bulunmuştur.

Evlilik uyumu ile ilgili bir başka araştırma da Kaya (2003) tarafından yapılmıştır. Bu araştırma da, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide ocuk yetiştirme tutumlarının rolü araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, annelerin saldırganlık ve kin davranışı, evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı, babalar için ise evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasında, ocuk yetiştirme tutumu değerkenleri kontrol altına alınmadan önce ve alındıktan sonra, anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde demografik değişkenlerin, bazı kişilik özelliklerinin, anksiyete ve depresyon gibi ruhsal hastalıkların evlilik uyumunu etkilediği görülmektedir. Ayrıca aile içinde şiddetin varlığının da evlilik uyumunu düşürdüğü bulguları bulunmaktadır. Demografik değişkenlerle ilgili araştırmalarda (Demiray, 2006; Gürsoy, 2004; Kudiaki, 2002; Rollin ve Feldman, 1970; Storaasli ve Markman, 1990; Ünsaldı, 2004;) genel olarak evlilik süresi, aile yaşam döngüsü, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi ve evlenmeden önceki tanışıklık süresi gibi değişkenlerle evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmalarda evlilik süresi, aile yaşam döngüsü, çalışma durumu, eğitim düzeyi ve çocuk sayısı değişkenleri ile evlilik uyumu arasında ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Aile yaşam döngüsü ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmada (Rollin ve Feldman 1970'den akt. Demiray, 2006) ise kadınların aile yaşam döngüsünün ilk evrelerinde uyumlarının yüksek olduğu ve kademeli olarak genç dönem, boş yuva evrelerinde azaldığı, emeklilikte ise arttığı bulunmuştur. Erkeklerde ise yine ilk evrelerde uyum yüksek iken, ayrılma evresinde azaldığı, boş yuva ve emeklilikte arttığı gözlenmiştir. Evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda (Demiray, 2006; Lucas, 2003) ise evliliğin ilerleyen yıllarda eşlerin evlilik uyum düzeylerinin düştüğü bulunmuştur.

Kişilik özellikleriyle evlilik uyumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda (Bouchard, 1999; Tuncay, 2006) da açıklık hoşgörölük ve vicdan değişkenleri ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Buna karşılık nevrotik ve mükemmelliyetçilik kişilik özelliğinin evlilik uyumunu düşürdüğü bulgusu bulunmuştur. Ayrıca erkekler için olumsuz-aktif çatışma biçiminin, kadınlar için ise olumsuz-pasif çatışma biçiminin evlilik uyumunu etkilediği bulunmuştur. Alanyazında yer alan araştırmalarda depresyon ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda (Crowther, 1985; Kastro, 1998) ise depresif bireylerin evlilik uyum düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak evlilikte değişmez ve memnun edici eş ilişkileri, sağlıklı ve huzurlu olmayı sağlayabilir. Evlilik niteliği üzerine yapılan araştırmalarda, kişilik ve diğer özelliklerden kaynaklanan olumlu ve olumsuz eş davranışlarının evlilik ilişkisindeki önemi üzerinde durulduğu görölmektedir. Ayrıca, evlilik uyumunun, eşler arasında olumlu davranışların sergilenmesi ile doğrudan ilişkisinin olduğu düşünölebilir. Başka bir değişle eşin sergilediği kabul, onay, empati kurmaya çalışma, gibi davranışların evlilikte memnuniyeti ve mutluluğu arttırdığı belirtilebilir.

2.2. BAĞLANMA

Yaşamın ilk yılları özel ve sağlıklı ilişkiler kurmak için oldukça kritik bir evredir. Bu evrede insanlar, empati, kaygı paylaşımı, saldırganlığın ketlenmesi, sevme-sevilme gibi ilişkilerin yanısıra bireylerin gelecekteki ilişkilerini etkileyecek bağlanma ilişkisini de geliştirirler. Bu nedenle bireylerin sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri için yaşamının ilk yıllarındaki yaşanan bağlanma süreci bireyler üzerinde yaşamsal öneme sahiptir.

Bağlanma, bebeklerle onlara bakım sağlayanlar arasında duygusal olarak olumlu ve karşılıklı doyum veren bir ilişkinin kurulması ve böylece bebeklerin kendilerini daha güvenli hissetme eğilimi üzerine gelişen bir süreçtir (Atkinson ve ark., 1999'dan akt. Kayahan, 2002). Bazı araştırmacılar tarafından ise bağlanma, bağışıklık sisteminin psikolojik yönü olarak stresi azaltan ve iki insan arasında uyum sağlamaya yönelik davranışsal sistem olarak tanımlanmaktadır (Lyons-Ruth ve ark., 2004).

Bowlby, bağlanma ilişkisinin diğer sosyal ilişkilerden farklı bir ilişkiyi içerdiğini belirtmektedir. Örneğin; yeni doğan bebekler, korktuklarında, savunmasız ya da sıkıntılı olduklarında güvenlik hissini artırmak ve fiziksel yakınlığu korumak istediklerinde göstermiş oldukları davranışlar bağlanma ilişkisi kurmaya yönelik davranışlardır. Bu nedenle bebekler yakınlık için onlara güvence ve cesaret veren bağlanma figürünü aramaktadırlar (Ainsworth ark., 1978; Hazan ve Shaver, 2000; Hazan, Shaver ve Bradshaw, 1988).

Sonuç olarak bağlanma bireyin doğumundan itibaren gelişim sürecinde meydana gelen çevresel ve içsel değişimleri ve gelişmeleri de içeren çok boyutlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Bağlanma örüntüleri, bireyin diğer insanlarla kurmuş olduğu ilişkilerinin niteliğine göre şekillenebildiği gibi, kişinin gelecekte kuracağı ilişkilerini de etkileyebilir. Ayrıca bağlanmanın diğer insanlarla kurulan ilişkilerde önemli bir işleve sahip olduğu da belirtilebilir. Çünkü bağlanma bireylerde güvenlik hissinin temelini oluşturmaktadır.

2.2.1. Bağlanma İlişkilerinin Gelişimi

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri, diğer insanlarla ilişkiler kurabilmesi ve kurduğu ilişkileri sürdürme becerisine sahip olmasıdır. Kurulan bu ilişkiler, bireylerin korunma, sevme-sevilme ve üreyebilme gibi ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında bireylerin bağlanma ilişkilerinin gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Bağlanma üzerinde çalışan pek çok psikolog, bebeklerin kendilerine bakım veren kişilerle olan ilişkileri üzerine odaklanmakta, bu etkileşimleri duygusal ve bilişsel gelişiminin yanında bağlanma gelişiminin de temeli olarak görmektedir. Hatta bu etkileşim ve gelişim sürecinin doğum öncesinde gelişmeye başladığı belirtilmektedir (Bloom, 1995; Fuller ve ark., 1993). Bu süreç içinde bireylerin bakıcıları ile kurmuş oldukları etkileşimin niteliği onların bağlanma ilişkilerini şekillendirmekte ve gelecekteki ilişkilerindeki beklentilerini, inançlarını, ihtiyaçlarını, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışlarını etkileyen örüntüleri belirlemektedir. Nitekim, Hazan ve Shaver (1987) çocukluk dönemlerinde aileleriyle sıcak, sevgiye dayalı ilişkileri olan bireyler güvenli bağlanma, aileleriyle reddedici, kaçınıcı ilişkileri olan bireyler kaçınmacı bağlanma ve aileleriyle bazen sevgi dolu, sıcak bazen de reddedici ilişkileri olan kişiler ise kaygılı-kararsız bağlanma ilişkisi geliştirdiklerini ifade etmektedirler. Bu çerçevede, çocukluk dönemindeki bağlanma ilişkilerinin kurulması ve geliştirilmesi bağlanma kuramı tarafından açıklanmaktadır.

2.2.2. Bağlanma Kuramı

Baęlanma dűşüncesi bir düzendir ve benlik düzenini ifade eder. Baęlanma kuramı, bağlanmanın etkileri ve ilerlemesinin tamamen anlaşılması ile sınırlıdır ve bağlanmanın insan davranışlarına etkisinin nasıl olduğunu anlatır (Rich, 2006). Bowlby, bağlanma kuramını değişik zaman dilimleri içerisinde bebeklerin ve çocukların onlara bakım veren kişiden (özellikle annesinden) ayrıldığında sergilediği davranışları gözlemleyerek geliştirmiştir. Bowlby laboratuvar ortamında ve normal koşullar altında yaptığı gözlemler neticesinde, anneden/bakım veren kişiden ayrılma sonucunda bebeklerin bazı duygusal tepkiler sergilediği üzerinde durmuştur. Bebeklerin gösterdikleri duygusal tepkilerden ilki, ayrılık protestosudur. Bebekler bakıcıdan ayrılığı, ağlayarak, etkin bir şekilde bakıcıyı arama faaliyetlerine girerek ve başkalarının onu yatıştırma faaliyetlerine direnç göstererek protesto ederler. İkinci tepki umutsuzluktur. Bu tepki pasif oluşu ve çok net bir acıyı ve hüznü tanımlar. Üçüncü tepki ise, sadece insanların başvurduğu bir sistem olan bağlanmanın çözülmesi (detachment)'dir. Bu tepki bebeğe ya da çocuğa gereği gibi yaklaşmayan uzak duran anneden kopmayı veya geri çekilmeyi ifade eder (Hazan ve Shaver, 1987).

Bowlby bebeklerle birincil bakıcıları ya da kendileri için önemli diğer kişiler arasında niçin güçlü duygusal bağların geliştini ve onlardan ayrıldıklarında niçin duygusal stres yaşadıklarını ve onlardan neden kolayca kopamadıklarını açıklayabilmek için özellikle kendilerini yetiştiren birincil kişiden ayrılan çocukların tepkilerini incelemiştir ve çocukların birbirlerinden farklı tepkiler verdiğini gözlemlemiştir. Bu ayrılıkla iyi başa çıkabilen çocuklar annelerinin kısa bir süreliğine ayrıldığını, biraz sonra döneceğini, kendisine ayrılmadan önceki sevgi ve şefkati tekrar göstereceğini bilirler. Ancak bu ayrılıkla başa çıkamayan çocuklar ağlayarak tepki gösterirler. Bazı çocuklar ise annelerinin yokluğunda umutsuzluğa kapılır, bazıları da anne tekrar yanlarına dönse bile, ondan uzak durarak tepkilerini gösterdiğini gözlemlemiştir. Bowlby bu gözlemleri sonucunda bağlanma kuramını geliştirmiştir (Burger, 2006; Meins, 1997).

Bağlanma kuramına göre bir bebeğin büyümesinde ve gelişimindeki en önemli unsur anne figürüdür. Bebek, anneye bağlanma ihtiyacı duyar, dışlanılmak istemez. Fakat anne, ne kadar iyimser olursa olsun, yine de çocuğunun isteklerine karşında taşıdığı süreçte olduğu kadar hızlı bir şekilde cevap veremez. Bebeğin üzüntüsü, giderilemeyecek bir düzeye geldiğinde anneyi kendisini reddeden bir anne figürü olarak algılar. Bu üzüntüyle başa çıkabilmek için bebek annenin bu davranışını içe atım yolu ile alır, zihninde bu davranışını ideal anne figüründen ayırarak bilinç dışına iter. Çocuk böylece gelişim süreci içinde içe alımlar yolu ile anne ve babasının beğendiği bazı özellikleri ile özdeşim kurar. Çocuk bu şekilde kişilerarası ilişkileri için bilinçaltında bir model oluşturmaktadır. Çocuğun oluşturduğu bu model doğrultusunda sonraki ilişkilerini şekillendirdiği belirtilmektedir (Burger, 2006; Dereboy, 1993; Scharff, 1995).

2.2.2.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramının Temel Varsayımları

Bağlanma kuramı bazı temel varsayımlar ileri sürmektedir. Bu varsayımlar kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Bağlanma Kuramının temel varsayımlarından ilki bağlanma davranışının biyolojik ve psikolojik bir temeli olduğuna odaklanan evrimsel bakış açısidir. Kuramın temeli, Darwin'in kuramından, etioloji ve bilişsel psikolojiden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla bağlanma kuramı insanların bağlanma figürleri ile sürekli duygusal bağlar geliştirmeye yönelik biyolojik temelli eğilimler içinde olduklarını varsaymaktadır. Kurulan bağlar insanın yaşamı boyunca uyum sağlamaya yönelik olarak değişime açıktır (Bowlby, 1969, s. 39-40).

2. Bireyin bağlanabilmesi için farklı davranışların organize biçimde işlev göstermesi gerekir. Bağlanma kuramı bağlanma davranışının amaç- tarafından-düzeltilen (goal-corrected) davranışsal bir sistem olduğunu ileri sürmektedir. Amaç bağlanmayı sağlamaktır; birey bu amaca ulaşmak için geçerli olan her yolu dener. Örneğin eğer

ağlamak bağlanma figürünü bebeğe getirmiyorsa bebek bağlanma figürüne ulaşmak için alternatif yollar (gülmek, ona doğru emeklemek, asılmak gibi) dener. Kişide bağlanma davranışı hem dıştan gelen tehdit edici koşullarda (korkulu uyaran ya da olaylar) hem de içsel tehdit edici koşullarda (hastalık ve acı) aktif hale gelir. Bağlanma davranışının aktivasyonunun yoğunluğu, tehdidin yoğunluğuna göre değişir (Colin, 1996, s. 8).

3. Bağlanma kuramının önemli varsayımlarından biri de İçsel Çalışma Modelleridir (İnternal Working Model). Her bireyin olayları algılamasına, geleceği tahmin etmesine ve beklentilerini oluşturmasına yardımcı olan, dünya ve dünyadaki yeri ile ilgili temsil modelleri geliştirmektedir. Herkesin dünya ile ilgili oluşturduğu çalışan modellerinde bağlanma figürlerinin kimler olduğu, nerede yer aldıkları ve olaylara karşı nasıl yanıtlar verdikleri önemli bir yer tutar. Ayrıca bireyler kendileri ile ilgili de içsel çalışma modelleri oluşturmaktadırlar. Bunlar kişinin bağlanma figürünün gözüyle kendisine baktığında kendisini ne kadar kabul edilebilir ya da kabul edilemez gördüğu ile ilgili modelleridir (Bowlby, 1979, s.111).

4. Bağlanma kuramı, bağlanma ilişkisi ve davranışlarının yaşam boyu bir yandan süreklilik gösterdiğini öte yandan ise bazı değişiklikler içerdiğini öne sürer. Koruma ve güvenlik bağlanmanın yaşam boyu süren önemli işlevleridir; ancak bağlanmanın yoğunluğunu arttıran koşulların; girişilen bağlanma davranışlarının ve arzu edilen fiziksel yakınlık derecesinin yaşla birlikte değiştii belirtilmektedir (Colin, 1996, s. 25).

5. Bağlanma kuramının en önemli varsayımlarından biri de Güvenli-temel (Secure-base) görüşü'dür. Bağlanma figürü bebek için bir güvenli-temel oluşturmakta ve bebek bu güvenli-temel aracılığı ile dünyayı keşfetmektedir. Başka bir deyişle bebeğin bağlanma figürüne yakın olması, onun araştırmacı davranışını teşvik etmektedir (Ainsworth ve Bowlby, 1991, s. 334).

2.2.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Bowlby (1979)'un bağlanma sisteminin beşikten mezara kadar işlediği şeklindeki görüşüne dayalı olarak, 1980'lerin ortalarından itibaren çok sayıda çalışma yetişkinlikteki bağlanma stilleri üzerine odaklanmıştır. Bu çerçevede, Hazan ve Shaver (1987)'nin öncü çalışması, yakın ilişkilere ilişkin inançlar temelinde yetişkinlikte bağlanmayı inceleyen ilk araştırmadır. Hazan ve Shaver, Bowlby'nin bağlanma kuramı temel alarak, yetişkinlikte kurulan yakın ilişkilerde bağlanma stillerinin etkili olup olmadığını araştırmışlardır. Çünkü onlar bireyin erken dönemlerde geliştirdiği bağlanma stillerinin ve zihinsel temsillerinin yaşamın sonraki dönemlerinde de etkili olabileceğini belirtmektedirler.

Erken yaşlarda bağlanma figürü ya da birincil bakıcılarla kurulan ilişkilerin, yaşamın sonraki yıllarında kurulacak yakın ilişkiler için bir temel oluşturmaktadır (Bowlby, 1973, 1980). Yetişkinlik döneminde bireyler, çevresel faktörleri de dikkate alarak hayatlarındaki anahtar figürlerle (bebeklik dönemindeki bakıcıları) olan ilişkilerini, yetişkinlik dönemleri boyunca yeniden gözden geçirerek kendisi ve diğerleriyle ilgili daha derin ve bütünsel algılamaya ulaşarak ilişkilerini devam ettirmeye çalıştıkları belirtilebilir. Özetle, bakıcının çocuğa verdiği tepkiler temelinde çocuğun bakıcısına ve kendisine ilişkin oluşturduğu zihinsel temsillerin, yaşam boyu kişilerarası ilişkilerinin niteliğini belirlediği öne sürülebilir.

Bowlby (1980)'e göre birey yetişkinlikte bir bağlanma ilişkisinde çocukluk döneminde olduğu gibi ilk olarak, özellikle stres altında olduğunda, bağlanma figürüne yakın olmak ister. İkinci olarak, bu bağlanma figürüyle ilişkisinde güven ve rahatlık arar; üçüncü olarak, bağlanma figürü bireye özgürce çevreyi keşif imkanı verir. Son olarak, bireyler bağlanma ilişkisinde gönülsüz ayrılıklar yaşadıklarında çocukluk yıllarındaki gibi protesto tepkileri verirler. Örneğin, eşini kaybeden kişiler yas tutarlar.

Brennan ve ark., (1998) yetişkinlikteki bağlanma stillerini yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve başkalarıyla yakınlaşmaktan kaçınma olmak üzere iki temel boyuttan hareketle tanımlamışlardır. Kaygı boyutu yakın ilişkilerde hissedilen reddedilme ve terk edilme konusundaki aşırı duyarlılıktan kaynaklanan bağlanma kaygısını, kaçınma boyutu ise başkalarına yakın olmaktan ya da başkalarının yakın olmasından ve bağımlı olmaktan hissedilen rahatsızlığı tanımlamaktadır. Ayrıca kaygı boyutu ile benlik modeli, kaçınma boyutu ile de başkaları modelinin yüksek düzeyde ilişkili olacağı öngörülmüştür. Bu kaygı ve kaçınma boyutları kullanılarak bireyler dört bağlanma kategorisi içinde sınıflandırılmaktadır. Bunlar güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleridir. Güvenli bağlanma stili düşük düzeyde kaygı ve kaçınma boyutunda tanımlanırken, bunun zıt kutbunda yer alan korkulu bağlanma her iki boyutunda yüksek düzeyleriyle tanımlanmaktadır. Saplantılı bağlanma stili yüksek kaygı ve düşük kaçınma ile tanımlanırken, kayıtsız bağlanma düşük kaygı ve yüksek kaçınma kombinasyonu ile tanımlanmaktadır (Akt. Sümer ve Güngör, 2006).

Farklı bağlanma stiline sahip bireylerin farklı kişilik özellikleri ve davranış tarzları sergileyebilirler. Ayrıca insanlar, sahip oldukları bağlanma stilinden kaynaklanan özelliklerini ilişkilerine yansıtıyor olabilirler. Aşağıda güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerine sahip bireylerin özellikleri kısaca açıklanmaktadır.

2.2.3.1. Güvenli Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri

Bu stile sahip olan bireyler daha esnek bir egoya sahip oldukları için sorunlarla azimle, esneklikle ve kaynaklarını etkili bir şekilde seferber ederek baş etmektedirler. Bu kişilerin diğer bağlanma stillerine sahip bireylere göre sosyal becerileri daha iyidir. Ayrıca, sorun yaşadıklarında başkalarından yardım aldıkları, sosyal destek kaynağı olabilecek sosyal etkileşimi ve beceriyi daha da artıran davranışlarda buldukları (gülümseme, sıcak paylaşım, rahatlatma ve empati kurma gibi), olumlu, rahat ve yapıcı bir tutum içerisinde oldukları belirtilmektedir (Davis, Morris ve Kraus, 1998; Elicker ve ark. 1992; Frankel ve Bates, 1990; Kobak ve Sceery, 1988; Mikulincer, 1998; Ognibene ve Collins, 1998).

Güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinler, kolayca yakın ilişkiler kurabildiklerini ve ilişkilerinin doyurucu olduğunu belirtmektedirler. Bu yetişkinler ilişkilerinde çok az sorun yaşamakta ve ilişkileri genellikle uzun süreli olmaktadır. Güvenli bağlanma stili olan yetişkinlerin, romantik ilişkilerinde daha mutlu, kendilerini güvenli ve birlikte oldukları kişilerin hatalarına karşın onlar için destekleyici oldukları ifade edilmektedir (Büyükşahin, 2006). Güvenli bireylerin başkaları tarafından sevebilecekleri, arkadaş canlısı oldukları gibi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsilleri vardır. Ayrıca başkalarının kendisini sevebileceği konusunda olumlu zihinsel temsiller geliştirirler (Bartholomew ve Horowitz 1991; Collins, 1996; Hazan ve Shaver, 1987; Young ve Acitelli, 1998).

2.2.3.2. Korkulu Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri

Hem benlik modelinin olumlu hem de başkaları modelinin olumsuz olduğu bağlanma stiline korkulu bağlanma stili adı verilmiştir. Araştırmacılara göre bu stile sahip bireyler kendilerini başkalarının sevgisine ve desteğine layık görmez; başkalarını da reddedici ve güvenilmez olarak görür (Akt. Kayahan, 2002). Güvenli stilin karşıtı olan bu stile sahip insanlar başkalarıyla yakın ilişkilere girmekten kaçınmakla kendilerini reddedilmekten ve incinmekten koruyacaklarını düşünürler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2.3.3. Kayıtsız Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri

Kayıtsız stile sahip olanlar, olumlu bir benlik modeline sahip, başkalarını güvensiz olarak algılayan, kendilerini başkalarına açmak ve yakınlık kurmak istemeyen, ilişkilerinde yaşadıkları sorunların nedenini başkalarına yükleyen, ilişkide olduğu kişiyle ilgili çoğunlukla olumsuz değerlendirmeler yapan bireylerdir. Ayrıca başkaları tarafından soğuk, düşmanca ve kontrollü algılanan, yalnızlıktan hoşlanan kişilerin de bu stile sahip olduğu belirtilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Collins, 1996;

Collins ve Read, 1990; Feeney ve Noller, 1990; Hazan ve Shaver, 1987; Kobak ve Sceery, 1988; Mikulincer, 1998; Ognibene ve Collins, 1998; Sümer ve Güngör, 1999).

Yakınlıktan kaçınmak, insanların olumsuz sonuçlar beklmeleri sonucunda diğerleriyle yakın ilişki kurmaktan kaçınma derecelerini yansıtmaktadır. Korkulu ve kayıtsız bağlanma stili yakınlıktan kaçınma açısından birbirine benzemekte ancak kişinin olumlu bir benlik modeli geliştirmesi için diğerlerinin onayına ihtiyaç duyma açısından farklılaşmaktadır. Benzer şekilde saplantılı ve korkulu bağlanma stilinde de olumlu bir benlik modeli geliştirmek için diğerlerine şiddetle bağımlı olma konusunda birbirlerine benzemekte fakat yakın ilişkilerde yer almaya hazır olma konusunda farklılık göstermektedir. Saplantılı bağlanma stili grubundaki bireyler, bağımlılık ihtiyaçlarını karşılamak için diğerlerine ulaşma çabası gösterirken, korkulu bağlanma stilindeki bireyler hayal kırıklığını en aza indirmek için yakınlıktan kaçmayı tercih ederler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2.3.4. Saplantılı Bağlanma Stiline Sahip Bireylerin Özellikleri

Saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin, benlik değerlendirmeleri olumsuz, kendilerini en çok eleştiren, başkalarına bağlanma konusunda daha fazla istekli görülen ve kendilerini ilişkilerine bağımlı hisseden kişiler oldukları belirtilmektedir (Cozzarelli, Sümer ve Major, 1998; Feeney ve Noller, 1990; Hazan ve Shaver, 1987; Kobak ve Sceery, 1988; Sümer ve Güngör, 1999). Ayrıca birlikteliklerini aşırı kaynaşma ve karşılıklılık beklentisi, duygusal iniş çıkışlar ve aşırı kıskançlık içeren bir şekilde yaşayan, bu yüzden de aşırı yakınlıklarının ve müdahaleciliklerinin sorun olduğu, ilişkilerinde daha çok kaygı yaşadıklarını belirten, ilişkide kendi duygu ve gereksinimlerini daha fazla ön planda tutan bireylerin sahip olduğu stildir (Bookwala ve Zdaniuk, 1998; Bartholomew ve Horowitz, 1991; Collins, 1996; Cooper ve ark., 1998; Hazan ve Shaver, 1987; Kobak ve Sceery, 1988; Mikulincer ve Nachshon, 1991).

Genel olarak bu bağlanma stiline sahip bireyin, bağlanma figürlerine yakınlığı korumak ve karşısındakilerden onay ve destek görebilmek çabasıyla onlara karşı daha müdahaleci, kıskanç ve kontrol edici bir davranış eğilimi sergilediği, stresle bu yolla baş etmeye çalıştığı ifade edilebilir. Ayrıca bu stil kişinin kendisine yönelik değersizlik duygularına, başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmelerin eşlik ettiği bağlanma stili olduğu söylenebilir. Bu bireyler kendileri hakkında olumsuz bir benlik şemasına sahip, başkalarının onay ve görüşüne bağımlı olabilirler.

2.2.4. Bağlanma ve Evlilik

Hazan ve Shaver (1987) yabancı durum (strange situation) laboratuvar testinde çocukların davranışı ile yakın ilişkilerde yetişkinlerin davranışı arasında benzerlikler fark etmişlerdir. Hazan, Shaver ve Bradshaw (1988)'e göre bebek için bağlanma nesnesi (anne) güvenli bir üs sağlamaktadır. Yetişkin birey için de bağlanma nesnesinin (eşinin) karşılık vermesi, kişinin kendisini güvende hissetmesine neden olur. Ayrıca ayrılma ya da kayıplar durumunda bebek ağlama, bağlanma nesnesini (anne) arama ve kendini kötü hissetme gibi davranışlar gösterir. Benzer olarak yetişkin de aynı durumlarda ağlama, bağlanma nesnesini (eşini) arama ve kendini kötü hissetme gibi davranışlar gösterir. Bu çerçevede yetişkinlerde evlilik ile bağlanma arasında ilişki kurulabilir.

Bağlanma ile ilgili alanyazında evlilik ilişkisinin de çocuk ile bakıcı arasında kurulan ilişki gibi bir bağlanma ilişkisi sayılabileceği belirtilmektedir. Çünkü evlilikteki bağlanma ilişkisi, çocuk yetiştirme, çalışma yaşantısı, sosyal faaliyetlere katılma gibi “keşif” davranışları için “güvenli üs” işlevi gördüğü öne sürülmektedir. Ayrıca eşlerin, tıpkı kaygılı/kararsız bağlanan çocuklar gibi, birbirleriyle olan çatışma ve evlilikte yaşadıkları kaygıdan “güven” duygusu çıkarıyor olabileceği ifade edilmektedir (Collin, 1996).

Sonuç olarak bağlanma ilişkisinin bireğin doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreci kapsadığı belirtilebilir. Birey, hayatının çoğunu kapsayan evlilik sürecinde de

eşine karşı bir bağlanma ilişkisi geliştirebilir. Evlilik ilişkisi içinde geliştirilen bu bağlanma ilişkisi, bireylerin eşlerine karşı sergiledikleri tutum ve davranışları, ilişki sürecinde eşi ve kendisi hakkındaki duygu ve düşünceleri bağlanma stiline (güvenli, korkulu, kayıtsız, saplantılı) göre şekillenebilir.

2.2.5. Bağlanma İle İlgili Araştırmalar

Psikoloji alanındaki pek çok araştırma ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemi ve bu ilişkinin sosyal ilişkiler ile kişilik yapısı üzerindeki etkileri üzerinde odaklanmıştır. Özellikle son yıllarda araştırmacılar, çocukluk döneminde kurulan bağlanma ilişkilerinin, yetişkinlik dönemindeki yansımalarını çalışma alanı olarak belirlemiştir. Bağlanma kuramını temel alan araştırmacılar, temel bakım veren kişiyle kurulan bağ ve bu bağın niteliğine vurgu yaparak, bu bağ ilişkisinin diğer insanlarla olan ilişkilere de genellendiğini ve kişilerarası etkileşime etki ettiğini öne sürmektedir. Bağlanma stili ile evlilik ilişkisi, evlilik uyumu, yakın (romantik) ilişkiler arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırma bulguları aşağıda sunulmaktadır:

Bal (2007) bağlanma stili, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırma sonucunda bağlanma stili ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında kadınlarda evlilik uyumu ve bağlanma stili arasında bir ilişki gözlenmemiştir. Erkeklerde ise bağlanma stillerinden kaygı ve kaçınma puanları ile evlilik uyumu arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir deyişle erkeklerde kaygı ve kaçınma puanı arttıkça evlilik uyum puanları da artmaktadır. Bağlanma stili ile evlilik uyumu puanları arasındaki farklılaşma incelendiğinde, evlilik uyumu puanlarının bağlanma stiline göre anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Yıldız (2005)'in depresyon ve anksiyete tanısı almış çocuklar ile kontrol grubunun anne babalarının bağlanma stillerine göre evlilik uyumlarını incelenmek için yaptığı araştırmasında ise güvenli bağlanma stiline sahip anne babaların evlilik uyumunun saplantılı, korkulu veya kayıtsız bağlanma stillerine sahip anne babalara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırmada korkulu veya saplantılı bağlanma stillerine sahip anne babaların, ilişkideki

olumsuzlukları güvenli veya kayıtsız bağlanma stillerine sahip anne babalara göre eşlerine daha fazla yükledikleri bulunmuştur.

Simpson'un (1990) romantik ilişkilerde bağlanma stiline etkisi üzerine yaptığı bir araştırmada, hem kadınlar hem erkekler için güvenli bağlanma stiline, kaçınan ve endişeli bağlanma stillerinden daha fazla ilişkide birbirine bağlılık, bağ, güven ve memnuniyet ortaya koyduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Lopez ve ark.(2000)'in yaptıkları araştırmalarında ise güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin, kaçınmacı bağlanma stiline sahip yetişkinlere göre ilişkilerinde daha fazla yakınlık ve memnuniyet sergiledikleri bulunmuştur. Pistole ve Clark (1995) ise yaptıkları araştırmada güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinlerin romantik ilişkilerinde, kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip yetişkinlerden daha fazla karşılıklı dayanışma, güven, ilişkiye bağlılık, doyum ve ilişki durağanlığı yaşadıklarını bulmuşlardır. Ayrıca, güvenli bağlanma stiline sahip çiftlerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Feeney (2002) ise bağlanma, evlilik etkileşimi ve ilişki memnuniyeti üzerine yaptığı araştırmada, eş davranışlarının ve bağlanma stili ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Uzun süreli evliliklerde, eşin negatif davranış sergilemesi, bireyin yakınlık kurmada kendini rahat hissetmesi ile ters yönde ilişkili, hem kendi hem de eşinin ilişki hakkındaki anksiyetesi ile olumlu yönde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca uzun süreli evliliklerde, özellikle endişeli bağlanan kadınların, yüksek düzeyde negatif eş davranışları sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sümer ve Cozzarelli (2004) bağlanma stili ve yakın (romantik) ilişkideki bireylerin kendileri ve birlikte oldukları kişilerin davranışlarına yönelik yüklemeleri ve ilişkilerinin kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yakın ilişki yaşayan 352 katılımcıya bağlanma, yükleme ve ilişki niteliğini ölçmeye yönelik ölçekler uygulanmıştır. Sonuçlar, güvenli insanların, güvensiz insanlardan daha az uyumsuz yüklemeler bildirdiğini göstermiştir. Hamarta (2004) ise üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenleri (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stili açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma

sonucunda öğrencilerin bağlanma stillerinin ilişkisel benlik saygısı, ilişkisel depresyon ve ilişkisel saplantılı düşünme puanlarını önemli düzeyde açıkladığını gözlemlenmiştir.

Bağlanma stili ve yakın ilişki ile ilgili başka bir araştırma da Trinke ve Bartholomew (1997) tarafından ergenler üzerinde yapılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda ise, yakın (romantik) ilişkisi olan ergenlerin bağlanma figürü olarak ilk sıraya yakın ilişkide oldukları kişiyi koyduklarını, daha sonra ise sırasıyla annelerini, babalarını, kardeşlerini ve en iyi arkadaşlarını seçtiklerini belirlemişlerdir. Romantik ilişkisi olmayan ergenlerde ise önce annelerinin, sonra sırasıyla babalarının, kardeşlerinin ve en iyi arkadaşlarının geldiğini belirlemişlerdir.

Alanyazındaki bağlanma stili ile ilgili araştırmalar incelendiğinde çoğunda güvenli bağlanma stilinin hem evlilik ilişkisinde hemde diğer yakın ilişkilerde korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline göre olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Eş davranışları ve evlilik uyum düzeyi ile bağlanma stili arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda (Feeney, 2002; Bal, 2007; Yıldız, 2005) güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin evlilik ilişkisinde daha fazla pozitif eş davranışları sergiledikleri ve evlilik uyum düzeylerinin diğer bağlanma stillerine (korkulu, kayıtsız, saplantılı) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca eşlerin evlilik ilişkilerinin bazı yönleri ile bağlanma stili arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda (Lopez ve ark., 2000; Pistole ve Clark, 1995; Sümer ve Cozzarelli, 2004; Simpson, 1990) güvenli bağlanma stiline sahip eşlerin ilişkide eşine yönelik bağlılık, güven ve memnuniyetlerini daha fazla ortaya koydukları ve daha az olumsuz yüklemelerde buldukları gözlenmiştir .

Bağlanma stilleri ile ilgili evli bireylerin dışında üniversite öğrencileri ve ergenlik çağındaki ergenler üzerinde yakın (romantik) ilişki ile bağlanma stili arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalarda (Hamarta, 2004; Trinke ve Bartholomew, 1997) ergenlerin bağlanma figürü olarak ilk sıraya yakın (romantik) ilişkide oldukları kişiyi koydukları, daha sonra ise sırasıyla annelerini, babalarını, kardeşlerini ve daha sonra da en iyi arkadaşlarını seçtikleri gözlenmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise depresyon ve saplantılı düşünme ile bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki

bulunmuştur. Araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi yaşamın ilk yıllarından itibaren gelişen ve zamanla bir takım değişimlere de uğrayan bağlanma stili bireyin yakın (romantik) ilişkilerini, arkadaşlarıyla, ailesiyle olan ilişkilerini ve eşiyle olan ilişkilerini birçok yönden etkileyebilmektedir.

2.3. DENETİM ODAĞI

Davranış bilimcilerinin en çok üzerinde durdukları kavramlardan biri kişiliktir. Kişilik, bir insanı başkalarından ayıran, bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirilmektedir. Bir başka deyişle; kişilik kavramından bir insanı nesnel ve öznel yanlarıyla diğerlerinden farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranış özelliklerinin tümü anlaşılmaktadır. Kişiliğin kendi içinde pek çok özelliği barındırdığı belirtilebilir. Alanyazın incelendiğinde denetim odağının da bir kişilik özelliği olarak ele alındığı ve farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

Rotter (1966)'a göre denetim odağı, bireylerin geçmiş yaşantılarındaki pekiştirici deneyimlerine dayalı olarak davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine veya kendi dışlarındaki odakların(örn; şans, kader, Tanrı vb.) kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir. Geçmiş deneyimlerin sonucunda oluşan denetim odağının iç denetim odağı ve dış denetim odağı olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. İç denetim ve dış denetim odağı boyutu bazı bireylerde uç noktalarda bazılarında ise ortalarda yer alabilmektedir (Akt. Dağ, 1992). Bu çerçevede, bir kişilik özelliği olarak tanımlanan denetim odağı bireyin küçük yaşlardan itibaren geçirmiş olduğu deneyimlerinin sonucu gelişmekte ve zamanla bireyin denetim odağında çevrenin de etkisiyle iki yönlü bir boyut oluşmaktadır. Gelişim süreci içinde şekillenen denetim odağının bu iki boyutu, içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca denetim odağına göre bireylerin kişilik özellikleri, tutum ve davranışları da farklılaşabilmektedir.

2.3.1 İçten Denetim Odağı ve Dıştan Denetim Odağı

Bireylerin sahip oldukları kişisel ve çevresel faktörlerin etkisi ile yaşamın ilk yıllarında denetim odağı oluşmaya başlamakta ve bu da kişinin gelişim süreci içinde içten denetim ve dıştan denetim olmak üzere iki boyutta şekillenmektedir. Bu boyutlar İnsanların yapmış oldukları davranışlarının sonucunda çevrelerinden aldıkları dönütlerin etkisiyle oluşmaktadır.

Denetim odağı kavramı Rotter tarafından ortaya atılmıştır. Rotter, bu kavramı bireyin inanç sistemi üzerine yoğunlaşarak geliştirmiştir. Rotter, inanç sistemini, kişilik ölçümünde bir boyut olarak görmüş ve bu boyutu denetim odağı olarak nitelemiştir. Rotter, denetim odağını “bireyin kendi hareketlerinin ve sonuçlarının kendisi tarafından veya dış gler tarafından etkileneceği inancının derecesidir” şeklinde tanımlamış ve bireylerin kişiliğini inanç sistemi doğrultusunda şekillenen içsel denetim odağı ve dışsal denetim odağı olarak boyutlara ayırmıştır (Orgon, 1982’den akt. Karadeniz, 2005).

İçsel ve dışsal denetim odağı, kişilerin yaptığı eylemleri ve bunların sonuçları arasındaki ilişkileri algılama düzeyleriyle ilişkilidir. Bireylerin davranışlarının sonucunda elde ettikleri pekiştiren bireyin kendi davranışlarının sonucu oluştuğuna dair genel beklenti eğilimi içten denetim odağını ve pekiştiren kişinin kendi kontrolünün dışında, şans, talih veya güçlü diğer insanlar tarafından oluştuğuna dair genel beklentisi ise dışsal denetim odağını belirlediği ifade edilmektedir (Forte, 2004; Kurt, 1988; MacDonald, 1973; Nowicki ve Strickland, 1973; Sert-Ağır, 1994; Yeşilyaprak, 1993).

Lefcourt (1976) dıştan denetim odağını, ödül ve cezaların kişinin dışındaki başka güçlerce yönetildiği, denetlendiği; ödüllere ulaşma ve cezalardan kaçınmada kişisel çabaların etkili olmadığı doğrultusundaki bir beklentinin olması durumu olarak tanımlamaktadır. İçten denetim odağı ise ödül ve cezaların büyük ölçüde bireyin kendi

eseri olduğu, bunların ortaya çıkışında daha çok kendi davranışlarının etken olacağı doğrultusunda oluşan beklentiler olarak tanımlamaktadır.

Alanyazında İçsel denetim ve dışsal denetim odağına sahip bireyler için farklı özellikler betimlenmektedir. Bu özellikler: Yeşilyaprak (1988)'e göre içsel denetimlilerin yaptıkları işin yeteneğe ve çabaya dayalı yönlerine önem vererek, başarılarını kendi davranışlarına bağladıkları; dışsal denetimlilerin ise koşullar, işin güçlüğü gibi etkenlere önem vererek özellikle başarısızlıklarının nedenlerini bu etmenler olarak algılamakta olduklarını biçimindedir. Rotter (1966) ise içsel denetim odaklı insanların dışsal denetimli insanlara göre kendi hedeflerini gerçekleştirmede çevresindeki fırsatlara karşı daha dikkatli olduğu; çevresini geliştirmek için daha çok eylemlere giriştiği; başarmak için uğraş vermeye daha çok vurgu yaptığı; kendi becerilerini geliştirmeye daha eğilimli olduğunu; daha çok soru sorduğunu ve daha çok bilgiyi hatırladığını vurgulamaktadır (Akt. Karadeniz, 2005).

İçten denetimli kişilerin daha başarılı oldukları, özellikle yarışma ortamında daha üstün başarı gösterdikleri, entellektüel, toplumsal olaylarda aktif olduklarını, olumsuz etkilere daha fazla direndikleri, kişisel özgürlüklerinin sınırlandırılmasına güçlü bir tepki gösterdikleri, öz saygısı ve güveni yüksek, bağımsız bir kişilik yapısı gösterdikleri ve daha uyumlu davranışlara sahip oldukları belirtilmektedir. Buna karşılık dıştan denetimli olan bireylerin çevre üzerinde kontrollerinin olmadığına inandıkları ve olayları denetleyemeyecekleri, sonucu etkileyemeyecekleri kanısından dolayı kaygılı, kuşkucu ve dogmatik oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca dıştan denetimli kişilerin hem kendilerine hem de başkalarına daha az güvenen, kendini tanımada yetersiz, toplumsal kabul ihtiyaçları az olan, saldırgan tutumda ve daha çok savunma mekanizmaları kullanan bireyler oldukları ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 1990; Yeşilyaprak, 1993). Sonuç olarak denetim odağının iki boyutu (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) birlikte değerlendirildiğinde içten denetim odağının olumlu, dıştan denetim odağının ise olumsuz bir kişilik özelliği olarak değerlendirildiği görülebilir.

2.3.2. Denetim Odağının Gelişimi

Kişiliğin gelişiminde kalıtsal özelliklerin yanında çevresel faktörlerinde etkisi olduğu ifade edilmektedir. Birey, sosyal gelişim süreci içinde çocukluktan başlayarak hangi davranışların hangi sorunları doğuracağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığı, hangi sonuçlarında kendisinin dışındaki faktörlerden kaynaklandığı konusunda çevreden aldığı dönütlerin etkisiyle oldukça tutarlı beklentiler geliştirebilir. Bu nedenle kişiliğin bir boyutu olarak önem kazanan denetim odağının oluşması, toplumsal etmenlere bağlanabilir. Bunlar arasında çocuğun yetiştiği aile ortamı, ana-baba-çocuk ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır.

Rotter kuramında anne- baba- çocuk ilişkisine ayrı bir önem vermiştir. Çocuk, ebeveynlerinden aldığı olumlu pekiştirmelerle beklentiler oluşturmakta ve kişiliğini geliştirmektedir. Davranışların oluşması ve gelişmesinde bu pekiştirmelerin etkili olduğu belirtilmektedir. Özellikle ebeveyn tutumlarının bireyin denetim odağının iki ucundan birine yönelmede etkili olduğu ve ebeveyn tutumlarından etkilenecek denetim odağı şekil değiştirebilmektedir (Rotter, Change ve Phares, 1972; Yeşilyaprak, 1988).

Denetim odağı, kişinin belli bir davranışını belli bir pekiştiricinin izleyeceğine dair ortaya çıkmış bir beklentinin kuvvetlenmesi/genellenmesi sonucunda oluşmaktadır. Birey kendi yaptığı bir davranışın olumlu ya da olumsuz pekiştirici ile sonuçlandığını algıladığında, o pekiştiricinin bu davranışı gelecekte de izleyeceğine ilişkin bir beklenti oluşturacaktır (Dağ, 2002). Başka bir deyişle bireyin küçük yaşlardan itibaren göstermiş olduğu davranışlar sonucu çevreden almış olduğu tepkiler onun denetim odağının içten ya da dıştan olarak gelişmesini sağladığı belirtilebilir.

Denetim odağının içten ve dıştan denetim odağı şeklinde boyutlarının gelişmesinde çevresel faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Birey yaşamının ilk yıllarında yakın çevresine çok bağımlıdır. Bu durum bireyin dıştan denetim özelliğini geliştirir. Bireyin kendisi için önemli kararları alabilecek özgürlüğü kazanana kadar ve aile çevresine

karşı bağımsızlığına kavuşana kadar dıştan denetimli olduğu belirtilmektedir. Ancak yaş ilerledikçe birey kendi başına daha yeterli hale gelmekte ve denetim odağı dıştan içe doğru bir kayma göstermektedir (Galejs ve Pease, 1986; Kaval, 2001).

Bireyin göstermiş olduğu davranış sonucunda çevrenin bireye vermiş olduğu tepkilerin yanında, çevrenin büyüklüğünün de denetim odağı boyutlarının (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) oluşmasında etkili olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle büyük çevrede yaşayan bireylerin içten denetimli olduğu, küçük çevrede yaşayan bireylerin ise daha çok dıştan denetimli olduğu belirtilmektedir. Çünkü değişiklik yapabilmek için büyük çevrede daha çok çaba harcanması gerekmektedir (Sert-Agır, 1994). Sonuç olarak bireyin denetim odağının oluşması, şekillenmesi ve yön değiştirmesi bireyin kalıtsal olarak getirdiği özelliklerinin yanında bireyin sahip olduğu çevre, bu çevrenin bireye sunmuş olduğu olanaklar ve bireyin yaşamış olduğu geçmiş deneyimleri ve bu deneyimlere bağlı olarak geliştirdiği inancına bağlı olarak gelişerek ve şekillenebilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde denetim odağının gelişimi üzerinde duran kuramların, sosyal öğrenme kuramı ve yükleme kuramı olduğu görülmektedir. Sosyal öğrenme kuramı denetim odağını incelerken pekiştirme, beklentiler ve bireyin gelişimini etkileyen diğer çevresel değişkenler üzerinde durmaktadır. Yükleme kuramı da davranışların oluşmasında bireyin kendisi ve çevresi olmak üzere iki nedensellik kaynağı üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede, denetim odağına ilişkin sosyal öğrenme kuramının ve yükleme kuramının açıklamaları aşağıda verilmektedir.

2.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Alanyazın incelendiğinde denetim odağı üzerinde en çok çalışan kuram Roter'in geliştirdiği sosyal öğrenme kuramının olduğu görülmektedir. Rotter Sosyal Öğrenme Kuramını geliştirirken Rogers'in Danışandan Hız Alan Yaklaşımı ve Adler'in görüşlerinden yararlanmıştır ve bu kuramlara benzer yanları bulunmaktadır. Rogers'in

kuramı ile Sosyal Öğrenme Kuramı, bireyin kendini gerçekleştirmesine, içsel dünyaya ve duygulara, varoluşa, denge ve uyum gibi kavramlara verilen önem yönünden benzerlik göstermektedir. Adler'in görüşleriyle benzer olan yanı ise Sosyal Öğrenme Kuram'ında yer alan diğerleriyle ilişki kurma, başkalarına güvenme ve yararlı bir rol üstlenme gibi düşünceler Adler'in toplumsal düşünceleriyle benzerlik göstermektedir. (Singer, 1984'den Akt. Giderer, 1990).

Sosyal öğrenme kuramına göre bireylerin davranışları sadece dışsal uyarıcılar ya da sadece içsel etkenlerle yönlendirilmemektedir. Bu kurama göre çevresel değişkenler ve bilişsel özellikler kadar, öz-yeterlik, bağımlılık, başarı gibi kişisel özellikler de bireyin davranışını etkilediği belirtilmektedir. Davranışlar çevresel değişkenler, bilişsel özellikler ve kişisel özelliklerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Selçuk, 1996). Kurama göre davranışlar, belli bir durumdaki beklentilerin ve pekiştireçlerin bir işlevidir. Bireylerin geçmişte gerçekleştirdikleri davranışlarının sonucunda elde ettikleri pekiştireçlerin etkisiyle beklentiler geliştirilir. Davranışların oluşmasında pekiştirme ve beklentinin yanında bireyin yaşadığı çevrenin birey üzerindeki etkisi, ilgisi ve bireyin kendisinin çevresini denetlemesi ile ilgili olarak edindiği algıları da davranışlarını etkiler. Çeşitli durumlarda bireyler, kendi davranışlarının, kendilerinin mi yoksa çevrenin mi denetimi altında olduğuna ilişkin algılarına bağlı olarak davranırlar. Davranışlar hem bireyin içinden gelen istek, güdü, tutum, niyet gibi güçlerle, hem de dıştan gelen fiziksel veya sosyal olabilen çevresel güçlerle belirlenir (Burke, 1982; Kaval, 2001; Korkut, 1991; Rotter, 1972).

Sonuç olarak sosyal öğrenme kuramına göre bireylerin davranışlarının gelişmesinin çevresel faktörlere ve bireysel özelliklere bağlı olduğu söylenebilir. Denetim odağının oluşması ve gelişmesi de bireyin hem kalıtımsal olarak getirdiği özelliklerine hem de doğuştan itibaren sahip olduğu çevresel faktörlere ve girdiği sosyal etkileşimlere bağlı olabilir. Bireyin geçirmiş olduğu deneyimler sonucu elde ettiği pekiştireçler ve geliştirdiği beklentiler bireyin denetim odağının gelişmesini sağlayabilir. Birey, geliştirdiği bu denetim odağı boyutu (içten ve dıştan denetim odağı) doğrultusunda da davranışlarını yönlendirebilir.

2.3.4. Yükleme Kuramı

Denetim odağı ile ilgili alanyazın incelendiğinde sosyal öğrenme kuramının yanında yükleme kuramında denetim odağını ele aldığı görülmektedir. Yükleme kuramına göre bireyler çevresel ve kişisel olmak üzere iki nedensellik kaynağına bağlı olarak nedensel yüklemelerde bulunmaktadır. Bu yüklemeler ise onların sonraki davranışlarını belirlemektedir. Çevresel nedensellik kaynağı zorluk ve şans etmenlerini, kişisel nedensellik kaynağı ise kudret, yetenek, niyet ve çaba etmenlerini içermektedir (Abramson ve ark., 1978; Korkut, 1991).

Yeşilyaprak (1988) yükleme kuramında “etkinin yeri” kavramı sosyal öğrenme kuramında “ denetim odağı” olarak kabul edilmektedir. Yükleme kuramına göre birey elde ettiği sonucun nedenlerini ya kendinde ya da çevresinde (kendi dışında) aramaktadır. Başka bir deyişle davranış ve sonuç arasındaki ilişki ile ilgili yüklemeler, iç ve dış etmenlere yapılır. İç ve dış etmenlerden birine yapılan yüklemeler, farklı sonuçlar doğurur. Bu iki etmenden birinin veya diğerinin algılanmasının, farklı duygusal yaşantılara yol açabileceği belirtilmektedir.

Genel olarak sosyal öğrenme kuramı ve yükleme kuramı birlikte değerlendirildiğinde iki kuramında denetim odağı ile ilgili benzer ve farklı açıklamalara sahip olduğu görülebilir. Her iki kurama göre denetim odağının oluşması ve içten denetim odağı ile dıştan denetim odağı şeklinde iki eğilimin ortaya çıkması, hem çevresel etkenlerden hem de bireyin kendi özelliklerinden dolayı olayları algılama ve yorumlama yeteneğine bağlı olduğu söylenebilir. Her iki kurama göre bireyler arasındaki denetim odağının yönünün (içten ve dıştan denetim odağı) farklı olması davranış ve sonuç arasındaki ilişki ile ilgili yüklemelerin bazı bireylerde iç, bazı bireylerde de dış etmenlere yapılmasından kaynaklanabilir. İki kuram arasında farklı olan özellik ise, yükleme kuramında nedensellik duruma özgü olarak değişebilirken; sosyal öğrenme kuramında bireye özgü olarak değişebilir.

2.3.5. Denetim Odağı İle İlgili Araştırmalar

Kişiliğin bir boyutu olarak ele alınan denetim odağı kavramı, ortaya atılışından günümüze kadar sayısız araştırmaya konu olmuş ve denetim odağının çok sayıda değişkenle ya da davranışla ilişkisi incelenmiştir. Bu değişkenler okul başarısı, özsaygı, sigarayı bırakma, alkoliklik, boşanmalar, evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilikte problem çözme yöntemleri, kişilerarası güven, güvenli davranış, tükenmişlik düzeyi, yaş, cinsiyet, toplumsal sınıf, sos-ekonomik düzey, aile çevresi gibi sayılabilir. Ancak evlilik uyumu ile ilgili az sayıda araştırma bulunmaktadır.

Scanzony ve Arnet (1987) 450 evli bireyle yapmış olduğu araştırmada dıştan denetim odağına sahip bireylerin evlilik bağlarının zayıf olduğu ve evlilik ilişkisinde yaşanan problemleri çözme de daha çok olumsuz problem çözme yöntemlerini kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Problem çözme yöntemi ile ilgili başka bir araştırma da Winkler ve Doherty (1983) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada evlilikte problem çöme davranışları ile denetim odağı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda dıştan denetimli bireylerin problemleri çözerken saldırganca davrandıkları, fiziksel şiddet uyguladıkları ve sınırlı tepkiler verdikleri bulunmuştur (Akt. Myers ve Booth, 1999). Miller, ve Ark. (1986) yaptıkları araştırmada ise denetim odağı, evlilik kontrol odağı ve evlilikte problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, evlilik konusunda içten denetimli olanların daha aktif ve dıştan denetimlilere göre problemlerin çözümünde daha iyi oldukları gözlenmiştir. Aynı zamanda, içten denetimlilerin dıştan denetimlilere göre iletişim kurmada ve hedeflere ulaşmada daha etkili ve daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilikte problem çözme yöntemi ve denetim odağı arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmaların dışında alan yazında evlilik doyumu ve boşanma ile denetim odağı arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda (Mlott ve Lira, 1977; Pettit ve Bloom, 1984) bulunmaktadır. Mlott ve Lira (1977) denetim odağı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmada kadın ve erkek arasında farklı sonuçlara

ulaşmıştır. Kadınların dıştan denetim odağına sahip olduğu, erkeklerin ise içten denetim odağına sahip olduğu evlilik ilişkisinde evlilik doyumunun yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu araştırmada boşanmış eşlerle evliliği devam eden eşlerin denetim odakları da karşılaştırılmış ve evliliği sonlanmış olan kadınların erkeklerden daha fazla dıştan denetim odağına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Pettit ve Bloom (1984) tarafından ise 144 boşanmış eşler üzerinde boşanma ve ayrılığa uyum sağlama ile denetim odağı konusunda boylamsal bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda denetim odağının yönü (içten denetim ve dıştan denetim) ile boşanma yönünde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmada, içten denetimli bireylerin boşanma ve evlilik ilişkisi üzerinde daha aktif kontrole sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Doherty ve Ryder (1979) yeni evli bireylerin denetim odağı, kişilerarası güven ve güvenli davranış arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda evlilikte yaşanan çatışma içinde içten denetimli erkek bireyler, dıştan denetimlilere göre daha fazla güvenli davranışlar gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada erkek ve kadınların sahip oldukları denetim odakları da karşılaştırılmış erkeklerin daha fazla içten denetim puan ortalamalarına sahip olduğu gözlenmiştir. Lunenburg ve Cadavid (1992) ise öğretmenlerin denetim odağı ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla 191 öğretmen üzerinde bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda dıştan denetim odağına sahip öğretmenlerde duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlığın daha fazla olduğu görülmüştür.

Evlilik ilişkisi ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde evlilikte problem çözme yöntemleri ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda (Miller, ve Ark., 1986; Scanzony ve Arnet, 1987; Winkler ve Doherty, 1983) içten denetim odağına sahip bireylerin dıştan denetim odağına sahip bireylere göre daha çok olumlu problem çözme yöntemlerini kullandıkları bulunmuştur. Evlilik doyumu ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ise (Mlott ve Lira, 1977) kadınların dıştan denetim odağına sahip olduğu, erkeklerin ise içten denetim odağına sahip olduğu evlilik ilişkisinde

evlilik doyumunun daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca boşanma ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda (Mlott ve Lira, 1977; Pettit ve Bloom, 1984) boşanmış olan kadınların erkeklerden daha fazla içten denetim odağına sahip oldukları ve içten denetim odağına sahip bireylerin boşanma ve evlilik ilişkisi üzerinde daha fazla aktif kontrole sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerarası güven ve güvenli davranış ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ise (Doherty ve Ryder, 1979) evlilik ilişkisinde yaşanan çatışma durumlarında içten denetim odağına sahip erkeklerin dıştan denetim odağına sahip erkeklerden daha fazla güvenli davranışlar gösterdikleri bulunmuştur.

Sonuç olarak denetim odağının farklı olması bireylerin evlilik ilişkisinin başarısını, yönünü ve geleceğini etkilemekte olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları çerçevesinde içten denetim odağına sahip bireylerin dıştan denetim odağına sahip bireylere göre evlilik ilişkilerinde yaşadıkları sorunları çözme konusunda daha istekli, ilişkide yaşadıkları problemleri çözmeye çalışırken daha aktif ve girişimci, evlilik ilişkisini yürütme yeteneklerinin daha fazla olduğu belirtilebilir.

Üçüncü Bölüm

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem ele alınmıştır. Bu bağlamda; araştırma modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına, elde edilen verilerin çözümlenmesine ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada evli öğretmenlerin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikleri (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiler ilişkisel tarama modeliyle incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İstanbul'un Gaziosmanpaşa, Üsküdar, Küçükçekmece, Bağcılar, Bayrampaşa ilçelerindeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden oluşmuştur. Araştırmaya 630 öğretmen katılmış, ancak veri toplama araçlarını eksik veya hatalı dolduran 240 öğretmen çalışma kapsamından çıkartılarak, araştırma 390 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. 390 öğretmenden oluşan çalışma grubu, %84.1'i Gaziosmanpaşa ilçesinde, %6.9'ü Üsküdar ilçesinde, %5.1'i Bayrampaşa ilçesinde, %2.1'i Küçükçekmece ilçesinde, %1.8'i Bağcılar ilçesinde görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır.

Araştırma grubunu oluşturan 390 öğretmenden 51'i (%13) orta öğretim okullarında, 339'u (%87) ise ilköğretim okullarında çalışmaktadır. Katılımcıların 213'ü (%54.6) kadın, 176'sı (%45.1) erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin %25.4'ünün evlilik süresi 0-2 yıl, %23.1'inin evlilik süresi 2+ ile 5 yıl arası, %23.3'ünün ise evlilik süresi 5+ ile 10 yıl arası, %11.3'ünün evlilik süresi 10+ ile 15 yıl arası, %16.9'unun evlilik süresi ise 15 yıldan fazladır. Katılımcıların yaş aralığı ise 21-60 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları da 33,7'dir. Aynı zamanda katılımcıların evlilik süresi 2 ay ile 35 yıl arasında değişmekte olup ortalama evlilik süresi 8.3'dür. Çalışma grubunun %30'u çocuğu olmayan, %37.2'si bir çocuğu olan ve %32.8'i ise 2 ve daha fazla çocuğu olan evli öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %81.8'i anlaşarak evlenen, %11'i görücü usulü ile evlenen ve %6.4'ü de diğer yollarla evlenen bireylerden oluşmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğretmenlerin evlilik uyumu ile ilgili veriler “Evlilik Uyum Ölçeği” (EK-1), yetişkin bağlanma stilleri değişkeni ile ilgili veriler “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri” (EK-2), denetim odağı ile ilgili veriler “Denetim Odağı Ölçeği” (EK-3) ve bazı niteliklerine ilişkin bilgiler ise “Kişisel Bilgi Anketi” (EK-4) ile toplanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

Evlilik uyumunu ölçmek amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen, Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Hunt'ın (1978) ve Freeston ile Plechaty'nin (1997) puanlama sistemleri doğrultusunda ölçeğin Türkçe'ye güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılan “Evlilik Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır. Evlilik Uyum Ölçeği, hem genel evlilik doyumu ve niteliğini hem de çeşitli konularda (aile bütçesi, duyguların ifadesi, arkadaşlar, cinsellik, toplumsal kurallar ve yaşam felsefesi) anlaşma ya da anlaşamama düzeyini ölçmektedir. Ayrıca ilişki tarzını da (boş

zaman, ev dışı etkinlikler, çatışma çözme, güven) ölçmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Ölçekten alınan en düşük puan bir olup, en yüksek puan ise 60'dır. Ölçekten alınan düşük puanlar evlilik uyum düzeyinin düşük olduğunu, yüksek puanlar ise evlilik uyum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle ölçekten alınan puanlar arttıkça evlilik uyum düzeyi artmaktadır. Ayrıca, ölçme aracının uyumlu ve uyumsuz evli kişileri ayırt etmeyi sağlayan kesme noktası, 43,5 puandır. 43,5 puanın üzerinde puan alan evli bireyler uyumlu, 43,5 puanın altında puan alan evli bireyler ise uyumsuz olarak betimlenmektedir (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.1.1. Evlilik Uyum Ölçeğinin Geçerliliği

Ölçeğin geçerlilik çalışmasını yapmak için ölçüt bağımlı geçerliliği ve yapı geçerliliği hesaplanmıştır. Ölçüt bağımlı geçerliliğinin saptanmasında, Kişilerarası ilişkiler ölçeği ile ilişkilerde yükleme ölçeğinden yararlanılmıştır. Evlilik uyum ölçeği ile kişilerarası ilişkiler ölçeğinin toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı $r = .12$ ($p < .05$) olarak bulunmuştur. Evlilik uyum ölçeği ile ilişkilerde yükleme ölçeği toplam puanlarından elde edilen korelasyon katsayısı $-.54$ 'tür ve bu değer $.01$ düzeyinde anlamlıdır (Tutarel-Kışlak, 1999).

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla veriler üzerinde ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre maddeler düzeyinde bir faktör analizi uygulanmış ve iki faktör yapısı elde edilmiştir. Birinci faktöre giren ilk 9 madde incelendiğinde, genel uyum ve duygu, cinsellik, toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmayı temsil ettikleri görülmektedir. İkinci faktörde yer alan son altı madde ise, boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme, güven gibi ilişki tarzı ile ilgilidir. Bu değerlere göre, ölçeğin bu araştırma için geçerli bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.1.2. Evlilik Uyum Ölçeğinin Güvenirliği

Ölçeğın güvenirliğini belirlemek amacıyla, iç tutarlılık katsayısı, iki yarım test güvenirliği, test-tekrar test güvenirliği ve tüm denekler için maddetest korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğın iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Söz konusu değer erkekler için .83, kadınlar için ise .85'dir. Ölçeğın ilk yarısı ve son yarısı ve son yarısındaki puanlamalar birbirinden farklı olduğundan, numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmıştır ve iki yarım test güvenirliği (split-half) $r = .84$ olarak bulunmuştur (Tutarel-Kışlak, 1999).

Ölçeğın test-tekrar test tekniği ile güvenirlik hesaplaması için, 36 evli çiftte ölçek ortalama 15 gün ara ile ölçek tekrar uygulanmış ve iki uygulamadan elde edilen puanlar için saptanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı .57 olarak bulunmuştur. Ölçeğın ayırt edici ve homojen maddelerden oluşmasını sağlamak amacıyla madde-test korelasyonları hesaplanmış ve analiz sonucu 15 maddeden 14'ü homojen ve ayırt edicilik özelliklerini taşıırken, sadece 10. maddenin korelasyon katsayısı .09 olup anlamlı bulunmamıştır. Ölçeğın 10. ve 12. maddesinin puanlaması değiştirilerek ölçeğın madde-test korelasyonu tekrar hesaplanmış ve 10. ve 12. maddelerin korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur (10. madde: $r = .12$ ve 12. madde: $r = .21$, $p < .05$). Ölçeğın iç tutarlılık katsayısı değerine ise değişmemiştir. Yeni puanlamaya göre, uyumlu ve uyumsuz evli kişiler ayırt etmesini sağlayan puan değerinin 43.5 olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere göre, ölçeğın bu araştırma için güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)

Yetişkin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla, Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen, Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkiye'deki geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri" kullanılmıştır. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri bağlanmada temel iki boyut olan yakın ilişkilerde

yaşanan kaygı ve başkalarından kaçınmayı ölçmeyi amaçlamaktadır. Toplam 36 maddeden oluşan ölçekte her bir boyut 18'er madde ile ölçülmektedir. Ölçekteki çift sayılı maddeler kaygı boyutunu ölçerken, tek sayılı maddeler de kaçınma boyutunu ölçmektedir. Ölçeğin 14 tane maddesi tersten puanlanan maddelerden oluşmaktadır. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ne derece tanımladığını yedi basamaklı ölçekler kullanarak değerlendirmektedir(1= Beni hiç tanımlamıyor; 7= Tamamıyla beni tanımlıyor). Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanter'inin kaygı boyutundan alınan olası puan aralığı 1-126 arasındadır. Benzer şekilde ölçeğin kaçınma boyutundan da alınan puan aralığı 1-126 arasındadır (Sümer, 2006).

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri dört bağlanma stilini(güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı) iki boyut üzerinde yapılan küme analizi yöntemiyle ölçmektedir. Bu analizde her iki boyuttan da düşük puan alanlar (düşük kaygı ve kaçınmaya sahip olanlar) güvenli, her iki boyuttan da yüksek puan alanlar korkulu, kaygı boyutundan yüksek kaçınma boyutundan düşük puan alanlar saplantılı ve kaygı boyutundan düşük kaçınma boyutundan yüksek puan alanlar kayıtsız bağlanma stili içinde sınıflandırılmaktadır (Brennan ve arkadaşları, 1998'den akt. Sümer, 2006).

3.3.2.1. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinin Geçerliliği

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) temelinde oluşturulan bağlanma değişkenleri hem kategorik (.17) hem de boyutsal analizlerde (.24) en yüksek düzeyde varyans açıklamıştır. Örneğin, YİYE ile ölçülen kaygı ve kaçınma boyutları, İlişki Anketi (İA -Relationships Questionnaire-) ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA - Relationships Scales Questionnaire-) ile ölçülen benlik ve başkaları modellerinden daha yüksek varyans açıklarken, aynı ölçeklerle ölçülen bağlanma kategorilerinden yaklaşık 2.5 kat daha fazla varyans açıklamaktadır (Sümer,2006). Dört kategori modeline uygunluk bakımından YİYE'nin diğer ölçeklerden daha iyi performans gösterdiği, özellikle boyut temelindeki ölçümlerde diğer ölçeklerden belirgin olarak daha yüksek yordama gücüne sahip olduğu belirtilmektedir. YİYE'nin Türk örnekleme üzerinde de

tatminkar düzeyde iç tutarlığa ve birleşen geçerliğine sahip olduğu gözlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999).

Brennan ve ark. (1998) kaygı boyutu ile benlik modelinin, kaçınma boyutu ile de başkaları modelinin yüksek düzeyde ilişki göstereceğini savunmamaktadır. İlişki Ölçekleri Anketi ve İlişki Ölçeği ile benlik ve başkaları boyutları değerlendirilmektedir. YİYE’de yer alan kaçınma ve kaygı boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketi ve İlişki Ölçeği ile ölçülen benlik ve başkaları boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında; kaçınma boyutunun başkaları modeli ile ($r = -.46$); kaygı boyutunun benlik modeli ile anlamlı ve olumsuz yönde ($r = -.44$) ilişki gösterdiği bulunmuştur (Akt. Sümer, 2006).

3.3.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinin Güvenirliği

YİYE’nin Türkiye’deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yürütülmüştür. Her iki dili de çok iyi düzeyde bilen iki uzman tarafından çevirisi yapılarak üniversite örnekleme üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yürütülmüştür. Bu çalışmada yüksek iç tutarlılık elde edilmiştir (kaçınma boyutu için .81; kaygı boyutu için .84).

YİYE’nin psikometrik uygunluğunu değerlendirmek amacı ile çalışmalar gerçekleştirilmiştir. YİYE’nin faktör yapısı ve yordama gücünü belirlemek amacı ile yürütülen çalışmada; YİYE’yi oluşturan kaygı ve kaçınma boyutlarının Türk örnekleme üzerinde de gözlemlendiği ve alt boyutlarının yüksek düzeyde iç tutarlılığa (kaygı boyutu için $\alpha = .86$, kaçınma boyutu için $\alpha = .90$) sahip olduğu belirlenmiştir. YİYE’nin faktör yapısını incelemek amacıyla 36 madde üzerinde varimaks rotasyonuyla temel bileşenler (faktör) analizi yapılmıştır. Her iki boyutun da yüksek düzeyde güvenilirlik katsayısına (kaygı boyutu için $\alpha = .86$, kaçınma boyutu için $\alpha = .90$) sahip olduğu gözlenmiştir (Sümer, 2006).

3.3.3. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Denetim odağını ölçmek amacıyla Dağ (2002) tarafından Roter'in İç-Dış kontrol Odağı Ölçeği'nden daha kapsamlı ve Likert formatında geliştirilen ve geçerlilik, güvenirlilik çalışması yapılan "Kontrol Odağı Ölçeği" kullanılmıştır. Dağ (2002) tarafından KOÖ'ni geliştirmek ve ölçeğin geçerlilik, güvenirlilik çalışmasını gerçekleştirmek için iki aşamadan oluşan bir çalışma yapılmıştır. Birinci aşamada, ölçek çeşitli denetim odağı ölçeklerinden aynen ya da değiştirilerek alınmış ve olası denetim alanlarını büyük ölçüde kapsayan 80 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve 272 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. İkinci aşamada ise madde-toplam korelasyonları ve uç grupların karşılaştırılmasına dayanan madde analizi sonucunda belirlenen 47 maddeden oluşturulan ölçeğin son şekli 111 üniversite öğrencisine uygulanarak geçerlilik ve güvenirlilik hesaplamaları yapılmıştır. Ölçek 5 dereceli ((1) Hiç uygun değil, (2) Pek uygun değil, (3) Uygun, (4) Oldukça uygun, (5) Tamamen uygun) Likert tipi cevaplanan 25 maddesi düz, 22 maddesi ters yönlü puanlanan 47 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği dış denetim odağı inancını yansıtmaktadır. Toplam puanın düşüklüğü de iç denetim odağını göstermektedir. Ölçekten alınabilecek olası puan aralığı 47-235 arasındadır (Dağ, 2002).

3.3.3.1. Kontrol Odağı Ölçeğinin Geçerliliği

KOÖ'nin geçerliliğine ilişkin olarak da bir dizi inceleme yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğine bir gösterge olmak üzere faktör yapısı incelenmiştir. Yapılan denemeler sonucunda en yalın çözümün, Temel Bileşenler tekniğiyle, varimaks döndürmesi uygulanarak ve 5 faktör çözümlenmesiyle elde edildiği görülmüştür. Buna göre, ölçeğin 47 maddesinin en az .30 ağırlıkla bir faktöre yüklendiği görülmüştür. Faktör analizi tekniğinin gereği olarak "genel iç kontrol inancı" ya da "kişisel kontrol" şeklinde adlandırılabilir ve 18 maddeden yüklenme alan büyük bir faktör ortaya çıkmıştır. Bu faktör döndürme sonrasında toplam ölçek varyansının %12.62'sini açıklamaktadır. Altölçek gibi işlem gördüğünde de .87'lik bir iç tutarlılık göstermektedir. İzleyen dört faktör ise, içeriklerine dayalı olarak sırasıyla şu şekilde adlandırılmıştır: 2. faktör,

“şansa inanma” (11 madde, %8.56; $\alpha = .79$); 3. Faktör, “çabalamanın anlamsızlığı” (10 Madde, %7.7; $\alpha = .76$); 4. Faktör, “kadercilik” (3. madde, %6.03; $\alpha = .74$); 5. Faktör, “adil olmayan dünya inancı” (5 madde, %5.2; $\alpha = .61$). Elde edilen sonuca göre ölçeğin, bu araştırma için kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dağ, 2002).

3.3.3.2. Kontrol Odağı Ölçeğinin Güvenirliği

Ölçek, 2 tane çalışma yapılması sonucunda geliştirilmiştir. İlk uygulama 272 üniversite öğrencisine uygulanarak 47 maddelik ölçeğin son formu belirlenmiştir. Daha sonra ikinci çalışmada da ölçeğin son şekli 111 üniversite öğrencisine uygulanmış ve 1 ay sonra 111 katılımcının 90’ına tekrar uygulanmıştır. Birinci çalışma sonunda elde edilen 47 maddelik ölçeğin yeni bir örnekleme uygulanmasıyla elde edilen verilerden, tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa = .92 olarak bulunmuştur (Dağ, 2002).

Ölçeğin 1 ay arayla tekrar uygulanmasıyla elde edilen veriler üzerinden hesaplanan test tekrar test güvenirlik katsayısı ise pearson $r = .88$ ’dir ($sd=89$; $p < .0001$). ölçeğin altölçeklerinin test tekrar test güvenirlik katsayıları ise sırasıyla, .83, .81, .61, .89 ve .74 olarak bulunmuştur. Tüm bu güvenirlik katsayılarına dikkate alınarak, KOÖ’nin bu araştırma için güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır (Dağ, 2002).

3.3.4. Kişisel Bilgi Anketi

Araştırmanın bazı bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler Kişisel Bilgi Anketi ile toplanmıştır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, evlilik süresi, eşlerin çocuk sahibi olup olmadığı ve çocuk sayısı, eşlerin yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı, eşlerin evlilik biçimi, eşin evin dışında herhangi bir işte çalışıp çalışmadığına ilişkin bilgiler Kişisel Bilgi Anketi ile toplanmıştır. Ankette yer alan değişkenlerden yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı, değişkenleri katılımcının kendisi tarafından anket maddelerinin önünde bırakılan boşluğa yazılabileceği şekilde düzenlenmiştir. Cinsiyet (kadın-erkek), yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan

akraba olup olmaması (evet-hayır), evlenme biçimi (a= anlaşarak, b= görücü usulü, c= diğer), eşin çalışma durumu (evet-hayır) ve çocuk sahibi olup olmaması (evet-hayır) değişkenleri ile ilgili bilgiler ise katılımcıların kendilerine sunulan seçenekler arasından seçim yapabilmelerine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada bağlanma stiline ilişkin veriler “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri”, denetim odağına ilişkin veriler “Denetim Odağı Ölçeği” ve bazı niteliklere (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) ilişkin veriler “Kişisel Bilgi Anketi” kullanılarak toplanmıştır.

Uygulama araştırmacı tarafından ilgili okul müdürlerinden izin alınarak ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen evli öğretmenlere anketler uygulanarak yapılmıştır. Her uygulamadan önce araştırmacı kendisini tanıtmış, daha sonra da araştırmanın amacına, önemine, ölçeklerin nasıl yanıtlanacağına, verilerin gizli tutulacağına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacağı belirtilmiş ve katılımcıların isim ve başka tanıtıcı bilgi yazmalarının gerekli olmadığı anlatılmıştır. Anketler zarf içinde öğretmenlere dağıtılmış ve anketleri dolduran öğretmenler tarafından zarflar kapatılıp araştırmacıya teslim edilmiştir. Ayrıca uygulama sırasında, isteyenlere araştırma sonrasında araştırma sonuçlarıyla ilgili bilgi verilebileceği açıklanmıştır. Katılımcılar, ölçme araçlarını cevaplamayı yaklaşık olarak 40-45 dakikada tamamlamışlardır.

Araştırma verilerinin toplanması için kullanılan Kişisel Bilgi Anketi ve ölçekler kitapçık şeklinde hazırlanıp 850 adet çoğaltılmış ve hedeflenen araştırma grubundaki öğretmenlere Aralık 2007-Mayıs 2008 tarihleri arasında dağıtılarak uygulama gerçekleştirilmiştir. Dağıtılan 850 kitapçıktan 630 tanesi araştırmacıya geri ulaşmıştır. Toplanan anket kitapçıkları araştırmacı tarafından incelenmiş ve eksik doldurulan 240

anket analiz dışında bırakılmıştır. Böylece araştırmacıya dönen 630 anketten 390 tanesine ilişkin elde edilen veriler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

3.5. Verilerin Çözömlenmesi

Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen verilerin çözümlenmesi “SPSS for 16.0 windows” paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Bağımsız değişken düzeyi iki olan değişkenlere göre evlilik uyumu puan ortalamaları arasındaki farkların önem kontrolü bağımsız gruplara uygulanan t-testi ile yapılmıştır. Varyansların homojen olup olmadığına göre ilgili t değeri dikkate alınmıştır. Verilerin analizinde bağımsız değişken düzeyi ikiden fazla olan değişkenlere ilişkin farkların önem kontrolü, varyansların homojenliği durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi ile, varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Welch testi ile belirlenmiştir. Varyansların homojen olup olmadığı ise Levene istatiği ile belirlenmiştir.

Tek yönlü varyans analizi sonucunun önemli bulunduğu durumlarda farkın hangi ortalamalar arasındaki farklardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tukey-HSD testi kullanılmıştır. Ancak varyansların homojen olmadığı durumlarda Welch test tekniği kullanıldığı zaman ikili karşılaştırmalar için Tamhane’s T2 testi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyonlar ise Pearson Korelasyon Katsayısı ile belirlenmiştir. Ayrıca etki büyüklüğünün belirlenmesi için Eta Squared (μ^2) değerleri dikkate alınmış ve bu değerler Cohen tarafından belirlenen değerlere (.01 ise küçük, .06 ve üstü ise orta ve .14 ve üstü ise geniş) ölçüt alınarak yorumlanmıştır (Pallant, 2003; Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008).

Dördüncü Bölüm

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bulguların ve yorumların sunulmasında araştırmanın alt amaçları sırası ile ele alınarak, her bir alt amaca ilişkin verilerin istatistiksel çözümlenmeleri doğrultusunda ulaşılan bulgularla, bunların yorumlarına yer verilmiştir. İlk olarak evli olan öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri betimlenmiş, daha sonra evlilik uyum düzeylerinin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikleriyle (cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı, evlenme biçimi ve eşin çalışma durumu) ilişkisi ile ilgili bulgular sunulmuştur.

4.1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Puanların Dağılımı

Araştırmada, evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Evlilik Uyum Ölçeği'nden alınan puanların ortalamalarına ve standart sapmalarına ilişkin bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Ölçeği Puanlarına İlişkin Dağılım

Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Ölçeği Puanları	n	Min. Puan	Maks. Puan	\bar{X}	s	Yüzdeler (%)		
						%25	%50	%75
	390	13	59	44.73	8.81	41	46	51

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan evli öğretmenlerin Evlilik Uyum Ölçeği'nden aldıkları puanların dağılımı incelendiğinde alınan en düşük puanın 13 olduğu, en yüksek puanın ise 59 olduğu gözlenmiştir. Aritmetik ortalama 44.73 ve

standart sapmada 8.81 olarak bulunmuştur. Puanların dağılımı yüzdeler açısından incelendiğinde ise en yüksek puanları alan %25'lik grubun puanları, 51 ile 59 arasında değişmektedir. En düşük puanları alan %25'lik grubun puanlarının ise 13 ile 41 arasında değiştiği gözlenmektedir. Çalışma grubunun ikinci ve üçüncü çeyreğinden oluşan orta grubun puanlarının ise 41 ile 51 arasında değiştiği gözlenmektedir. Evlilik Uyum Ölçeği'nden alınacak minimum puanın 1, maksimum puanın 60 olduğu dikkate alınırsa araştırmaya katılan evli öğretmenlerin çoğunlukla evlilik uyum düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, ölçme aracına ilişkin uyumlu ve uyumsuz evli kişileri ayırt etmeyi sağlayan 43,5 puan kesme noktası olarak dikkate alındığında (Tutarel-Kışlak, 1999) ise evli öğretmenlerin %63'ünün uyumlu evlilik düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Bağlanma Stiline İlişkin Bulgular ve Yorum

4.2.1. Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stiline Göre Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada, bağlanma stili farklı olan öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri açısından farklı olup olmadıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerine sahip olan öğretmenlerin Evlilik Uyum Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Farklı Bağlanma Stiline Sahip Olan Evli Öğretmenlerin Evlilik Uyum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Bağlanma Stilleri	n	X	s
Güvenli	94	43.66	8.42
Korkulu	87	44.26	7.78
Kayıtsız	84	40.46	11.29
Saplantılı	125	48.74	5.76

Tablo 2’de görüldüğü gibi farklı bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi ortalamalarının değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu ortalamaların önemli bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmek istenmiştir. Bu amaçla, ilk önce puanların varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile belirlenmiştir. Bu analiz sonucunda, varyansların homojen olmadığı ortaya çıkmıştır [F (3,386) = 15,16, p<.001]. Bu nedenle tek yönlü varyans analizi yerine alternatif olarak Welch testinin sonuçları dikkate alınmıştır. Bu testten elde edilen sonuçların önemli olduğu bulunmuştur [Welch Testi: F(3,189) = 19,82, p<.001]. Ayrıca, önemli bulunan bu sonuca ilişkin etki büyüklüğü incelendiğinde, bağlanma stiline evlilik uyumu üzerindeki etki büyüklüğünün ($\mu^2= 0.12$), Cohen’in ölçütleri çerçevesinde yüksek bir etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir. Bağlanma stillerine ilişkin gruplar arasındaki ortaya çıkan önemli farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ise varyansların homojenliği sayılığını dikkate almayan testlerden Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır. Tamhane’s T2 testine ilişkin sonuçlar ise aşağıda Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3. Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stiline Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin Tamhane’s T2 Testinin Sonuçları

Bağlanma stilleri	Güvenli	Korkulu	Kayıtsız	Saplantılı
Güvenli	-	.60	3.19	5.08*
Korkulu	-	-	3.79*	4.47*
Kayıtsız	-	-	-	8.27*
Saplantılı	-	-	-	-

* p<.001

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan evli öğretmenlerin bağlanma stiline göre saplantılı bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması (X= 48,74) diğer bağlanma stillerine sahip olan öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalamaları (Güvenli bağlanma stili için X= 43.65, Korkulu bağlanma stili için X= 44.26, kayıtsız bağlanma stili için X= 40.469) arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Ayrıca, diğer olası ikili karşılaştırmalarda ise korkulu bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması ($X= 44.26$), kayıtsız bağlanma stillerine sahip olan öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması ($X= 40.46$) arasındaki fark önemli bulunmuştur. Diğer olası ikili karşılaştırmalarda ise önemli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna göre, saplantılı bağlanma stiline sahip olan öğretmenlerin güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerden daha yüksek evlilik uyum düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca, korkulu bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi, kayıtsız bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evli öğretmenlerin en yüksek evlilik uyum düzeyi puan ortalaması saplantılı bağlanma stiline ($X= 48.74$) sahip olanların olduğu görülmektedir. En düşük evlilik uyum düzeyi puan ortalaması ise kayıtsız bağlanma stiline ($X= 40.46$) sahip olan evli öğretmenlerin olduğu bulunmuştur.

Araştırmada, farklı bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerini bağlanma stili değişkenine göre inceleyen araştırma bulgularına rastlanmamıştır. Ancak alanyazında evlilik öncesi yakın ilişkilerdeki ve evlilik ilişkisindeki bazı değişkenlerin bağlanma stiline göre farklılaşp farklılaşmadığını araştıran araştırma bulguları (Gündoğdu, 1995; Hamarta, 2004; Kuyumcu, 2005; Lopez ve ark., 2000; Pistole ve Clark, 1995; Yıldız, 2005) bu araştırmada elde edilen bulguyu desteklemektedir. Evlilik doyumunun ve evlilikte problem çözme yöntemlerinin bağlanma stiline göre farklılaştığı bulgusu (Feeney, 2002) da bu araştırma bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Ayrıca farklı bağlanma stiline (Güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız) sahip bireylerin yatırım modeli (kişilerarası ilişkilerde ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasını açıklamak amacıyla geliştirilen bağlanım modeli) değişkenleri ve çeşitli ilişki değişkenler yönünden karşılaştırıldığı araştırmadan elde edilen, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyum ve ilişki yatırımı puan düzeylerinin en yüksek olduğu bulgusu (Büyükşahin, 2006) bu araştırmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Araştırma bulguları bazı araştırma sonuçları tarafından desteklenmekle birlikte bazı araştırma sonuçları ile de çelişmektedir. Örneğin, evlilik uyumunun bağlanma stiline göre farklılaştığı bulgusu (Yıldız, 2005) bu araştırmadan elde edilen sonucu desteklemekte iken, evlilik uyumunun bağlanma stiline göre farklılaşmadığı bulgusu (Bal, 2007) bu araştırmadan elde edilen sonucu desteklememektedir. Ayrıca araştırmada elde edilen bu sonuç, evlilik ilişkisindeki olumsuz olaylar karşısında yapılan yüklemelerin bağlanma stiline göre farklılaşmadığı bulgusu (Okşak, 2004) tarafından da desteklenmemektedir. Evlilik doyumu ile bağlanma stili arasında ilişkinin araştırıldığı araştırma bulgusu da (Kobak ve Hazan, 1991) bu bulgu ile tutarsızlık göstermektedir. Çünkü bu araştırmada saplantılı bağlanma stili yerine güvenli bağlanma stilinden alınan puanların diğer stillerden alınan puanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, hangi bağlanma stiline sahip bireylerin evlilik uyumu düzeyinin yüksek olduğu karşılaştırması yapıldığında ise bazı araştırmalarda güvenli bağlanma stiline (Lopez ve ark., 2000; Pistole ve Clark, 1995) sahip bireylerin, bazı araştırmalarda saplantılı bağlanma stiline (Büyükşahin, 2006) ve korkulu bağlanma stiline (Erdoğan, 2007) sahip olan bireylerin evlilik uyum düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Araştırma bulguları incelendiğinde saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin, benlik değerlendirmeleri olumsuz, kendilerini en çok eleştiren, başkalarına bağlanma konusunda daha fazla istekli görülen ve kendilerini ilişkilerine bağımlı hissedenden kişiler oldukları görülmektedir (Cozzarelli, Sümer, & Major, 1988; Feeney & Noller, 1990; Hazan & Shaver, 1987; Kobak & Sceery, 1988; Sümer ve Güngör, 1999). Bu nedenle saplantılı bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerin, eşlerine karşı yakınlığı korumak ve onların onay ve desteğini görebilmek için ilişkilerinde daha müdahaleci, kıskanç ve kontrol edici davranışlar sergilemeleri onları ilişkide rahatlatılabilir. Eşleriyle olan ilişkilerinde rahat olmaları kendilerini evlilik ilişkisinde uyumlu olarak algılamalarına sebep olabilir. Ayrıca bu stile sahip evli öğretmenlerin eşlerini kaybetmemek için onlarla çatışma yaşamaktan kaçınma eğilimlerinin, eşleriyle uyumsuzluk yaşamalarını engellediği düşünülebilir.

Saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler eşlerini kaybetme korkusu yüzünden onları kontrol edici davranışlar sergileyebilirler. Bu davranışlar bu stile sahip evli öğretmenlerin evlilik ilişkisinde yaşayacakları stresli durumları bastırıldığı ve kendilerini güvende hissetmelerine sebep olduğu için ilişkilerinde kendilerini uyumlu olarak algılamalarına sebep olabilir. Aynı zamanda bu stile sahip evli öğretmenlerin eşleride kontrol altına alındığında eşlerinin kendilerine ilgi gösterdiğini algılayabilirler ve bu da onların eşlerine karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesine sebep olabilir. Bu nedenle saplantılı bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri diğer bağlanma stillerine sahip olanlardan daha yüksek olabilir. Ayrıca evlilikle ilgili sorunlar yaşandığında ise eşlerini kaybetme kaygısı nedeniyle sorunları anlaşılarak çözüme yollarına diğer bağlanma stillerine sahip evli öğretmenlerden daha fazla başvuracakları için evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin başkalarıyla yakın ilişkilere girmekten kaçındıkları, kolayca yakın ilişkiler kuramadıkları, kendilerini başkalarının sevgisine ve desteğine layık görmedikleri belirtilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu nedenle bu stile sahip olan evli öğretmenler, eşlerinin kendilerini terk etmemeleri için ilişkilerinde daha fazla özveriye olabilirler. Çünkü başkalarının kendisini istemediğini ve sevmediğini düşündüğü için eşinin ondan ayrılması durumunda tekrar bir evlilik ilişkisi kuramayacağı endişesi yaşıyor olabilirler. Dolayısıyla ile var olan evlilik ilişkisini en iyi bir şekilde yürütmek için eşiyile sorunlar nedeniyle çatışma yaşamaktan kaçınarak eşinin isteklerine daha fazla boyun eğici bir tutumla karşılık verebilir. Bu nedenle korkulu bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi kayıtsız bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyinden daha yüksek olabilir.

Öğretmenler, topluma sağlıklı, kendisiyle barışık, olumlu ve uyumlu ilişkiler kurabilen, bireyler yetiştirmekle sorumlu önde gelen kişilerdir. Ayrıca yaşadığı çevrede yaşantısı, ilişkileri ve tutumları ile diğer bireyler için olumlu bir örnek olması gerekmektedir. Bu çerçevede saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip evli öğretmenler ilişkilerinin bozulması ve çevrenin kendilerini olumsuz değerlendirmesi konusunda diğer bağlanma stillerine sahip olan evli öğretmenlerden daha fazla kaygı ve olumsuz düşüncelere sahip

olabilirler. Bu nedenle saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip evli öğretmenler sorunlu bir evlilik ilişkisi olan, evlilik ilişkisini yürütemeyen biri olarak algılanmak istemeyebilir. Saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip evli öğretmenler bunu sağlayabilmek ve eşiyile olan ilişkisinin devamını sağlayabilmek için çok fazla çaba gösterebilir. Ayrıca saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenler evlilik ilişkisinin olumsuz seyri yüzünden boşanma ile sonuçlanma endişesini bastırabilmek için eşinin isteklerine daha fazla uyum sağlama ve çatışmaya girmeme eğilimi içine girebilir. Bu nedenle çatışmaya girmekten kaçınarak karşılıklı ihtiyaçların eşit bir şekilde karşılamaya yönelik olumlu sorun çözme yöntemlerini kullanmaları onların evlilik uyum düzeylerinin artmasına sebep olabilir.

Evli öğretmenler sahip oldukları mesleğin çalışma ortamı gereği sürekli öğrencilerle birlikte olmak zorundalar. Bu öğrenciler arasında boşanmış aile çocukları da bulunmaktadır. Evli öğretmenler boşanmış aile çocuklarının ne gibi zorluklar yaşadıklarını, ruhsal yapılarının anne-babasının ayrı olmasından dolayı ne kadar bozuk olduğunu diğer evli bireylere oranla daha çok gözlemlemektedirler. Saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenler, hem kendi çocuklarının böyle bir duruma düşmemesi için hem de eşlerini kaybetme kaygısını diğer bağlanma stillerine sahip olanlardan daha çok yaşadıkları için evlilik ilişkisinde sorunları yapıcı bir biçimde çözme eğilimine daha çok girebilirler. Bu da saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip öğretmenlerin evlilik ilişkisindeki uyum düzeylerini arttıran bir faktör olabilir.

4.3. Denetim Odağına İlişkin Bulgular ve Yorum

4.3.1. Evli Öğretmenlerin Denetim Odağına Göre Evlilik Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada denetim odağı farklı olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri açısından farklı olup olmadıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma grubundaki evli öğretmenleri denetim odağı açısından içten denetimli ve dıştan

denetimli olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bunun için de uç gruplar dikkate alınmıştır. Uç grupları elde etmek için ilk önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiş ve inceleme sonucunda normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Daha sonra denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuştur ($X= 115.65$ ve $s= 22,18$). Bu dağılım çerçevesinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerden denetim odağı aritmetik ortalamalarından bir standart sapma yukarıdaki puan (137.83) ile aşağıdaki puan (93.47) arasında kalan 276 öğretmen analiz dışında bırakılmıştır. Böylece çalışma grubundaki denetim odağı puanı 53 ile 137.83 arasında olan 61 öğretmen (çalışma grubunun %16'sı) “içten denetimli” ve puanları 137.83 ile 191 arasında değişen 53 öğretmen (çalışma grubunun %14'ü) “dıştan denetimli” olmak üzere belirlenmiştir. Ayrıca içten denetimli ve dıştan denetimli olarak belirlenen iki grubun evlilik uyum puanları bağımsız t testi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda, Levene testine göre varyansların homojen olduğu ($F= .052$, $p>.82$) duruma göre hesaplanan t testi sonucu Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Evli Öğretmenlerin Denetim Odağına Göre Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Denetim Odağı	n	X	s	t Değeri	Önemlilik düzeyi
İçten Denetim Odağı	61	44.06	9.95	.79	Önemsiz
Dıştan Denetim Odağı	53	42.64	9.02		$p= .43$

sd= 112

Tablo 4'te görüldüğü gibi içten denetimli ve dıştan denetimli öğretmenlerin evlilik uyumu puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Ayrıca bu sonucun evlilik uyumu değişkenindeki varyansın ne kadarını denetim odağı değişkeninin açıkladığını gösteren etki büyüklüğü değeri (μ^2) de desteklemektedir. Çünkü etki büyüklüğü değeri olan Eta Squared (μ^2) değeri 0.006 olarak elde edilmiş olup, bu değer etki büyüklüğünün küçük olduğunu göstermektedir. Yine tüm grubun

(n= 390) denetim odağı puanları ile evlilik uyumu puanları arasındaki Pearson Korelasyon katsayısı incelendiğinde de korelasyonun önemsiz olduğu ($r = -0.04$, $p = .39$) görülmekte ve elde edilen sonucu desteklemektedir.

Araştırmada, öğretmenlerin denetim odağı (içten denetim, dıştan denetim) açısından evlilik uyum düzeylerinin farklılaşmadığı bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde denetim odağı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamaktadır. Ancak evlilik doyumu, boşanma, evlilikte yaşanan problemleri çözme yöntemleri ve evlilikte bağlılık ve güven değişkenlerinin denetim odağı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar (Bugaghis ve ark., 1983; Miller ve ark., 1986; Mlott ve Lira, 1977; Pettit ve Bloom, 1984; Scanzony ve Arnet, 1987) bulunmaktadır.

Evlilik doyumu düzeyi ile denetim odağı arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma bulgularına göre kadınların dıştan denetim, erkeklerin ise içten denetim odağına sahip olduğu evlilik ilişkisinde, doyumun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mlott ve Lira, 1977). Bunu destekler nitelikte bulgular evli bireylerin evlilikte kişilerarası güven ve güvenli davranış göstermenin denetim odağı açısından farklılık gösterdiğini (Bugaghis ve Ark., 1983; Doherty ve Ryder, 1979; Miller ve Ark., 1986) de ortaya koymaktadır. Ayrıca boşanma sürecindeki bireylerin davranış tarzı ve ayrılık sürecine uyum sağlama becerilerinin (Pettit ve Bloom, 1984); evlilikte problem çözme yöntemlerinin (Scanzony ve Arnet, 1987) denetim odağı açısından farklılaştığını gösteren araştırma sonuçları da elde edilmiş olup, bu araştırmanın sonucunu desteklememektedir. Ayrıca Winkler ve Doherty (1983)'ün problem çözme yöntemleri ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi araştırdığı araştırmanın bulgusu da bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermemektedir (Akt. Myers ve Booth, 1999).

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde içten denetim odağına sahip olan bireylerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğu (Mlott ve Lira, 1977), olumlu problem çözme yöntemlerini kullandıkları (Miller ve Ark., 1986; Scanzony ve Arnet, 1987) ve ilişkilerinde daha çok güven hissettikleri ve daha çok güvenli davranışlar gösterdikleri (Doherty ve Ryder, 1979) görülmektedir. Bu bulguların tersine, bu

araştırmada içten denetim odağına sahip evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi, dıştan denetim odağına sahip olanlara göre önemli bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Bu araştırmada evlilik ilişkisinde uyumsuzluğun başat bir sorun olarak ortaya çıkıp çözülmesinde denetim odağı açısından önemli bir farklılık görülmemiştir. Böylece, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan evli öğretmenlerin evlilik uyumunun onların denetim odakları ile ilişkili olmadığı anlaşılmaktadır. Alanyazındaki araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde bireylerin içten denetim odağına sahip olmalarının evlilik ilişkilerini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Bugaignis ve Ark., 1983; Doherty ve Ryder, 1979; Miller ve Ark., 1986; Mlott ve Lira, 1977; Pettit ve Bloom, 1984; Scanzony ve Arnet, 1987). Ancak evli öğretmenlerin sahip oldukları mesleğin ve geçirmiş oldukları eğitim sürecinin etkisiyle sorun çözme ve iletişim becerileri gelişmiş olabilir. Bu çerçevede dıştan denetim odağına sahip evli öğretmenlerinde içten denetim odağına sahip evli öğretmenler gibi evlilik ilişkilerini başarılı ve uyumlu bir biçimde yürütebildiği düşünülebilir. Çünkü dıştan denetim odağı özelliğine sahip evli öğretmenler eşleriyle olan ilişkilerinde dıştan denetim odağına sahip bireylerin sergilemiş olduğu tutum ve davranışları seğilemek yerine içten denetim odağına sahip evli öğretmenler gibi evlilik uyumunu arttırıcı tutum ve davranışlar (sorunları görmezden gelmek yerine çözmeye çalışmak, eşlerine karşı daha fazla duyarlı olmak, olumsuz etkilere karşı daha fazla direnmek ve uyumlu davranışlar göstermek vb.) sergilemekte olabilirler. Bu nedenle evli öğretmenlerin denetim odağına göre evlilik uyum düzeyleri önemli bir biçimde farklılaşmıyor olabilir.

Yeşilyaprak (1993) dıştan denetim odağına sahip bireylerin olayları denetleyemeyecekleri, yaşadıkları olayların sonucunu etkileyemeyecekleri ve çevre üzerinde kontrollerinin olmadığına inandıklarını; içten denetimli bireylerin ise yaşanan olayların sonucunu etkilemede ve sosyal ilişkilerinde daha aktif olduklarını, daha çok uyum sağlamaya yönelik davranışlarda bulduklarını belirtmektedir. Bu çerçevede dıştan denetim odağına sahip olan bireyler bu özelliklerinden dolayı eşlerini kontrol altına almaya ve evlilik ilişkisinde yaşanan olayları kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çabalamak yerine eşleriyle yaşamış oldukları çatışmaları empati kurma

becerilerini ve iletişim becerileri iyi bir biçimde kullanarak çözmeye çalışıyor olabilirler. Ayrıca Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002) bireylerin evlilik ilişkilerinde empati kurma becerilerinin evlilik uyumunu arttırdığı belirtmektedir. Evli öğretmenler eşleriyle çatışma yaşadıklarında empati kurarak eşlerini daha iyi anlayarak evlilik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaları eşlerine zarar vermeden çözebilirler. Çünkü evli öğretmenlerin sahip oldukları mesleğin onlara sağladığı yaşantı gereği sürekli değişik özellikteki insanlarla ve öğrencilerle ilişki kurmaya ve onlara yardımcı olmaya çalışmaları onların empati kurma becerilerini ve karşısındaki bireyi daha iyi anlama becerilerini geliştirmiş olabilir. Bu çerçevede hem içten denetim odağına hem de dıştan denetim odağına sahip evli öğretmenler evlilik ilişkilerinde empati kurma becerisine ve iletişim becerisine daha çok önem veriyor olabilirler. Bu nedenle de evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri denetim odağı açısından farklılaşmamış olabilir.

Fincham ve ark. (1990) evli bireylerin evlilik ilişkilerinde eşleriyle yaşadıkları çatışmaların çözümünde hem kendileri hem de eşleri ile ilgili yeterlilik beklentisi algısının önemli olduğunu ifade etmektedir. Yeterlilik beklentilerinin, çatışmanın yapıcı bir şekilde çözülüp çözülemeyeceğine ilişkin algılar olduğunu ve bu algıların bir kişiye ilişkin olabildiği gibi her iki eşide içerebileceğini belirtmektedir. Ayrıca çatışmanın çözümü konusunda yeterlilik beklentisi yüksek olan bireylerin yapıcı problem çözme davranışına daha çok girebileceğini ifade etmektedir (Akt. Curun, 2006). Öğretmenlerin sahip oldukları mesleğin kendilerine kazandırdığı özellikler ve üstlenmiş oldukları olumlu rol ve sorumlulukların etkisi ile yeterlilik beklentileri daha çok gelişiyor olabilir. Böylece içten denetim odağına sahip evli öğretmenler gibi dıştan denetim odağına sahip evli öğretmenlerin de eşlerine karşı sergilemiş oldukları tutum ve davranışları şans ve çevresel etkenlere göre şekillenmeyip yeterlilik beklentisine göre şekilleniyor olabilir. Bu çerçevede hem içten denetim odağına hem de dıştan denetim odağına sahip evli öğretmenlerin yüksek yeterlilik beklentisinin etkisiyle eşleriyle olan ilişkilerinde yaşamış oldukları çatışmaları daha kolay çözebildikleri ve evlilik ilişkilerini başarılı ve uyumlu bir biçimde yürütebildikleri düşünülebilir. Bu nedenle evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri denetim odağının boyutlarına (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) göre önemli bir biçimde farklılaşmıyor olabilir.

Crow (1967) evlilik uyumunun durağan olmayıp dinamik olduğunu ve evlilik ilişkisindeki her iki bireyinde ilişkide bir dengeye ulaşma çabası içinde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bazı evlilik ilişkilerinde eşler arasındaki benzer kişilik özelliklerinin, bazı evlilik ilişkilerinde ise eşler arasındaki farklı kişilik özelliklerinin evlilik uyumunu arttırdığını belirtmektedir. Bu çerçevede kişilik özelliklerinin uyumlu bir evlilik ilişkisinin kurulabilmesi için önemli olduğu ve evli öğretmenlerin de diğer bireyler gibi denetim odağı (İçten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) açısından benzer ya da farklı özelliğe sahip bir eşle evli olabildiği düşünülebilir. Başka bir deyişle çalışma grubundaki evli öğretmenlerden içten denetim odağına sahip olan evli öğretmenler, içten denetim odağına sahip bir eş ile, dıştan denetim odağına sahip bir öğretmen de dıştan denetim odağına sahip bir eşle evli olabilir. Bu çerçevede eşiyile aynı denetim odağına sahip olan evli öğretmenlerin tutum ve davranışlarının eşleriyle benzer olması birbirlerini daha iyi anlayabilmelerini sağlıyor olabilir. Her iki eşin düşünce ve algılamaları benzerlikler taşıyacağı için evli öğretmenlerin evlilik uyumu algıları denetim odağı değişkenine göre değişmeyen bir faktör olarak düşünülebilir. Bu açıdan ileride yapılacak araştırmalarda evli öğretmenlerin eşleri ile bir arada ele alınarak denetim odağı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi büyük önem kazanmaktadır.

Öte yandan eşi ile denetim odağı farklı olan evli öğretmenler ise bu farklılıktan dolayı birbirlerinin eksikliklerini tamamlayarak evlilik ilişkilerinde bir denge sağlıyor olabilirler. Evli öğretmenlerin kişilik özellikleri açısından eşleriyle karşılıklı birbirlerini tamamladıkları için evlilik ilişkisinde bir denge sağlanıyor olabilir. Evlilik ilişkisinde böyle bir dengenin olması nedeniyle evli öğretmenlerin evlilik uyumu algıları denetim odağına göre değişmeyebilir. Bu nedenlerden dolayı evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri denetim odağının boyutları (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) açısından önemli bir biçimde farklılaşmıyor olabilir. Bu görüşlerin de ileride yapılacak araştırmalar ile incelenme gereksinimi vardır. Bu çerçevede, eşlerden her ikisinin de denetim odakları birlikte dikkate alınarak incelenebilir.

4.4. Bazı Kişisel Niteliklere İlişkin Bulgular ve Yorum

4.4.1. Evli Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin cinsiyetlerine göre evlilik uyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla elde edilen evlilik uyumu puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t değerine ilişkin bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Evli Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Cinsiyet	n	X	s	t Değeri	Önemlilik Düzeyi
Kadın	213	44.61	9.09	.43	Önemsiz p= .67
Erkek	176	44.99	8.32		

sd= 387

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenlerin evlilik uyumu puanları cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığında önemli bir biçimde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonucu etki büyüklüğü değeri de desteklemektedir ($\mu^2= .001$).

Araştırmada cinsiyete göre evlilik uyumunun önemli bir biçimde farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir. Alanyazında demografik değişkenlerle evlilik uyumu arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda da cinsiyet ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye ilişkin araştırma bulguları (Demiray, 2006; Fidanoğlu, 2007; Markowski ve Greenwood, 1984; Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002) bu araştırma bulgusunu

desteklemektedir. Ayrıca, Gürsoy (2004)' ün kaygı ve demografik değişkenlerle evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırdığı araştırmasında, erkeğin ve kadının evlilik uyumunu benzer değişkenlerin yordadığı bulgusu da bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Alanyazında evlilik doyumu ile ilgili yapılan araştırma bulguları da (Çelik M., 2006; Çelik C., 2006; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006) elde edilen bu bulguyu desteklemektedir.

Öte yandan alanyazında araştırmanın bu bulgusuyla tutarsızlık gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, depresyon, bağımlılık ve kontrolçülük algısı, demografik değişkenler, cinsiyet ve cinsiyet rolü ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulguları (Bal, 2007; Crowther, 1985; Gökmen, 2001; Tutarel-Kışlak, 1995; Li ve Caldwell, 1987) bu araştırma bulgusunu desteklememektedir. Çünkü bu araştırmalarda evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Bradbury ve Karney (2004)'ün evlilik kalitesinin zamanla değişiminin incelendiği çalışmada cinsiyet açısından farklı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada kadınların erkeklere göre evlilik kalitesinin zamanla daha fazla azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgunun da araştırmadan elde edilen sonucu desteklemediği görülmektedir.

Toplumsal yaşam, kadın ve erkeğe cinsiyet farkları nedeniyle özelliklerine göre farklı görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Geleneksel olarak kendilerine verilen bu özellikleri ve sorumlulukları benimseyen bireylerin evlilik anlayışlarının, evlilikten ve eşlerinden beklentilerinin uyumlu olacağı, ev işleri ile ilgili paylaşımlarda sıkıntı ve çatışma yaşamayacakları düşünülebilir. Bu evlilikle ilgili cinsiyete özgü görev ve sorumlulukların kazanılması geçmiş deneyimlere ve bireylerin sahip oldukları özelliklere bağlı olabilir. Öğretmenlik mesleğine sahip olan bireyler de benzer eğitim süreçlerinden geçtikleri ve benzer yaşam koşulları içinde oldukları için evli öğretmenlerin cinsiyete bağlı özelliklerinin evlilik uyumunu etkilemediği sonucuna ulaşılabilir.

Diğer meslek alanlarında çalışan bireylerde olduğu gibi öğretmenlik mesleğine sahip olan bireylerinde evleneceği kişiyle daha çok iş ortamında tanışarak evlenme ihtimalleri

yüksek olabilir. Nitekim çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin %88'inin anlaşarak evlendikleri görülmektedir (Tablo 6). Dolayısıyla evli öğretmenler eşiyle benzer mesleğe ve eğitim düzeyine sahip oldukları için cinsiyete bağlı kişilik özellikleri ve cinsel kimliğe bağlı görev ve sorumlulukları kazanım düzeyleri birbirlerine yakın olacaktır. Bu nedenle araştırmada cinsiyete göre evlilik uyum düzeyi arasında önemli bir fark bulunmamış olabilir. Ayrıca çalışma grubundaki evlilik uyum düzeyi yüksek olan evli erkek öğretmenlerin oranının, evlilik uyum düzeyi yüksek olan evli kadın öğretmenlerin dağılımlarının birbirine yakın olması da cinsiyet açısından önemli bir farklılığın çıkmamasına sebep olabilir. Sonuç olarak çalışma grubunu oluşturan evli öğretmenlerin evlilik uyumunun cinsiyet değişkenine göre değişmediği anlaşılmaktadır.

4.4.2. Evli Öğretmenlerin Evlenme Biçimine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin evlenme biçimine göre evlilik uyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla elde edilen evlilik uyumu puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t değerine ilişkin bulgular Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 6. Evli Öğretmenlerin Evlenme Biçimine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Evlenme Biçimi	n	X	S	t Değeri	Önemlilik Düzeyi
Anlaşarak	319	45.20	8.55	2.10	Önemli p= .03
Görücü Usulü	43	42.23	9.55		

sd= 360

Tablo 6'de görüldüğü gibi evli öğretmenlerin evlilik uyumu puanları evlenme biçimine göre karşılaştırıldığında önemli bir biçimde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Anlaşarak evlenen evli öğretmenlerin evlilik uyumu puan ortalaması (X= 45.20) görücü usulü ile

evlenenlerin evlilik uyumu puan ortalamasından ($X= 42.23$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonucu etki büyüklüğü değeri de desteklemektedir ($\mu^2= .012$).

Alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde evlenme biçimi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırma bulgusu (Işılıoğlu, 2006) bu araştırmanın bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Ancak bazı araştırma bulguları (Demiray, 2006; Gürsoy, 2004) bu araştırma bulgusunu desteklememektedir. Çünkü bu araştırmalarda evlenme biçiminin evlilik uyumunu yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Evlenen bireyler sahip oldukları farklı geçmiş yaşantılarının bir birikimi ile ilişkiye başlar ve devam ederler. Bu farklılık evlilik uyumunu büyük ölçüde etkilemektedir. İki ayrı aile ortamında yetişen bireylerin evlilik ilişkisine getirecekleri birtakım alışkanlıkların ve manevi değerlerin farklı olması nedeniyle eşlerin birlikteliklerindeki uyumla ilgili amaçları belirlerken ortak bir noktada anlaşamamalarının, yaşantılarına ayrı görüş açılarından bakmalarının, evlilik beklentilerinin değişik olmasının, aralarında evlilik uyumuyla ilgili sorunlar yaşanmasına neden olabileceği belirtilmektedir (Crow, 1967; Velidedeoğlu Kavuncu, 2006; Yeşilyaprak, 2003).

Evlilik ilişkisi öncesinde ve evlilik süresince bireyler birbirlerinin ihtiyaçlarını iyi bilmelerinin ve evlilikle ilgili konular hakkında konuşup anlaşabilmelerinin uyum sağlayabilmeleri için önemli olduğu belirtilmektedir (Crow, 1967; Dokur ve Profeta, 2006). Görücü usulü ile evlenen evli öğretmenlerin evlenmeden önce birbirlerinin ihtiyaçlarını tam olarak öğrenme imkanlarının olmaması nedeniyle evlilik sürecinde sorun yaşama olasılıkları yüksek olabilir. Dolayısıyla bu durumun eşler arasında uyumsuzluğa neden olabileceği düşünülebilir. Anlaşarak evlenen evli öğretmenler ise evlilik öncesinde birbirlerini daha fazla tanıma ve ihtiyaçlarını evleneceği kişi ile karşılayıp karşılayamama konusunda daha iyi değerlendirmeler yaparak evlilik kararı alabileceği için evlilik uyum düzeylerinin yüksek olabileceği yargısına varılabilir. Öte yandan, görücü usulü ile evlenen evli öğretmenler evlenmeden önce birbirlerini yeterince tanıma ve düşünme fırsatına sahip olamamaktadırlar. Anlaşarak evlenen evli öğretmenler ise birbirlerini evlenme kararı vermeden önce daha iyi tanıma ve ilişki

sürecinde kendilerini ve birlikte olduğu kişiyi daha iyi değerlendirme fırsatı bulabildikleri söylenebilir. Bu nedenle anlaşarak evlenen evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri daha yüksek bulunmuş olabilir.

Anlaşarak evlenen evli öğretmenler bir aile ile ilgili ya da evlilik ilişkisi ile ilgili sorumlulukları evleneceği kişiyle evlenmeden önce konuştukları ve bu sorumlulukların paylaşımlarını evlenmeden önce yaptıkları için evlilik sürecinde bu konulardan dolayı evlilik uyumunu düşürecek sorunlar ve çatışmalar yaşamamaktadırlar. Görücü usulü ile evlenen evli öğretmenler ise ev ile ilgili sorumlulukların paylaşımını evliliğin ilk yıllarında yapmaya çalıştıkları için eşiyile bu süreç içinde çatışma yaşıyor olabilirler. Ayrıca anlaşarak evlenen evli öğretmenler evlilik öncesinde evleneceği kişiyle inançlar, değerler, evlilik beklentileri, birbirlerinin ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda yeterince konuşarak ortak bir nokta da anlaşabilirler. Bu konular evlenmeden önce konuşulup uzlaşıldığı için evlilik ilişkisinde tekrar gündeme gelmeyecek ve çatışmalara sebep olmayacaktır. Bu nedenlerden dolayı anlaşarak evlenen öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri daha yüksek olabilir.

4.4.3. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin evlilik süresine göre evlilik uyum puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla, öğretmenlerin 20 ay ile 35 yıl arasında değişen evlilik süresi, 2 yıl ve daha az olanlar “0-2 yıl arası”, 2 yıldan daha fazla olan ve beşinci yılı tamamlayanlar “2+ ile 5 yıl arası”, 5 yıldan daha fazla olan ve 10. yılı tamamlayanlar “5+ ile 10 yıl arası”, 10 yıldan daha fazla olan ve 15. yılı tamamlayanlar “10+ ile 15 yıl arası”, 15 yıldan daha fazla olanlar “15+ ve yukarısı” olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplara ilişkin evlilik uyumu puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 7. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Evlilik Süresi	n	X	s
0-2 yıl arası	99	46.97	8.62
2+ ile 5 yıl arası	90	46.19	7.29
5+ ile 10 yıl arası	91	44.20	8.86
10+ ile 15 yıl arası	44	42.51	10.35
15+ ve yukarısı	66	41.57	8.66

Tablo 7’de verilen gruplar arasında önemli bir farklılığın olup olmadığı, Levene testine ilişkin varyansların homojen olması [$F(4,385)= 1.92, p= .11$] nedeniyle tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Düzeyi
Gruplar arası	1588.26	4	397.06	5.34	.001
Grup içi	28588.33	385	74.25		Önemli
Toplam	30176.60	389			$p<.001$

Tablo 8’de yer alan bulgulara göre evlilik süresine ilişkin gruplar arasında önemli bir farklılık görülmektedir [$F(4,385)= 5.34, p<.001$]. Böylece evlilik süresine göre evli öğretmenlerin evlilik uyumları önemli bir biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca

evlilik süresinin evlilik uyumu üzerindeki etki büyüklüğünün de orta büyüklüğe ($\mu^2=.05$) yaklaştığı bulunmuştur. Gruplar arası bu farkın kaynağını belirlemek üzere Tukey-HSD testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 9’de sunulmuştur.

Tablo 9. Evli Öğretmenlerin Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Tukey-HSD Testi Sonuçları

Evlilik Süresi	0-2 yıl arası	2+ ile 5 yıl arası	5+ ile 10 yıl arası	10+ ile 15 yıl arası	15+ ve yukarısı
0-2 yıl arası	-	.40	2.66	4.45*	5.39*
2+ ile 5 yıl arası	-	-	2.25	4.05	4.61*
5+ ile 10 yıl arası	-	-	-	1.79	2.73
10+ ile 15 yıl arası	-	-	-	-	.93
15+ ve yukarısı	-	-	-	-	-

* $p<.001$

Tablo 9’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan evli öğretmenlerin evlilik süresine göre evlilik süresi “0-2 yıl” olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması ile ($X=46.97$), evlilik süresi “10+ ile 15 yıl arası” ve 15 yıldan daha fazla olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalamaları (10+ ile 15 yıl arası için $X=42.51$, 15 yıldan daha fazla olanlar için $X=41.57$) arasındaki fark önemli bulunmuştur. Ayrıca evlilik süresi 2+ ile 5 yıl arası olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması ile ($X=46.19$), evlilik süresi 15 yıldan daha fazla olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalamaları ($X=41.57$) arasındaki fark önemli bulunmuştur. Diğer olası ikili karşılaştırmalarda ise önemli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu bulgulardan genel olarak evliliğin ilk yıllarında evlilik uyum düzeyinin yüksek olduğu fakat evliliğin ilerleyen yıllarında evlilik uyumunun düştüğü sonucuna ulaşılabilmektedir. Evlilik

süresi ile evlilik uyumu ile ilgili elde edilen bu sonuçları Pearson Korelasyon katsayısı da desteklemektedir ($r = -0.22$, $p = .001$).

Araştırmada genel olarak evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Elde edidilen bu bulgu daha önceki yapılan bazı araştırma bulguları (Demiray, 2006; Kudiaki, 2002; Fidanoğlu, 2007) ile benzerlik göstermektedir. Ancak bazı araştırma bulguları (Gürsoy, 2004; Kastro, 1998) bu sonucu desteklememektedir. Bu araştırmalarda evlilik süresine göre evlilik uyumunun değişmediği bulgusu elde edilmiştir.

Yine evlilik doyumu ve evlilik kalitesinin evlilik süresine göre farklılaştığını gösteren araştırma bulguları (Kurdek, 1999; Karney ve Bradbury, 1997) araştırmanın bu bulgusunu desteklemektedir. Evlilik doyumunun evlilik süresine göre farklılaşmadığını gösteren araştırma bulguları (Çelik M., 2006; Çelik C., 2006) araştırmanın bu bulgusunu desteklememektedir. Bazı araştırmalar da evlilik süresi arttıkça, kadınların evlilik doyumunun düştüğü erkeklerin evlilik doyumunun ise arttığı sonucu ortaya çıkmıştır (Filsinger ve Wilson, 1984; Gaesser ve Whitboure, 1985; Houseknecht ve Macke, 1981;). Ancak Alanyazında bu bulgularla çelişkili araştırma bulguları da (Gottman ve Krokoff, 1989) bulunmaktadır. Gottman ve Krokoff (1989) evliliğin ilk yıllarında eşler arasındaki olumsuz etkileşimin evlilik ilişkisine zarar verdiğini belirtmektedir. Ancak evliliğin ilerleyen yıllarında bu çatışmaların ilişkiden daha fazla doyum almaya yönelik bir zemin hazırladığını belirtmektedir. Ayrıca aile kimliği kazanım düzeyi ile evlilik süresi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulgusu da (Bielby ve Bielby, 1989) bu araştırma bulgusuyla tutarsızlık göstermektedir.

Evlilik uyumuyla ilgili çalışmalarda uyumun on yıldan sonra azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar aile yaşam döngüsü evreleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde evlilik uyumunun seviyesinin; çocuğun evden ayrılması (Paris ve Luckey, 1966), boş yuva (Gurin et al 1960) ve emeklilik (Blood ve Wolfe, 1960) evreleriyle bağlantılı olarak düştüğü görülmektedir (Akt. Demiray, 2006). Evlilik uyumunun aile yaşam döngüsü evrelerinin ilerleyen yıllarında

düşüşe geçmesi orta yaş gelişim görevlerinin yerine getirilmesindeki başarısızlık ve çocuğun aileye getireceği yükü birlikte eşlerin ev içinde sorumluluklarının artması ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca eşlerin orta yaş dönemi, yaşamlarında bir dönüm noktası olarak ve yaşamlarına ait her şeyi gözden geçirdikleri bir dönem olarak nitelendirildiğinde, onların yaşadıkları bocalamanın evlilik uyumunu olumsuz etkilediği düşünülebilir.

Öğretmenlik mesleğine sahip bireylerin boş zamanları diğer mesleklere oranla daha fazladır. Bu nedenle evli öğretmenlerin eşleriyle birlikte zaman geçirme ve yapmak istedikleri faaliyetleri birlikte yapma şansları daha yüksek olmaktadır. Evliliğin ilk yıllarında evli öğretmenlere eşleriyle birlikte zaman geçirmek heyecan verici ve eğlendirici gelebilir. Ancak evliliğin ilerleyen yıllarında ortaklaşa yapılan etkinlikler, alışkanlık haline geldiği için evliliğin ilk yıllarında olduğu kadar heyecan verici olmayabilir. Eşyle birlikte etkinlikler yapmaktan ve zaman geçirmekten sıkılan evli öğretmenler kendisini daha fazla eğlendirici aktiviteler ve arkadaş ortamları arayışı içine girebilir. Bu nedenlerden dolayı zaman içinde evli öğretmenler arasında sorunlar ortaya çıkabilir ve eşlerin evlilik uyumunu olumsuz etkileyen çatışmalar yaşanma olasılığı artabilir.

Evliliğin ilerleyen yıllarında çocuğun olması evli öğretmenlerin sorumluluğunu arttırabilir. Ev ve mesleki sorumlulukların yanında bir de çocuğun bakımı ile ilgili sorumluluğun ortaya çıkması eşlerin birbirlerine ve kendilerine ayıracakları zamanı azalttığı için evlilik süresine bağlı olarak evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin düşmesine sebep olabilir. Sonuç olarak, evlilik süresine bağlı olarak eşlerin birbirlerine duydukları heyecanın zaman içerisinde azalmasının, evin sorumluluklarının artmasının, eşlerin birbirlerine ayırdıkları zamanın gittikçe azalmasının, ilişkinin rutinleşmesinin, çocuk sahibi olmanın veya yoğun çalışma temposunun evli öğretmenlerin evlilik uyumunun düşmesine katkı sağlayabilir.

4.4.4. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin çocuk sayısına göre evlilik uyum puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla, evli öğretmenler “çocuk sahibi olmayanlar”, “bir çocuk sahibi olanlar”, “iki ve daha fazla çocuk sahibi olanlar” şeklinde gruplandırılmıştır. Bu gruplara ilişkin evlilik uyumu puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Çocuk Sayısı	n	X	s
Çocuk sahibi olmayanlar	117	47.35	7.63
Bir çocuk sahibi olanlar	145	44.38	9.45
İki ve daha çok çocuk sahibi olanlar	128	42.74	8.51

Tablo 10’da gruplar arasında önemli bir farklılığın olup olmadığı, Levene testine ilişkin varyansların homojen olması [$F(2,387)= 1.90, p= .15$] nedeniyle tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Düzeyi
Gruplar arası	1327.82	2	663.91	8.90	.001
Grup içi	28848.78	387	74.54		Önemli
Toplam	30176.60	389			p<.001

Tablo 11’da yer alan bulgulara göre çocuk sayısına ilişkin gruplar arasında önemli bir farklılık görülmektedir [$F(2,387)= 8.90, p<.001$]. Böylece çocuk sayısına göre öğretmenlerin evlilik uyumları önemli bir biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocuk sayısının evlilik uyumu üzerindeki etki büyüklüğünün de orta büyüklüğe ($\mu^2=.04$) yaklaştığı bulunmuştur. Gruplar arası bu farkın kaynağını belirlemek üzere Tukey-HSD testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Evli Öğretmenlerin Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Tukey-HSD Testi Sonuçları

Çocuk Sayısı	Çocuk sahibi olmayanlar	Bir çocuk sahibi olanlar	İki ve daha çok çocuk sahibi olanlar
Çocuk sahibi olmayanlar	-	2.97*	4.60*
Bir çocuk sahibi olanlar	-	-	1.63
İki ve daha çok çocuk sahibi olanlar	-	-	-

* p<.001

Tablo 12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan evli öğretmenlerin çocuk sayısına göre çocuk sahibi olmayan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalaması ile ($X= 47.35$), bir çocuk sahibi olanlar ile iki ve daha fazla çocuk sahibi olan evli öğretmenlerin evlilik uyum puanı ortalamaları (bir çocuk sahibi olanlar için $X= 44.38$, iki ve daha çok çocuk sahibi olanlar için $X= 42.74$) arasındaki fark önemli bulunmuştur. Diğer olası ikili karşılaştırmalarda ise önemli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu bulgulardan, çocuk sahibi olmayan evli öğretmenlerin çocuk sahibi olan evli öğretmenlere göre evlilik uyum düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çocuk sayısı ve evlilik uyumu ile ilgili elde edilen bu sonuçları Pearson Korelasyon katsayısı da desteklemektedir ($r = -0.10$, $p= .001$).

Araştırmada çocuk sayısına göre evlilik uyumunun önemli bir biçimde farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Alanyazında çocuk sayısının evlilik uyumuyla ilişkisini inceleyen araştırma bulguları farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalarda çocuk sayısının evlilik uyumunu değiştirmedeğini hatta uyumu arttırdığı (Demiray, 2006; Hoffman ve Levant, 1985; Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002), bazı araştırmalarda ise düşürdüğü (Bradbury ve Karney, 2004; Fidanoğlu, 2007; Juang ve Tucker, 1991; Tuncay, 2006; White ark., 1986) bulunmuştur.

Bu çerçevede çocuk sayısı ve evlilik uyumu ile ilgili alanyazında yer alan araştırma bulguları (Bradbury ve Karney, 2004; Fidanoğlu, 2007; Juang ve Tucker, 1991; Tuncay, 2006; White ark., 1986) bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Ayrıca evlilik doyumu ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular da (Kurdek, 1999; Twenge ve Ark., 2003) bu sonucu desteklemektedir. Bu araştırmacılar ailenin çocuk sahibi olması ile eşlerin özellikle de kadınların evliliklerinde problem yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Öte yandan alanyazında araştırmadan elde edilen sonucu desteklemeyen araştırma bulguları da bulunmaktadır. Evlilik uyumunun çocuk sayısına bağlı olarak değişmediği bulgusu (Demiray, 2006; Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002), hatta çocuğu olanların

uyumlarının biraz daha fazla olduğu sonucu (Hoffman ve Levant, 1985) bu araştırma bulgusu ile tutarsızlık göstermektedir.

Çocuğu olmayan evli öğretmenler eşiyle birlikte daha fazla zaman geçirmekte, eşiine ve kendine daha çok vakit ayırabilmektedir. Sosyal aktivitelere katılma şansı daha fazla olmaktadır. Ancak çocuğu olan evli öğretmenlerin eğer eşleri de çalışıyorsa eşinin dışında kalan zamanını evde çocuğun bakımıyla geçirmek zorunda kaldığı için kendine ve sosyal aktivitelere zaman ayıramamaktadır. Hatta evde geçirdiği süre içinde dinlenebilmek için zaman bulamayabilir. Ayrıca evli bir öğretmenin çocuğun bakımının yanında evin işleriyle ilgili sorumluluklarını da yerine getirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu durum evli öğretmenin zamanla bu sorumluluğun altında ezilmesine ve zorlanmasına sebep olabilir. Bunlardan dolayı evli öğretmenler ilişkilerinde yeterince mutlu olamayabilir, zaman zaman eşleriyle sorunlar yaşayabilir ve zamanla evlilik uyumu düşebilir.

Türk toplumunun aile yapısına ve aile içindeki sorumlulukların paylaşımına bakıldığında, toplumumuzun daha çok geleneksel aile yapısına sahip olduğu görülebilir. Erkek ile kadının ev ile ilgili sorumlulukları toplum tarafından belirlenmiş görülmektedir. Bu çerçevede çocuğun evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerini nasıl etkilediği kadın ve erkek açısından farklı bakış açısıyla yorumlanabilir. Toplumumuzda çocuğun bakımı ve evin işleri daha çok kadınlara yüklenen bir sorumluluk olarak algılanıyor olabilir. Evli bir kadın öğretmenin hem ev işleri, hem çocuk bakımını mesleğinde geçirdiği zamanın dışındaki zamanında üstlenmesinin ona yüklenen büyük bir sorumluluk olduğu düşünülebilir. Eşinden bu konuda yeteri kadar destek alamayan evli kadın öğretmen hem mesleğinin hem de evde çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmekte güçlük yaşadığı için eşiyle çatışma yaşayabilir. Bu nedenle evli kadın öğretmenler evlilik ilişkisinde kendisini uyumsuz olarak algılıyor olabilir. Benzer şekilde evli erkek öğretmenlerde evlenmeden önce çocuk bakımı konusunda hazırlıklı olmadığı ve bu sorumluluk toplum tarafından kendi üzerine yüklenmediği için çocuk bakımı konusunda güçlük yaşayabilir ya da bu sorumluluğu üstlenmeyebilir. Bu nedenle evli erkek öğretmenler eşleriyle çatışma yaşıyor olabilirler.

Çocuk bakımı konusunda eşiyle sorun yaşayan ve bu durumdan hoşnut olmayan evli erkek öğretmenler de kadınlarda olduğu gibi evlilik ilişkisini uyumsuz algılıyor olabilirler. Bu nedenle çocuk sahibi olmayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri çocuk sahibi olanlardan daha yüksek çıkmakta olabilir.

Sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan kadınların çocuk sahibi olduklarında özgürlüklerinin kısıtlanması gibi nedenlerle evlilik uyumlarının azaldığı belirtilmektedir (Jenkins, Rasbash ve O'Connor, 2003). Eğer evli öğretmenlerin eşleri de çalışıyorsa çocuğun olması özgürlük alanlarını daraltacağı için evlilik uyum düzeyleri düşebilir. Çünkü meslek ve ev ile ilgili sorumlulukların yanında çocuğun bakımı içinde ayrı bir emek ve zaman harcanması gerekmektedir. Dolayısıyla kendisinin özgürce hareket etmesi sınırlanmış olacaktır. Ayrıca, birçok çalışan kadının, eşinden yeteri kadar destek alamadığı düşünülürken diğer sosyal rollere ek olarak ebeveyn olmanın getirdiği stres ve çatışmalara yol açabilecek problemlerle baş etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. Bu durum ise kadınların evlilik ilişkilerini uyumsuz olarak algılamalarına sebep olabilir.

Evli öğretmenlerin sahip oldukları mesleğin özelliği gereği sürekli çocuklarla iç içe olmak zorundalar ve onların sorunlarıyla ilgilenme sorumluluğunu üstlenmektedirler. Öğretmenler okul ortamında bulunduğu sürece çocuklar ile yeterince vakit geçirmektedirler. Bu nedenle okul dışında da çocuklarla ilgilenmekte zorlanabilirler. Bu nedenle evli öğretmenler işten sonra eve gittiklerinde kendi çocuklarına yeterince vakit ayırıp onlarla ilgilenmeleri güçleşebilir. Ayrıca çocuk her iki eşin de çalıştığı bir aile için önemli sorumluluklar getirmektedir. Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlıklı gelişimi için ona destek olunması için anne babanın sorumluluklarını yeteri kadar yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi de evli bir öğretmen için zaman zaman sorun olabilir. Bu nedenlerden dolayı evlilik uyumu çocuk sahibi olmanın getirdiği sorunlarla birlikte düşmekte olabilir. Sonuç olarak çağdaş toplumlarda kadının ev ve iş ile ilgili sorumluluklarının artmasının yanında erkeğinde kadının çalışma yaşamına atılması sonucu ev ve çocuk bakımı ile ilgili sorumlulukları artmaktadır. Dolayısıyla evlilik ilişkisinde çocuk her iki eş için de çalışma ve ev ile

ilgili sorumluluklarını arttırmaktadır. Bu nedenle evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin çocuğa bağlı faktörlerden dolayı düştüğü düşünülebilir.

4.4.5. Evli Öğretmenlerin Yaşadıkları Evde Kendileri ile Birlikte Yaşayan Akrabalarının Olup Olmamasına Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığına göre evlilik uyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla elde edilen evlilik uyumu puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t değerine ilişkin bulgular Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Evli Öğretmenlerin Yaşadıkları Evde Kendileri ile Birlikte Yaşayan Akrabalarının Olup Olmadığına Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Kendileri ile birlikte yaşayan akraba	n	X	s	t Değeri	Önemlilik Düzeyi
Evet	48	42.48	9.00	1.89	Önemsiz p= .06
Hayır	342	45.05	8.74		

sd= 388

Tablo 13’de görüldüğü gibi evli öğretmenlerin evlilik uyumu puanları yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığına göre karşılaştırıldığında önemli bir biçimde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonucu etki büyüklüğü değeri de desteklemektedir ($\mu^2 = .009$).

Alanyazında evli öğretmenlerin yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmasına göre evlilik uyumunun önemli bir biçimde farklılaşp farklılaşmadığını araştıran araştırmalara rastlanmamaktadır. Bu araştırmada ise akrabaları ile birlikte aynı evde yaşayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri puan ortalaması ($X= 42.48$) ile akrabaları ile birlikte aynı evde yaşamayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri puan ortalaması ($X= 45.05$) arasında önemli bir farklılaşma bulunmamıştır.

Ailenin ekonomik durumunun eşlerin evlilik uyumu açısından önemli olduğunu belirtmektedir (Işiloğlu, 2006). Eşlerin dışında aynı evde kendileri ile birlikte yaşayan akraba da çalışıyor ise aileye ekonomik açıdan destek olacağı için eşler arasında maddi nedenlerden dolayı uyumsuzluğun ve çatışmanın yaşanması engelleniyor ya da uyumsuzluğun sebebi akraba ile aynı evde yaşamaya bağlanmıyor olabilir. Öte yandan evli bir öğretmenin ekonomik açıdan bir ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelir düzeyine sahip olduğu düşünülürse, evli öğretmenlerin yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olması, evlilik ilişkisini etkilemeyen bir değişken olabilir. Bu nedenle araştırmada evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerini etkileyen başat bir sorun olarak ortaya çıkmamış olabilir.

Türk aile yapısı değerlendirildiğinde akrabalık ilişkilerinin çok yakın olduğu ve geniş aile yapılarının çoğunlukta olduğu görülebilir. Bu durum evli öğretmenlerin aynı evde akraba ile birlikte yaşamayı kabullenmelerini sağlayarak, onları evlilik uyumunu etkilemediği algısına sevk edebilir. Öte yandan evli öğretmenler ile birlikte aynı evde yaşayan akraba nedeniyle eşler arasında yaşanan sorunlar gözardı edilip uyumluymuş gibi davranılıyor olabilir. Bu nedenle evli öğretmenler akrabalarıyla birlikte aynı evde yaşamının toplumsal açıdan uygun olduğunu algılayıp yaşanan uyumsuzluğun akrabadan kaynaklanmadığını ve evlilik ilişkisini etkilemediğini algılıyor olabilirler. Böylece, bu değişken evli öğretmenler tarafından evlilik uyumunu etkileyen bir durum olarak algılanmıyor olabilir.

4.4.6. Evli Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada evli öğretmenlerin eşlerinin çalışma durumuna göre evlilik uyumu puanlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla elde edilen evlilik uyumu puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve t değerine ilişkin bulgular Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14. Evli Öğretmenlerin Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

Eşin Çalışma Durumu	n	X	s	t Değeri	Önemlilik Düzeyi
Evet	270	45.26	8.53	1.83	Önemsiz p= .06
Hayır	116	43.46	9.46		

sd= 384

Tablo 14’de görüldüğü gibi evli öğretmenlerin evlilik uyumu puanları eşlerinin çalışma durumuna göre karşılaştırıldığında önemli bir biçimde farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonucu etki büyüklüğü değeri de desteklemektedir ($\mu^2= .009$).

Alanyazın incelendiğinde ailenin ekonomik düzeyinin, bu araştırmada ulaşılan sonucun tersine eşlerin evlilik uyumunu büyük ölçüde etkilediği (Bielby ve Bielby, 1989; Demiray, 2006; Gürsoy, 2004; Işıloğlu, 2006) görülmektedir. Özellikle Türk toplumundaki ekonomik sıkıntılar, evi geçindiren aile reisi konumundaki erkek için sıkıntı kaynağı olarak düşünülebilir. Çünkü işsizlik ve ekonomik sıkıntının aile içindeki stresi arttırdığı ve bundan dolayı da uyumun bozulduğu düşünülebilir.

Araştırmanın bu bulgusu alanyazında yer alan araştırma bulgularıyla (Demiray, 2006; Gürsoy, 2004; Işıloğlu, 2006) tutarsızlık göstermektedir. Çünkü bu araştırmalarda ailenin sosyo ekonomik düzeyinin ve eşin çalışma durumunun evlilik uyumunu yordadığı ve çalışan kadınların evlilik uyum düzeylerinin çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile kimliği ve çalışma durumu arasındaki ilişkiyi araştıran araştırma bulgusu da (Bielby ve Bielby, 1989) bu araştırmanın bulgusu desteklememektedir. Laawyer ve Risch (2001) evliliğin ilk beş yılında, özellikle de birinci yılında boşanmaların arttığı bulgusunu elde ettiği araştırmasında, boşanmanın sebeplerinden birinin erkeğin işi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca erkeğin ekonomik statüsü, işteki konumu, işi ile aile yaşantısını dengelemedeki sıkıntılar evlilik uyumunu etkilediği belirtilmektedir (Akt. Gürsoy, 2004).

Öte yandan araştırmanın bu bulgusu alanyazında yer alan evlilik uyumu ve doyumunu ile eşin çalışıp çalışmaması arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırma bulguları (Brinkerhoff ve White, 1978; Locksley, 1980; Sears ve Galambos, 1992) ile tutarlılık göstermektedir. Bu araştırmaların sonucunda eşlerin sahip oldukları gelir düzeyinin, eşin çalışıp çalışmamasının evlilik ilişkisini çok az etkilediği ve evlilik ilişkisinden algılanan doyumunu ve uyumu etkilemediği ifade edilmektedir. Sears ve Galambos (1992) eşi çalışan erkeklerin evlilik uyumu algısını eşlerinin çalışıp çalışmamasının etkilemediğini ve kadınların evlilik uyumu algılarında ise işin dışında eşleriyle olan etkileşimlerinin önemli rol oynadığını belirtmektedir. Ayrıca Horchschilld (1989) çalışan kadınların eşlerinden yeterli düzeyde destek alamadıkları için diğer sosyal rollere ek olarak ebeveyn olmanın strese ve çatışmaya yol açabileceğini belirtmektedir (Akt. Demiray, 2006).

Scanzoni (1990) evlilik ilişkisinde erkeğin sahip olduğu mesleğinin ve ekonomik gücünün evlilik rollerini ve evlilik doyumunu etkilediğini ifade etmektedir. Geleneksel ailelerde erkeğin daha çok evin dışındaki işlerle ilgili sorumlulukları, kadınların ise evin işleri ve çocuk bakımı ile ilgili sorumlulukları üstlenmektedir. Bu ailelerde eşler arasındaki sorumlulukların paylaşımı evlilik ilişkisinin doğal gelişim sürecinde gerçekleştiği için sorunların ve çatışmaların fazla yaşanmadığını belirtmektedir (Akt. Brinkerhoff ve

White, 1978). Bu çerçevede bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan evli öğretmenlerden eşi çalışmayan evli öğretmenler, evlilik ile ilgili sorumlulukların paylaşımı konusunda çatışmaları daha az yaşama ihtimali olduğu için eşlerinin çalışıp çalışmamasını evlilik uyumunu etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmıyor olabilir. Çünkü eşi çalışmayan evli öğretmenlerin ev ile ilgili sorumlulukların çoğunluğunun çalışmayan eş tarafından üstlenileceği için kendiliğinden gelişen bir sorumluluk paylaşımı gerçekleşmiş olabilir. Bu nedenle evli öğretmenlerin evlilik uyumu algıları eşlerinin çalışıp çalışmamasına göre farklılaşmamış olabilir.

Öğretmenlik mesleğinin çalışma süresi kısa olduğu için evli öğretmenler eşlerine yeteri kadar zaman ayırma ve ev ile ilgili sorumlulukları yerine getirme konusunda güçlük yaşamayabilirler. Çünkü eşlerden her ikisinde evlilik ilişkisini yürütme konusundaki sorumlulukları dengeli bir şekilde paylaşılabilir. Bu sorumlulukların çoğu eşlerden biri tarafından üstlenilmediği için evli öğretmenlerin eşleriyle bu konuda evlilik uyumu algılarını etkileyecek çatışmaların yaşanması engellenmekte olabilir. Bu nedenlerden dolayı evli öğretmenlerin eşlerinin çalışıp çalışmaması onların evlilik uyumu algılarını etkilemeyen bir faktör olabilir. Sonuç olarak bu çalışmada evlilik ilişkisinde uyumsuzluğun başat bir sorun olarak ortaya çıkıp çözülmesinde eşin çalışma durumu açısından önemli bir farklılık görülmemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan evli öğretmenlerin evlilik uyumunu eşin çalışma durumu ile ilişkili olmadığı belirtilebilir.

Beşinci Bölüm

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin bağlanma stili, denetim odağı ve bazı nitelikleri (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) açısından önemli bir biçimde farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmada evli öğretmenlerin bağlanma stiline (güvenli, korkulu, saplantılı, kayıtsız) göre evlilik uyumu düzeylerinin önemli bir biçimde farklılaştığı görülmektedir. Saplantılı bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin ($X= 48.74$) diğer bağlanma stillerine (güvenli $X=43.66$, korkulu $X= 44.26$, kayıtsız $X= 40.46$) sahip olanlara göre evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer bağlanma stilleri arasında karşılaştırma yapıldığında ise korkulu bağlanma stiline sahip olanların uyum düzeylerinin ($X= 44.26$) güvenli ($X= 43.66$) ve kayıtsız ($X= 40.46$) bağlanma stiline sahip olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri açısından önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. En yüksek evlilik uyum düzeyine saplantılı bağlanma stiline sahip olan evli öğretmenlerin sahip olduğu bulunmuştur. En düşük evlilik uyum düzeyi ise kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların olduğu bulunmuştur. Bu çerçevede bağlanma stiline bireylerin evlilik uyumunda önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılabilir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç değerlendirildiğinde evli öğretmenlerin sahip oldukları bağlanma stiline evlilik uyumu üzerindeki olumsuz etkisi konusunda farkındalıklarının gelişmesine ihtiyaçlarının olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle evlilik

ilişkisinde bağlanma stilinden dolayı yaşanan çatışmaların önlenmesi için yaşamın ilk yıllarından itibaren geliştirilen bağlanma stiline bağlı olumsuz kişisel tutum ve davranışların farkına varılarak gerekli önlemlerin alınmasının önemli olduğu görülmektedir. Evlilik ilişkisinde sorun ya da uyumsuzluk yaşayan bireylerin sahip olduğu bağlanma stiline ve bu stilden kaynaklanan evlilik uyumunu olumsuz etkileyen tutum ve davranışlarla ilgili farkındalıkları geliştirilerek evlilik ilişkilerinde yaşadıkları uyumsuzluk düzeltilebilir. Bu nedenle evli öğretmenlerin bağlanma stiline evlilik ilişkisinde önemli bir faktör olduğunun farkına varmaları ve bu konuda evlilik ve aile danışmanlığı alanındaki uzmanlardan yardım alarak kendilerini geliştirmeleri hem evlilik ilişkisinde yaşadıkları uyumsuzluğa sebep olan çatışmaları çözebilmeleri hem de evlilik ilişkisinde yaşadıkları sorunların mesleki görevlerini yerine getirebilmelerine engel olmaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin eş seçimi sürecinde bağlanma stiline evlilik ilişkisini nasıl etkilediği konusunda bilinçlenmeleri ve sahip oldukları bağlanma stilinden kaynaklanan evlilik ilişkisinde uyumsuzluğa sebep olan olumsuz tutum ve davranışlarını evlilik öncesinde değiştirmeye çalışmaları onların gelecekte kuracakları evlilik ilişkisinde yaşayabilecekleri uyumsuzlukları önleyebilir.

Denetim odağı açısından bireylerin evlilik uyumu puan ortalamaları (içten denetim $X=44.06$, dıştan denetim $X=42.64$) incelendiğinde içten denetimli öğretmenlerin evlilik uyum puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak araştırmada denetim odağı (içten denetim odağı ve dıştan denetim odağı) değişkenine göre evlilik uyum düzeyinin önemli bir biçimde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli öğretmenlerin sahip olduğu kişisel ve çevresel özelliklerinden, geçirmiş oldukları eğitim sürecinden ve sahip oldukları mesleğin kendilerine kazandırdığı özelliklerinden dolayı denetim odağı açısından evlilik uyum düzeylerinin önemli bir biçimde farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç evlilik uyumu ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi inceleyen gelecekte yapılacak yeni araştırmalarla değerlendirilmesinin gerektiği düşünülebilir.

Çalışmada öğretmenlerin bazı niteliklerine ilişkin değişkenlere (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu) göre de evlilik uyum düzeyleri incelenmiştir. Bu değişkenlerden cinsiyet, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı, eşin çalışma durumu, değişkenlerine göre evlilik uyum düzeylerinin önemli bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırmada kadın ve erkekler, evlilik uyum düzeyi açısından karşılaştırıldığında, çalışma grubundaki evli öğretmenlerin cinsiyet açısından evlilik uyum düzeyi puan ortalamaları (kadın $X=44.61$, erkek $X=44.99$) arasında önemli bir fark bulunamamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre cinsiyet değişkeninin evlilik uyumunu farklılaştırmadığı söylenebilir.

Çalışmada, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabaları olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalamaları ($X=42.48$) ile olmayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalamaları ($X=45.05$) karşılaştırılmıştır. Evlilik uyum düzeylerinin yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmamasına göre önemli bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu çerçevede evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ile ilişkili olmadığı belirtilebilir. Ayrıca araştırmada eşin çalışma durumu değişkenine göre de evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri karşılaştırılmıştır. Eşi çalışan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalaması ($X=45.26$) ile eşi çalışmayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalaması ($X=43.46$) arasında önemli bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin belirlenmesinde eşlerinin çalışıp çalışmamasının belirleyici bir etken olmadığı belirtilebilir.

Evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin belirlenmesinde denetim odağı, cinsiyet, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı, eşin çalışma durumu değişkenlerinden çok başka değişkenlerin varlığı belirleyici olabilir. Evli öğretmenlerin evlilik ilişkisini etkileyebilecek diğer değişkenler (problem çözme yöntemleri, iletişim becerileri, empati kurma becerileri, kişisel düşünme modelleri,

çinsiyetçilik vb.) araştırılarak değerlendirilmelerinin yapılması ve evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerini belirleyen faktörlerin belirlenmesi evlilik uyum düzeyinin denetim odağına, cinsiyete, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığına, eşin çalışma durumuna göre farklılaşmamasının sebepleri daha iyi anlaşılabilir. Böylece evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerini arttıran özellikleri belirlenip diğer bireylerinde bu özellikleri okul çağında eğitim sürecinde ya da evlilik ve aile danışmanlığı alanında yapılan çalışmalar ile geliştirilerek evlilik ilişkilerinde çatışma ve uyumsuzluk yaşamaları önlenerek evlilik uyum düzeylerinin arttırılabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede evli öğretmenlerin evlilik uyumu ile denetim odağı cinsiyet, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmadığı ve eşin çalışma durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen gelecekte yapılacak yeni araştırmalarla değerlendirilmesinin gerektiği düşünülebilir.

Öte yandan araştırmada evlenme biçimi, evlilik süresi ve çocuk sayısı değişkenlerine göre evlilik uyum düzeyinin önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Evlenme biçimi değişkenine göre evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalamalarının (anlaşarak $X= 45.20$, görücü usulü $X= 42.23$) önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç değerlendirildiğinde evli öğretmenlerin ya da evlilik hazırlığı yapan bireylerin evlenme biçiminin evlilik uyumu üzerindeki olumsuz etkisi konusunda farkındalıklarının gelişmesine ihtiyaçlarının olduğu düşünülmektedir. Anlaşarak evlenen evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin, görücü usulü ile evlenen evli öğretmenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu çerçevede bireylerin uyumlu bir evlilik ilişkisine sahip olabilmeleri için evlilik ilişkisi kurulmadan önce evleneceği kişiyi iyi bir şekilde tanımalarının, birbirlerinin ihtiyaçlarını, beklentilerini, inanç ve değer yargılarını, sahip oldukları kültürel ve kişisel özelliklerini ve uyumlu bir evlilik ilişkisi yürütüp yürütememe konusunda kendilerini ve karşısındaki kişiyi değerlendirmelerinin önemli olduğu konusunda bilinçlenmelerinin önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca bu konuda ailelerin ve öğretmenlerin öğrencilere olumlu bir model olma hususunda bilinçlenmesi ve bireyleri öğrencilik hayatlarında eğitim-öğretim süreci içinde bilgilendirmelerinin önemli olduğu düşünülebilir.

Evlilik süresi değişkeni açısından da evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalamalarının (0-2 yıl arası $X= 46.97$, 2+ ile 5 yıl arası $X= 46.19$, 5+ ile 10 yıl arası $X= 44.20$, 10+ ile 15 yıl arası $X= 42.51$ ve 15+ ve yukarısı $X= 41.57$) önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Evli öğretmenlerin evlilik süresi arttıkça evlilik uyum düzeyinin düştüğü görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç değerlendirildiğinde evli öğretmenlerin evlilik süresinin evlilik uyumu üzerindeki olumsuz etkisi konusunda farkındalıklarının gelişmesine ihtiyaçlarının olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede okullarda görev yapan rehber öğretmenler ya da aile ve evlilik danışmanlığı alanında uzman bireyler tarafından evli olan öğretmenlerin ve diğer bireylerin evlilik ilişkisi sürecinde karşılaşılabilecekleri sorunlar, çatışmanın çıkma ihtimali olan durumlar, uyumsuzluğa sebep olabilecek konular hakkında seminer ya da diğer çalışmalarla evlilik süresinin bireylere getireceği sıkıntılı durumlar hakkında bilinçlendirilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmalar ile bireylerin evlilik uyumlarının evlilik süresi arttıkça düşmesi engellenebilir. Çünkü evlilik sürecinde eşler arasında uyumsuzluğa neden olan faktörler evli bireyler tarafından farkına varılıp önceden önlemlerinin alınması sağlanmış olur.

Çocuk sayısı değişkenine göre evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi puan ortalamalarının (çocuk sahibi olmayanlar $X= 47.35$, bir çocuk sahibi olanlar $X= 44.38$, iki ve daha çok çocuk sahibi olanlar $X= 42.74$) önemli bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Çocuk sahibi olmayan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin, çocuğu olan evli öğretmenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bir çocuğu olan evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin iki ve daha fazla çocuğu olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç değerlendirildiğinde evli öğretmenlerin çocuk sayısının evlilik uyumu üzerindeki olumsuz etkisi konusunda farkındalıklarının gelişmesine ihtiyaçlarının olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede okullarda görev yapan rehber öğretmenler ya da aile ve evlilik danışmanlığı alanında uzman bireyler tarafından çocuk sahibi olan ya da çocuk sahibi olmayı planlayan evli öğretmenler ve diğer bireyler çocuk sahibi olduklarında evlilik ilişkisi sürecinde çocuğun olmasından dolayı kaynaklanabilecek sorunlar ve çocuğun bakımı ile ilgili sorumlulukların paylaşımında yaşanabilecek çatışmalar

konusunda bilinçlendirilerek çocuğa bağlı faktörlerden dolayı evlilik uyum düzeyinin düşmesinin önlenebileceği düşünülmektedir.

Evlilik ve aile danışmanlığı alanındaki uzman bireyler tarafından evli öğretmenlere ve diğer evli bireylere yönelik yapılabilecek seminer ya da diğer çalışmalarla çocuk sahibi olmanın eşlere getireceği sıkıntılı durumlar hakkında farkındalıklarının geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmalar ile evli öğretmenlerin bilinçli bir şekilde çocuk sahibi olmaları ve çocuğun bakımı konusundaki sorumlulukların paylaşımı konusunda bilinçlenmeleri sağlanarak evlilik uyumunun düşmesinin önlenebileceği düşünülmektedir. Çünkü evlilik sürecinde eşler arasında uyumsuzluğa neden çocuk sahibi olmadan kaynaklanan faktörler evli bireyler tarafından farkına varılıp önceden önlemlerinin alınması sağlanabilir.

Sonuç olarak araştırmada evli öğretmenlerin denetim odağı (içten denetim odağı, dıştan denetim odağı), cinsiyet, yaşadıkları evde kendileri ile birlikte yaşayan akrabalarının olup olmaması ve eşin çalışma durumu değişkenlerine göre evlilik uyum düzeylerinin önemli bir biçimde farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Ancak bağlanma stili, evlenme biçimi, evlilik süresi ve çocuk sayısı değişkenlerine göre ise evlilik uyumunun önemli bir biçimde farklılaştığı görülmektedir. Bağlanma stiline göre saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin evlilik uyum düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca korkulu bağlanma stiline sahip evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeyleri de güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip öğretmenlerden daha yüksek bulunmuştur. Evlenme biçimine göre anlaşarak evlenen bireylerin, görücü usulü ile evlenen bireylere göre evlilik uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Evlilik süresine göre de evlilik uyum düzeyi değerlendirildiğinde, evlilik süresi arttıkça uyum düzeyinin düşme yönünde olduğu görülmektedir. Başka bir değişle ilk yıllarda bireylerin yüksek olan evlilik uyum düzeylerinin zamanla düştüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmada çocuk sayısına göre ise çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin evlilik uyum düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumunun düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Alanyazın incelendiğinde yurt içinde evlilik uyumu ile ilgili araştırmaların son yıllarda yapılmaya başlandığı ve bağlanma stili, empati, mizah, duygu kontrolü, problem çözüme yöntemleri, kaygı, cinsel doyum, mükemmelliyetçilik, cinsiyet rolleri, çatışma yönetimi biçimleri, mizaç ve karakter özellikleri, depresyon ve demografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, eşin çalışma durumu, çocuk sayısı, evlilik süresi, evlenme biçimi) değişkenlerinin ele alınıp incelendiği görölmektedir. Bu nedenle toplumun temel yapısı olan aile kurumunu oluşturan evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri ile bağlanma stilleri, denetim odağı ve bazı nitelikleri (cinsiyet, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, evde yaşayan akraba olup olmadığı ve eşin çalışma durumu) arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmanın, ileride yapılacak çalışmalarda evlilik ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına ve evlilik uyumunu etkileyebilecek değişkenlerin daha iyi belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünölmektedir.

Araştırma bulguları çerçevesinde, ileri araştırmalara ve önleme programlarına yönelik olarak şu önerilerde bulunulabilir:

Araştırmada, evli öğretmenlerin bağlanma stilleri, denetim odağı ve bazı nitelikleri açasından evlilik uyumları kesitsel olarak incelenmiştir. Ancak bu ilişkilerin zaman içerisinde değişiminin daha iyi anlaşılması için evli öğretmenler üzerinde yapılacak boylamsal çalışmalar oldukça önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu araştırmanın çalışma grubu sadece büyük şehirde yaşayan evli öğretmenlerden oluştuğu için bulguların genellenebilirliği açasından sınırlama getirmektedir. Bu nedenle farklı şehirlerde yaşayan, farklı mesleklere sahip olan ve farklı niteliklere sahip evli öğretmenler ya da diğer bireyler üzerinde bu çalışmaların yapılması, elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttıracaktır. Ayrıca betimsel bir çalışma olan bu

araştırma, evli öğretmenlerden oluşan daha geniş bir örneklem grubu seçilerek ve değişkenler birlikte incelenerek tekrar edilebilir.

Evlilik uyumu, bireylerin sahip olduğu değişik sosyo-ekonomik düzeylere göre farklılaşabilir. Bu nedenle farklı sosyo-ekonomik koşullara sahip eşler arasında evlilik uyumunu etkileyen faktörler araştırılabilir. Yine evlilik sürecinin başı olan eş seçimi ve eş seçiminde dikkat edilmesi gereken konularla ilgili olarak yapılacak yeni çalışmaların, evlilik ve aile danışmanlığına katkısı olacaktır.

Bu çalışmada evli öğretmenlerin branş ayırımı yapılmaksızın evlilik uyum düzeyleri incelenmiştir. Bireylerin sahip oldukları mesleklerin özellikleri onların kişilik özelliklerini etkileyebilir. Öğretmenlik mesleği alanında birden fazla branş (türkçe öğretmenliği, matematik öğretmenliği vb.) vardır. Her branşın öğretmeni eğitim-öğretim sürecinde diğer branşlardan farklı bilgi ve beceriler kazanmaktadırlar. Örneğin bir sınıf öğretmenin, tarih öğretmenin ve rehber öğretmenin diğer insanlarla ya da eşleriyle kurmuş oldukları ilişki tarzları farklı olabilir. Bu nedenle branş ayırımı dikkate alınarak evli öğretmenlerin evlilik uyum düzeylerinin araştırıldığı ve branşlar arası karşılaştırmaların yapılabileceği araştırmalar planlanıp uygulanabilir.

Bireylerin mesleki doyum düzeyleri evlilik ilişkilerini etkileyebilir. Evli öğretmenlerin ya da diğer bireylerin mesleki doyum düzeyleri ile evlilik uyum düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmaların yapılması önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca farklı okul türlerinde (Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Meslek Liseleri, Düz Liseler vb.) çalışan evli öğretmenlerin çalıştıkları okul türünün evlilik uyumu üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

Öğretmenlerin evlilik ilişkilerini olumlu yönde geliştirilebilmelerine, evlilik ilişkisi içinde yaşadıkları problemleri etkili bir şekilde çözebilmelerine yardımcı olabilmek için iletişim becerileri, problem çözme yöntemleri, empati kurma becerisi gibi konularda evlilik ilişkisini geliştirme programları geliştirilip evli öğretmenlere ya da diğer

bireylere uygulanarak evlilik uyum düzeyinin deneysel çalışmalar ile araştırılması alana büyük katkılar sağlayabilir. Ayrıca bu çalışmada evlilik uyumunu ölçen verileri toplamak için “Evlilik Uyum leği” kullanılmıştır. Ölçek, eşlerin ilişkilerini genel olarak değerlendirmelerini içeren maddeleri içerdiğinden dolayı, sınırlı düzeyde veri toplanmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle Evlilik ilişkisini inceleyen çok boyutlu ölçeklerin kullanılmasının, bireylerin evlilik yaşantılarını ve evlilik uyumlarını etkileyen değişkenlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

EKLER

EK	<u>Sayfa</u>
1. EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ.....	104
2. YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ.....	106
3. DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ.....	107
4. KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ.....	108

EK 1.
EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ
(Seçilmiş Örnek Maddeler)

1. **Bu maddede** yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

*	*	*	*	*	*	*
<hr/>						
Çok						Çok
mutsuz			Mutlu			mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma ya da anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman anlaşırız	Ara sıra anlaşamadı- ğımız olur	Sıklıkla anlaşama- yız	Hemen her zaman anlaşa- mayız	Her zaman anlaşa- mayız
--------------------------------	---------------------------------	---------------------------------------	------------------------------	--	--

2. Aile

bütçesini	()	()	()	()	()	()
idare etme						

4. Duygu-

ların	()	()	()	()	()	()
ifadesi						

5. Arkadaş-
lar

()	()	()	()	()	()	()
----	----	----	----	----	----	----

9.Eşin akra-
Balarıyla () () () () () ()
anlaşma

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın altını çiziniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

erkeğin susması ile
kadının susması ile
karşılıklı anlaşmaya varılarak
sonuçlanır.

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

dışarıda bir şeyler yapmayı
evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

dışarıda bir şeyler yapmayı
evde oturmayı

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

hemen hemen hiçbir zaman
nadiren
çoğu konularda
her konuda

EK 2.

YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ

(Seçilmiş Örnek Maddeler)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyula ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7		
Hiç	Kararsızım/	Tamamen
katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
5. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedığım kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7

EK 3.
DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ
(Seçilmiş Örnek Maddeler)

Açıklama: Bu anket, insanların yaşama ilişkin bazı düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Sizden, bu maddelerde yansıtılan düşüncelere ne ölçüde katıldığınızı ifade etmeniz istenmektedir. Bunun için, her maddeyi dikkatle okuyunuz ve o maddede ifade edilen düşüncenin sizin düşüncelerinize uygunluk derecesini belirtiniz. Bunun için de, her ifadenin karşısındaki seçeneklerden sizin görüşünüzü yansıtan kutucuğa bir (X) işareti koymanız yeterlidir. “Doğru” ya da “yanlış” cevap diye bir şey söz konusu değildir. Tüm maddeleri eksiksiz olarak ve i ç t e n l i k l e cevaplayacağınızı umuyor ve araştırmaya yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ediyoruz.

Hiç uygun değil: 1

Oldukça uygun : 4

Pek uygun değil: 2

Tamamen uygun : 5

Uygun : 3

	1	2	3	4	5
1. İnsanın yaşamındaki mutsuzlukların çoğu, biraz da şanssızlığına bağlıdır.					
3. Bir şeyin olacağı varsa eninde sonunda mutlaka olur.					
5. İnsanlar savaşları önlemek için ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler, savaşlar daima olacaktır.					
9. Bir çok insan, raslantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.					
13. Bir sonucu elde etmede insanın neleri bildiği değil, kimleri tanıdığı önemlidir.					
17. Hastalıklar çoğunlukla insanların dikkatsizliklerinden kaynaklanır.					
19. İnsan, yaşamında olabilecek şeyleri kendi kontrolü altında tutabilir.					
21. İnsanın ne yapacağı konusunda kararlı olması, kadere güvenmesinden daima iyidir.					
25. İnsan ne yaparsa yapsın, olabilecek kötü şeylerin önüne geçemez.					
29. Halk, yeterli çabayı gösterse siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabilir.					
33. İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.					
37. Kazalar, doğrudan doğruya hataların sonucudur.					
41. İnsan kendine iyi baktığı sürece hastalıklardan kaçınabilir.					
43. Kararlılık bir insanın istediği sonuçları almasında en önemli etkidir.					

EK 4.
KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

Açıklama: Bu araştırma, yüksek lisans programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, evli bireyler hakkında bilgi toplamaktır. Bu kitapçıkta 2 tane anket vardır. Anketlerdeki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Sizin dürüst ve içten cevaplar vermeniz, geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmek açısından önemlidir.

Çalışmada kimlik belirleyici, bilgiler istenmemektedir. Sorulara vereceğiniz yanıtlar yalnızca bir betimsel çalışma tez kapsamında değerlendirilecektir.

Bu ankete katıldığınız için teşekkür ederim.

Eyüp ÇELİK
Anadolu Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Yüksek Lisans Programı

1) Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2) Yaşınız

3) Kaç yıldır evlisiniz?.....

4) Çocuğunuz var mı ?

() Evet ise sayısı.....

() Hayır

5) Evde sizinle beraber yaşayan başka bir akrabanız (anne, dede, kardeş, vs.) var mı?

() Evet

() Hayır

6. Nasıl evlendiniz?

a) Anlaşarak () b) Görücü usulü ()

c) Diğer(Belirtiniz).....

KAYNAKÇA

- Abramson, L.Y., Seligman, M.E.P. ve Teasdale, J.D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation [Elektronik Version]. *Journal Of Abnormal Psychology*, 87(1), 49-74.
- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New Jersey, U.S.A: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Ainsworth, M.D.S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development [Elektronik Version]. *American Psychologist*, 46(4), 333-341.
- Bal, H. (2007). *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baucom, D.H., Epstein, N.B., Lataillade, J.J., Kirby, J.S. (2002). Cognitive-behavioral couple therapy. In A.S. Gurman ve N.S. Jacobson (Eds.), *Clinic handbook of couple therapy* (3th ed., pp.31-72). New York: Guilford, <http://books.google.com.tr> adresinden 27 Mart 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Berkem, G. (1993). Aile Yapısına ve Dinamiğine İlişkin Bir Model Önerisi. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi* bilimsel çalışmaları. Ankara.
- Berry, D.S. ve Hansen, J.S. (2000). Personality, nonverbal behavior, and interaction quality in female dyads [Elektronik Version]. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 278- 292.
- Bielby, W.T. ve Bielby, D.D. (1989). Family ties: balancing commitments to work and family in dual earner households [Elektronik Version]. *American Sociological Review*, 54(5), 776-789.
- Bloom, K.C. (1995). The development of attachment behaviours in pregnant adolescent [Elektronik Version]. *Nurse Research*, 44(5), 284-289.

- Bookwala, J. ve Zdaniuk, B. (1998). Adult attachment styles and aggressive behavior within dating relationships [Elektronik Version]. *Journal of Social And Personal Relationships*, 15(2), 175-190.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 3. Loss*. London: Pimlico.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol. 3. Loss*. New York: Basic Books.
- Bradbury, T.N. ve Karney, B.R. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 66, 862-879.
- Brinkerhoff, D.B. ve White, L.K. (1978). Marital satisfaction in an economically marginal population [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 40(2), 259-267.
- Bubbenzer, D.L. ve West, J.D. (1993). *Counselling couples*. London: Sage.
- Bugaighis, M.A., Schumm, W.R., Bollman, S.R. ve Jurich, A.P. (1983). Locus of control and marital satisfaction [Elektronik Version]. *Journal of Psychology*, 114(2), 275-279.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. (çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınevi.
- Burke, J.P. (1983). Rapprochement of Rotter's social learning theory with self esteem constructs [Elektronik Version]. *Social Behavior and Personality*, 11(1), 81-91.
- Büyükaşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Calhoun, F.J. (1990). *Psychology of adjustment and human relationships* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill Publishing Company.

- Christensen, A., Jacobson, N.S. ve Babcock, J.C. (1995). Integrative behavioral couple therapy. In N.S. Jacobson ve A.S. Gurman (Eds.), *Clinical handbook of couple therapy*. New York: London The Guilford Pres.
- Colin, V.L. (1996). *Human attachment*. New York: McGraw-Hill Companies. Inc. <http://books.google.com.tr> adresinden 30 Mart 2009 tarihinde edinilmiştir.
- Collins, N.L. ve Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 58(4), 644-663.
- Collins, N.L. (1996). Working models of attachment: implications for explanation, emotion and behavior [Elektronik Version]. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 71(4), 810-832.
- Cooper, M.L., Shaver, P.R. ve Collins, N.L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
- Cote, S. ve Moskowitz, D.S. (1998). On the dynamic covariation between interpersonal behavior and affect: prediction from neuroticism, extraversion, and agreeableness [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 1032-1046.
- Cozzarelli, C., Sümer, N. ve Major, B. (1998). Mental models of attachment and coping with abortion [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 74(2), 453-467.
- Crow, L.D. (1967). *Psychology of human adjustment* (2nd ed.). Second Printing. New York: Alfred. A. Knopf.
- Crowther, J.H. (1985). The relationship between depression and marital adjustment: A descriptive study [Elektronik Version]. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 173, 227-231.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çaplı, O. (1992). *Evlenmeye hazır mısınız?* (1. bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Çelik, C.K. (2006). *Eğitim yöneticilerinin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. *Psikoloji Dergisi*, 7(27), 1-9.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Davis, M.H., Morris, M.M. ve Kraus, L.A. (1998). Relationship-specific and global perceptions of social support: associations with well-being and attachment [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 468-481.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Dereboy, F.İ. (1993). *Kimlik bocalaması: Anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Doherty, W.J. ve Ryder, R.D. (1979). Locus of control, interpersonal trust, and assertive behavior among newlyweds [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(12), 2212-2220.
- Dokur, M. ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve çift terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Elicker, J., England, M. ve Sroufe, L.A. (1992). Predicting peer competence and peer relationships in childhood from early parent-child relationships. In R. Parke ve G. Ladd (Eds.), *Family- peer relations: Modes of linkage*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Ertuğrul, H. (2001). *Ailede ve okulda çocuk eğitimi* (6. bs.). İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Feeney, B.C. ve Collins, L.N. (2001). Predictors of caregiving in adult intimate relationships an attachment theoretical perspective [Elektronik Version]. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 80(6), 972-994.
- Feeney, J.A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study [Elektronik Version]. *Personal Relationships*, 9(1), 39-55.
- Feeney, J. ve Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adults romantic relationships [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 58(2), 281-291.
- Feldman, R.S. (1989). *Adjustment applying psychology in a complex world*. USA: McGraw-Hill Book Company.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Filsinger, E.E. ve Wilson, M.R. (1984), Religiosity, socioeconomic rewards and family development: Predictors of marital adjustment [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), 663-670.
- Forte, A. (2004). Antecedents of managers moral reasoning [Elektronik Version]. *Journal of Business Ethics Dordrecht*, 51, issue 4.
- Frankel, K.A. ve Bates, J.E. (1990). Mother-toddler problem solving: Antecedent, home behavior and temperament [Elektronik Version]. *Child Development*, 61, 810-819.
- Fuller, S.G., Moore, L.R. ve Lester, J.W. (1993). Influence of family functioning on materialfetal attachment [Elektronik Version]. *Journal of Perinatology*, 13(6), 453-460.
- Gaesser, L. D. ve Whitboure, K.S. (1985), Work identity and marital adjustment in blue colour men [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and the Family*, 47(3), 747-751.

- Galejs, I. ve Pease, D. (1986). Parenting beliefs and locus of control orientation [Elektronik Version]. *The Journal of Psychology*, 120(5), 501-510.
- Giderer, H.E. (1990). *Fen lisesi ile ömer seyfettin lisesi öğrencilerinin denetim odağına göre bazı değişkenler yönünden karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Goodstein, L.D. ve Lanyon, R.I. (1975). *Adjustment, behavior, and personality*. Canada: Addison-Wesley Publishing Company.
- Gottman, J.M. (1998). Psychology and the study of marital processes [Elektronik Version]. *Annual Review of Psychology*, 49, 169-197.
- Gottman, J.M., ve Krokoff, L.J. (1989). Marital Interaction and satisfaction: A longitudinal view [Elektronik Version]. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(1), 47-52.
- Gökmen, A. (2001). *Evlü eşlerin birbirine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algularının evlilik doyumu üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Guthrie, R.V. (1968). *Psychology in the world today an interdisciplinary approach*. USA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de ailenin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Günay, O. (2000). *Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gündoğdu, F.B. (1995). *Otistik ve normal çocuğı olan anne-babaların evlilik uyumlarını algılamaları ve bazı değişkenler bakımından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gürsoy, F.Ç. (2004). *Kaygı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Hamarta, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1987). Conceptualizing romantic love as an attachment process [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. Psikolojinin alt alanları bağlanma: yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. (çev. A. Dönmez). (2000). *Türk Psikoloji Bülteni*, 6(16-17), 29-50.
- Hazan, C., Shaver, P.R. ve Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. In R.J. Sternberg ve M.L. Barnes (Eds.), *The psychology of love*. New Haven: Yale University Press.
- Hocaoğulları, S.S. (2007). *Evlilikte ideal duruşlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hoffman, S.R. ve Levant, R.F. (1985). A comparison of childfree and child-anticipated marriage couples [Elektronik Version]. *Family Relations*, 34(2), 197-203.
- Houseknecht, S.K. Ve Macke, A.S. (1981). Combining marriage and career: The marital adjustment of professional women [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 651-661.
- Işiloğlu, B. (2006). *Anksiyete ve depresyon tanısı ile izlenen evli kadınlarda aile içi şiddetin sosyo-demografik faktörler, çift uyumu ve hastalıkla ilişkisi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı Ve Sinir Hastalıkları Eğitim Ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- Jekins, J.M., Rasbash, J. ve O'Connor, T.G. (2003). The role of the shared family context in differential parenting [Elektronik Version]. *Developmental Psychology*, 39(1), 99-113.
- Jensen-Campbell, L.A. ve Graziano, W.G. (2001). Agreeableness as a moderator of interpersonal conflict [Elektronik Version]. *Journal of Personality*, 69(2), 323-362.

- Juang, Shwu-Huey, Tucker, C.M. (1991). Factors in marital adjustment and their interrelationships: A comparison of taiwanese couples in america and caucasian american couples [Elektronik Version]. *Journal of Multicultural Counseling & Development*, 19(1), 22-31.
- Kabakçı, E., Tuğrul, C. ve Öztan, N. (1993). Birtchnell eş değerlendirme ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8(29), 31-37.
- Karadeniz, E. (2005). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencileri ve velilerinin kaygı düzeyleri, başetme yolları ve denetim odağı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karney, B.R. ve Bradbury, T.N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research [Elektronik Version]. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.
- Karney, B.R. ve Bradbury, T.N. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 1075-1092.
- Kastro, R. (1998). *Evlilik içi uyum ve depresyon*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kaval, K. (2001). *12 yaş çocuklarında denetim odağını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kobak, R.R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 502-512.

- Kobak, R.R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation and representations of self and others [Elektronik Version]. *Child Development*, 59, 135-146.
- Korkut, F. (1991). *Yetiştirme yurdundaki öğrencilerle, gestalt yaklaşımına dayalı olarak yapılan bireysel danışmanın sürekli kaygı ve denetim odağı üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kudiaki, Ç. (2002). *Cinsel doyum ile evlilik uyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kurdek, L.A. (1999). The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality for husbands and wives over the first 10 years of marriage [Elektronik Version]. *Developmental Psychology*, 35(5), 1283-1296.
- Kurt, C.E. (1988). *Çocuklarda denetim odağı ölçeği uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kuyumcu, B. (2005). *Evli çiftlerin evlilik doyumu ile gestalt temas biçimleri, bağlanma stilleri ve başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kuzgun, Y. (2003). *İlköğretimde rehberlik* (4. bs.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Lefcourt, H.M. (1976). *Locus of control current trends in theory and research*. New York: Hlldale New Jersey Lawrence Erlboun. Associates Inc. Publishers.
- Li, J.T. ve Caldwell, R.A. (1987). Magnitude and directional effects of marital sex-role incongruence on marital adjustment [Elektronik Version]. *Journal of Family Issues*, 8(1), 97-110.
- Locksley, A. (1980). On the effects of wives' employment on marital adjustment and companionship [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 42(2), 337-346.
- Lopez, F.G. ve Ark. (2000). Parental divorce, parental-child bonds, and adult attachment orientations among college students: A comparison of three racial/ethnic groups [Elektronik Version]. *Journal of Counseling Psychology*, 47(2), 177-186.

- Lucas, R., Clark, E.A. (2003). Are married people happier than unmarried people [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 84 (3), 527-539.
- Luckey, E.B. (1966). Number of years married as related to personality perception and marital satisfaction [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and the Family*, 28(1), 44-48.
- Lunenburg, F. ve Cadavid, V. (1992) Locus of control, pupil control ideology and dimintions of teacher burnout [Elektronik Version]. *Journal of Instructional Psychology*, 19(1), 13-22.
- Lyons-Ruth, K., Melnick, S., Bronfen, E., Sherry, S. ve Llanas, L. (2004). Hostile-helpless relational models and disorganized attachment patterns between parents and their young children: review of research and implications for clinical work. In L. Atkinson ve S. Goldberg (Eds.), *Attachment issues in psychopathology and intervention*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Macdonald, A.P. (1973). Internal- external locus of control. In J.P. Robinson ve P.E. Shaver (Eds.), *Measures of social psychological attitudes*. Ann Arbor: Institute for Social Research.
- Markowski, E.M. ve Greenwood, P.D. (1984). Marital adjustment as a correlate of social interest [Elektronik Version]. *Individual Psychology*, 40(3), 300-308.
- Meins, E. (1997). *Security of attachment and the social development of cognition*. UK: Psychology Pres.
- Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and individual differences in functional versus dysfunctional experiences of anger [Elektronik Version]. *Journal of personality and social Psychology*, 74(2), 513-524.
- Mikulincer, M. ve Nachshon, O. (1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 61(2), 321-331.
- Miller, P.C., Lefcourt, H.M., Holmes, J.G., Ware, E.E. ve Saleh. W.E. (1986). Marital locus of control and marital problem solving [Elektronik Version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 161-169.

- Mlott, S.R. ve Lira, F.T. (1977). Dogmatizm, locus of control, and life goals in stable and unstable marriages [Elektronik Version]. *Journal of Clinical Psychology*, 33(1), 142-146.
- Myers, S.M. ve Booth, A. (1999). Marital strains and marital quality: the role of high and low locus of control [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and the Family*, 61(2), 423-436.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı* (2. bs.). Ankara: Nobel yayıncılık.
- Nirun, N. (1994). *Aile ve Kültür* (Sayı: 73). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Nowicki, S. ve Strickland, B.A. (1973). Locus of control scale for children [Elektronik Version]. *Journal of Consulting And Clinical Psychology*, 40(1), 148-154.
- Ognibene, T.C. ve Collins, N.L. (1998). Adult attachment styles, perceived social support and coping strategies [Elektronik Version]. *Journal of Social And Personal Relationships*, 15(3), 291-322.
- Okanlı, A. ve Ekinci, M. (2008). "Meme Kanserli Hasta ve Eşlerinin Yaşam Doyumları Duygu Kontrol Düzeyleri ve Evlilik Uyumlarının Mastektomi Öncesi ve Sonrası Karşılaştırılması." <http://www.yenisymposium.net/fulltext/2008/9>. adresinden 27 Aralık 2008 tarihinde edinilmiştir.
- Okşak, E. (2004). *Bağlanma stillerinin evlilik ilişkisindeki olumsuz olaylar karşısında yapılan yüklemelere etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Pallant, J. (2003). *SPSS survival manual*. Philadelphia: Open University Pres.
- Petit, E.J. ve Bloom, B.L. (1984). Whose decision was it? the effects of initiator status on adjustment to marital disruption [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 46(3), 587-595.
- Pistole, M.C. ve Clark, E.M. (1995). Love relationships: Attachment style and investment model [Elektronik Version]. *Journal of Mental Health Counseling*, 17(2), 199-209.

- Rich, P. (2006). *Attachment and sexual offending understanding and applying attachment theory to the treatment of juvenile sexual offenders*. USA: John Wiley & Sons Inc.
- Rotter, J.B., Chance, J.E. ve Phanes, G.J. (1972). *Applications of a social learning theory of personality*. Newyork: Rinerhard and Winston Inc.
- Scanzoni, J. ve Arnett, C. (1987). Enlarging the understanding of marital commitment via religious devoutness, gender role preferences, and locus of marital control [Elektronik Version]. *Journal of Family Issues*, 8(1), 136-156.
- Scharff, J.S. (1995). Psychoanalytic marital therapy. In N.S. Jacobson ve A.S. Gurman (Eds.), *Clinical Handbook of couple therapy*. New York: London The Guilford Pres.
- Schramm, D.G. (2003). *An assessment of marital satisfaction, marital adjustment, and problematik areas during the first few months of marriage among a sample of newlyweds in utah* [Elektronik Version]. Master Of Science, Utah State University.
- Sears, H.A. ve Galambos, N.L. (1992). Women's work conditions and marital adjustment in two-earner couples: A structural model [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 54(4), 789-797.
- Selçuk, Z. (1996). *Egitim psikolojisi*. Ankara : Pegem AYayincılık.
- Sert-Ağır, M. (1994). *Normal lise ile imam hatip lisesi öğrencilerinin denetim odakları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Simpson, J.A. (1990). The influence of attachment styles on romantic relationships [Elektronik Version]. *Journal of Personality And Social Psychology*, 59(5), 971-980.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E.S. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde spss'le veri analizi* (2. bs.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring diyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads [Elektronik Version]. *Journal of Marriage and The Family*, 38(1), 15-18.

- Sperling, M.B. ve Berman, W.H. (1994). *Attachment in adults*. New York: Guilford Pres.
- Storaasli, R.D. ve Markman, H.J. (1990). Relationship problems in the early stages of marriage: A longitudinal investigation [Elektronik Version]. *Journal of Family Psychology*, 4(1), 80-98.
- Sümer, N. (2006). *Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması*. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 1-22.
- Sümer, N. ve Cozzarelli, C. (2004). The impact of adult attachment on partner and self-attibutions and relationship quality [Elektronik Version]. *Personal Relationships*, 11, 355-371.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 43(14), 71-106.
- Tarhan, N. (2008). *Mutluluk psikolojisi* (4. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Trinke, S.J. ve Bartholomew, K. (1997). Hierarchies of attachment relationships in young adulthood [Elektronik Version]. *Journal of Social And Personal Relationships*, 14, issue 5.
- Tuncay, E. (2006). *Predictive role of perfectionism on marital adjustment*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1995). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilik uyum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 35-41 <http://www.aile.gov.tr>. Adresinden 17 Mayıs 2008. edinilmiştir.

- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 61-68.
- Twenge, M.J., Campbell, K.W. ve Foster, A.C. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta analytic review [Elektronik Version]. *Journal Of Marriage And Family*, 65(3), 574-583.
- Uğurlu, O. (2003). *Evli çiftlerde cinsiyet ayırımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetimi biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uzunoğlu, S. (2006). *Kişiliğın deşifresi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ünsaldı, R. (2004). *Evlilik uyumunun ve çeşitli demografik değişkenlerin menopoza ilişkin belirtilerle ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Velidedeoğlu Kavuncu, N. (2006). *Kadın erkek ilişkilerinde sorunlar ve çözümleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- White, L.K., Booth, A., ve Edwards, J.N. (1986). Children and marital happiness: Why the negative correlation? [Elektronik Version]. *Journal Of Family*, 7(2), 131-147.
- Yalom, Irvin D. (2006). *Evlilik terapisi*. İstanbul: Prestij yayınları.
- Yavuzer, H. (2004). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (1988). *Lise öğrencilerinin içsel ya da dışsal denetimli oluşlarını etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Denetim odağının belirleyicileri ve değişime ilişkin araştırmalar: bir eleştirel değerlendirme. *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 41-52.

Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Aile Ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. <http://www.sabem.saglik.gov.tr/kaynaklar/3572.pdf>. Adresinden 27 Aralık 2008 tarihinde edinilmiştir.

Yeşilyaprak, B. (2003). *Çalışan anne ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Yıldız, S. (2005). *Depresyon ve anksiyete tanısı almış çocuklar ile kontrol grubunun anne-babalarının bağlanma stillerine göre evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Young, A.M. ve Acitelli, L.K. (1998). The role of attachment style and relationship status of the perceiver in the perceptions of romantic partner [Elektronik Version]. *Journal of Social And Personal Relationships*, 15(2), 161-173.